

Teinak

A Hmumi Khrihfabu

[The Triumphant Church]

Then thum in cawn

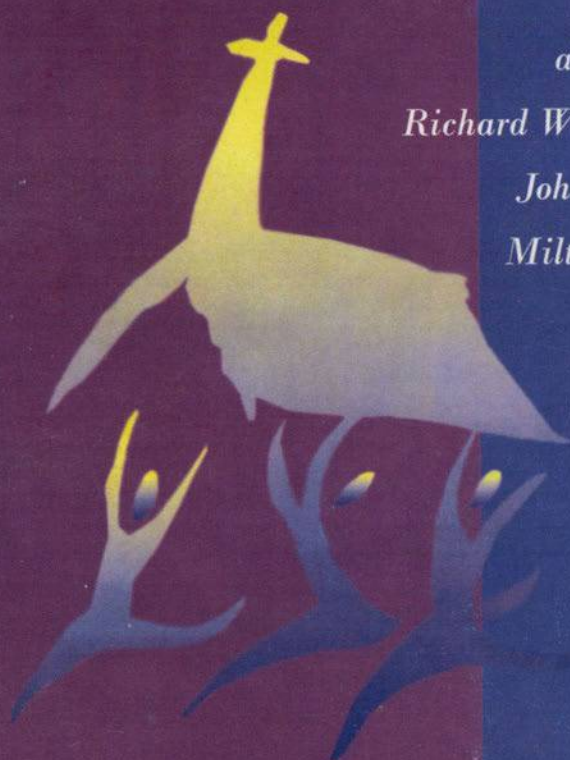
awk cauk

a țialtu hna

Richard Wurmbrand,

John Piper, &

Milton Martin

Compiled by The Voice of the Martyrs

rec'd 1/2006

HAKHA CHIN
410-037

Teinak
A Hmumi
Khrihfabu

[The Triumphant Church]

Then thum in cawn

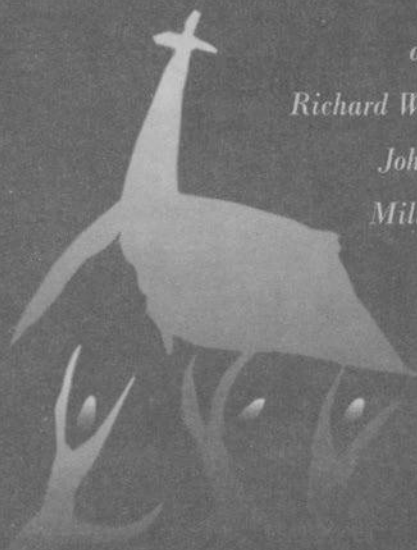
awk cauk

a tialtu hna

Richard Wurmbrand,

John Piper, &

Milton Martin

Compiled by The Voice of the Martyrs

The Triumphant Church

Hakha Chin Edition

Copyright 2015 Voice Media

info@VM1.global

Web home: www.VM1.global

All rights reserved. No part of the publication may be reproduced, distributed or transmitted in any form or by any means, including photocopying, recording, or other electronic, or mechanical methods, without the prior written permission of the publisher, except in the case of brief quotations embodied in critical reviews and certain other noncommercial uses permitted by copyright law. For permission requests, email the publisher, addressed “Attention: Permission Coordinator,” at the address above.

This publication **may not be sold, and is for free distribution** only.

A chung Ummei Kong

5

Vawlei Tang Thlithup Khrihfabu Caah

Timhlamhnak

by *Richard Wurmbbrand*

45

Pathian He Mahlawng In Tlang Par Sang Cung

Phaknak

by *John Piper*

95

Hremnak Kong Tlangpi Then:

Cawnnak le Langhternak

by *Milton Martin*

LUNG LAWMHNAK

Pastor Richard Wurmbrand a thih hnu cun vawlei cung i a mission pi hi a lo tlaw in a tumchuk sual lai maw ti kan phang ngai ko.

PATHIAN cu a tha i zumh awk a tlakmi a si caah Pastor Richard Wurmbrand nih a nunnak dihlak in a rak dirhmi an mission pi cu a tumchuk lei si loin a thancho chin lengmang. Kannih Kawlram an mission zong riantuan awk tam chin lengmang in an kan pek caah Pathian kan thangthat.

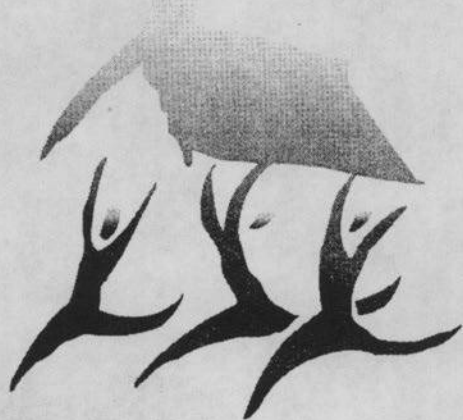
Pastor Richard Wurmbrand nih a tial tami a cauk vialte nih vawlei pi hi cul dih seh ti an duh. "Tortured for Christ" cauk pakhat hmanh hi million 5 tluk namh a si cang. A nun chungah cauk uk 28 a tial ta. Atu zong "Teinak A Hmumi Khrihfabu" timi le Bawipa caah rim hmui ngai in a thi mi hna minung pariat kong kha Burmese he Hakha-Chin in chuahnak nawl an kan pek caah Pathian kan thangthat. Hi kan cauk chuahmi vialte nih hin a sannak tlang par lei ah an hruainak hna lai thla za kan in campiak hna.

John

Vawlei Tang
Khrihfabu

Caah

I Tim Tuah

Pastor Richard Wurmbrand

Biahmaithi

Mi pakhat ruahning men i tialmi si lo in , hi cauk cu vawlei Tang Khrihfabu tiah timi a thlithup te i rian a tuanmi Khrihfabu pakhat i bu riantuannak kong tialmi kutken cauk hmete men khi a si lo. Hi cauk cu minung pakhat i a pastor tuannak, thong a tlaknak i a hmuhtonmi le, hmun tampi ah phungchim rian a tuanmi nih Pathian a um lo a timi communist phung hi vawlei mi caah zeibantuk in tih a nungmi thil a si zia kong ah vawlei pumpi a hliplauh tertu pa nih vawleicung Khrihfabu nih hmailei ah a ton dingmi thil a hei cuanhnak kha a si.

Richard Wurmbrand cauk nihhin hngalhternak biahmaithi a herh lem lo. Hlangfang ngai le fiang ngai in a tial caah a reltu kha an relmi kong ah zeirel loin um kho loin a tuah hna. A chimmi bia fianternak i a hmanmi bia cheukhat cu Hebru mi pa ruah ning in a ruat i holh phun a thiam ngai mi, lamkaltu bantukin thla a cammi le profet bantuk in ca a tialmi hna tining deuh in a tialmi bia an si.

Khrihfa hruaitu a cheu nih an chimmi bia a dik a si ahcun, tuan deuh a si lo ah tlai deuh ah vawleicung Khrihfabu nih, thim awk thil pahnih an hmaika ah an i hunh lai. Cu hna cu: Khrihfa a ralchanmi bu hna (anti-Christian forces) sinah Khrihfa mi kan i hawikomhnak (political-religious) le ram uknak he aa pehtlaimi (sociopolitical) i hruaining kan i tlaihi mi dirhmun hi kan thumthial lai maw, a si lo ah biaknak le ram uknak kha a tlaihiptu uktu dot tete hna i an thinhunhnak kan cung tlunter kha kan i thim deuh lai dah, ti hi a si. Cu thil kan i thim ding a si ahcun, atu hin kan i timhlahm hrimhrim a herh.

Hi thim awk thil pahnih hi vawlei cung hmun tampi ah chuahter a si cang caah, hi i thim awk thil pahnih in kannih umnak ram le hmun cu a luat ko lai, tiah ahohmanh nih chim khawh a si ti lo: Kannih zong nih, Khrihfa kan si kan i ti rup te in kanmah le

kanmah timh cia in um awk ah le, kan fa le caan a phak tik ah annih caah a fiangmi zohchun awk tlak thil kan ngeihter hna maw ngeihter hna lo ti kha kanmah le kanmah i fiang hna u sih.

A CHUAHTU

Wawlei Tang Khrihfabu Caah I Tim Tuah - Atu Ah

“CUN ANANIAS NIH HI TI HIN A LEH, ‘Bawipa, hi mipa nih Jerusalem i a ummi na mithiang pawl cungah zeitluk rawhrlnak dah a pek hna ti kha mi tampi sin in ka theih cang’. Sihmanh sehlaw, Bawipa nih a sinah hi ti hin a chim, ‘A sin ah va kal ko, zeicahtiah amah cu Jentail mi le siangpahrang hna le Israel tefa hna sinah keimah ka min kha a phurtu si awk ah ka thimmi um a si. *Zeicahtiah ka min ruangah zeitluk temhinnak dah amah nih a in te lai ti kha ka hmuhsak lai*’” (Lamkaltu 9:13, 15,16).

Keimah ka hngalhmi chungah vawleicung pumpi i a ummi theology sianginn, Baibal sianginn le sianghleirun hna lakah hin, vawlei tang Thlithup Khrihfabu kong cawnpiaknak a ngeimi sianginn pakhat hmanh a um lo. Baibal sianginn tampi ahcun sebalianism (*Jesuh cu za ah za minung le Pathian a si timi zumhna a pom lomi Sebal doctrine*) le Appollinarianism (*Pa, Fapa le Thiang Thlarau thumkomh Pathian sining kha pom lo in, Pa lawng hi Pathian a si i Fapa le Thiang Thlarau cu Pathian nih vawlei a riantuannak ah aa langnak muisam an si tiah a zummi Appolinaris doctrine*) kong zong na cawn men ko lai. Baibal sianginn ah cawnnak na lim hnu minit panga ah cun, hi hna an kong cu na philh dih ko hna lai. Sebalian a si lo ah Apollinarian pawl cu na hmu - tong bal hna lo kho men ko. Kan hmuhton bal lomi Coptic Khrihfabu le bu neknawi tete an kong hna cu kan cawn. Vawlei cung Khrihfabu pi i then thum ah then khat a simi vawlei tang Thilthup Khrihfabu chungtel hna nih cun vawlei tang Thlithup Khrihfabu minung chungtel kan si te lai ti kha a ruah awk zong an hngal bal lo. America nih Watergate harnak aa buaipi lio caan ah vawlei cung ram hleinga cu communist nih an lak. Islam le humanism (*minung fimnak le riantuannak a biapi ah a ruatmi doctrine*) nih vawlei kha thawnnak he an khuh cuahmah cang.

Vawlei tang Thlithup Khrihfabu i an sicanning le zeidah an tuah ti hi Khrifa pastor a simi kip nih hngalh hrimhrim a herh. England ram i bishop pakhat he vawlei tang Thlithup Khrihfabu kong suimilam pakhat tluk kan i ruah. Kan bia donghnak ah bishop pa nihcun, ‘Rak ka ngaithiam ko, na chimmi cu ka uar phun a si ko, a sinain theih ka duh khunmi cu Khrihfabu dirh ningcang thiamnak kong tu hi a si. Vawlei tang Thlithup Khrihfabu nih Gothic styles in Khrihfa biakinn sak an hmang ve maw hmang ve lo ti kha zangfahnak tein na ka chim kho hnga maw?’ tiah a ti.

Hi bishop pa min hi in chim ning law, hitluk mi ngan nih cu biahalnak cu zeitindah a tuah ti kha a ruahhmanh na ruat ngam hnga lo.

Vawlei tang Thlithup Khrihfabu hi mi nih an theih tuk lem lomi bu a si. Annih cu, kan inn khaan khat lei te i a ummi zong an si kho ko. Asinain cu hna sin i i tel ve dingah cun timhcia kan si lo i training zong kan kai rih lo. Hi bantuan ngaihchiat le harnak in a khatmi pawngkam hi ni khatkhat ah cun kan kan ton khawh ve mi a si. Cucaah vawlei cung Khrihfabu pi kha amah i a Khrihfabu ah a ruat vemi pastor kip nih hi thil sining hi a hngalh hrimhrim awk a si. Hi harsatnak hna kan ton-pal ve lo hmanh ah, a tong-pal mi hna bawmh le cawnpiak cu kan ÷uanvo a si.

Muslim ram, Tuluk ram le ram dangdang ah zumtu tampi cu rawhnak le thahnak an ing. Mi tampi cu thong ah an tla i mi tampi cu thong chungah an thi. Hi ruangah kan i porhlawt awk a si lo. Hinak i a tha deuhmi cu, tlaihkhih tong lo te i vawlei tang Thlithup Khrihfabu dirh zia kan thiamnak hnga ÷ha tein cawntu hi a si.

Raldohnak ah cun, an ram caah a thimi nakin, an ram caah an ral a thihter tu hna kha upat pek an tong deuh. Kan ram caah keimah cu ka thih awk a si lo. Ka upat mi hna cu mi tlaih khawh lo te in riantuan a thiammi hna tu hi an si. Vawlei tang Khrihfabu riantuan ningcang hi kan hngalh a herh.

Tem Innak Caah Timhlahmnak

Wawlei tang Thlithup Khrihfabu ah cun tem innak cu hrial duh zong ah hrial khawh a si lo. A sinain tem innak cu tlawmter deuh khawh a si.

Wawlei tang Thlithup Khrihfabu kong cawn awk hi caan tawite chungah cawnpiak dih khawh a si lo. Forhfial kan duhmi hna cu, na bu a si lo ah, na pawl ah wawlei tang Khrihfabu kong cawnnak va tuah hi a si.

Tang i nam chih i hrem a hmanngmi cozah nih uknak a laknak ram ah ze i thil dah a cang tawn? Ram ze i maw zat ah cun, tihnung hremnak hi cikhat te ah aa thok, Mozambique le Cambodia ram i a tlun bang khin. Hmun dang a cheukhat ah cun a um bal lomi biaknak luatnak zong nih a hun zulk. Cu hnu cun hremnak cu aa thok colh. Uktu cozah zeimawzat cu uknak thazang le thawnnak ngei huaha loin an hung chuak. Cu uktu hna cu an ram mi zapi nih hnatlakpi (thohkhan) an tong lo. An ram palik le ralkapbu zong tha tein an funtom kho rih hna lo. Russia ram ah cun, Orthodox Khrihfabu hrawh khawh nak ding caah communist nih Protestant Khrihfabu kha luatnak tampi an pek hna. Orthodox Khrihfabu an hrawh dih hnu ah Protestant Khrihfabu hrawh kha an i zuam than. Hremnak aa thoknak caan cu a sau lo. Cu caan lio ah cun communist pawl cu Khrihfabu chungah an lut ziar i, an mi hna kha bu hruaitu ah an canter hna. Pastor i an santlaih lonak le an derthawmnak kha an hun hmuh. Pastor a cheukhat cu cunglei ah kai a duh ngaimi an si; zeimawzat cu tangka duhnap rap nih a foihmi an si i pastor dang cu a thlite in sualnak a tuahmi an si, cu an tuahmi sualnak cun hrocernak an huah. An sualnak kha mi zapi sinah thanh i an mi hna kha anmah umnak ah kan chiah hna lai, tiin an hrocer hna. Cu hnu cun, caan zeimaw a phak tikah hremnak nganpi cu aa thok. Romania ram ah cun, cu bantuk hnahnawhnak cu ni nikhat te ah a tlung. Catholic bishop dihlak le rel cawk lo tlangbawi, phungki le phungki nu hna cu thonginn an phan. Cu hnu cun protestant Khrihfabu pastor vialte cu tlaih an si. Mi tampi cu thong chungah cun an thi.

Kan Bawipa Jesuh nih Ananias cu hi ti hin a chimh: "Tarsus khuami Saul cu va tong. Amah cu vawlei tang i ka riantuanta a si lai." tiah a ti. Paul cu Vawlei tang Thlithup Khrihfabu pastor a si. Jesuh nih vawlei tang Khrihfabu dirhna caah lakhruak (azipaw) cawnpiaknak a hram a thok. A thawknak bia cu, "Amah nih zeibantuk i a tammi harsatnak dah a intuar lai.. 'timi bia hi a si.

Vawlei tang thlithup riantuannak cu sifah temin thiamnak kong le martar thih thiamnak kong cawnnak in a hram aa thok. Gulag Archipcloyo timi cauk i Solzhenitsyn nih a tialmi ah cun, Soviet Union kut tang palik nih cun mi tlaih thiamnak rian kong kha an cawn - mi zapi theih lo te i mi tlaih khawhna fimthiamnak kong, tiah a tial. Mi tlaih thiamnak fimnak (arrestology) timi biafang hi communist nih an chuahter bang in kannih zong nih 'tem-in zia thiamnak cawnnak' (sufferology) timi biafang hi kan chuahter ve awk a si ko.

Caan rau lo te ah vawlei tang Khrihfabu an riantuan ningcang kong kha kan chim than te lai. A hmasa bik ah a herhmi thil cu tem-innak caah a herhmi thlarau lei i timhlahmnak tu hi a si. A luatmi ram ah cun Khrihfabu pakhat i a member sinak caah zumh le tipil in kha a za ko. Vawlei tang Khrihfabu member sinak ding caah cun hi thil tuahnak lawng hin a za lo. Na zumh khawh i tipil zong cu na in khawh ko. Asinain harnak le temtuar zia na thiam lo ahcun vawlei tang Khrihfabu chungtel na si kho lai lo. Vawlei cung i a nganbikmi zumhna zong na ngeih ko lai, asinain harsatnak tuar awk ah timhcia in na um lo ahcun palik nih an in thur zau ko lai. Voihnih hrawng an in bengh ahcun thil pakhat khat cu na phuan ko lai. Hi ti a si caah harsatnak le tem-innak caah timhlahm cia in um cu vawlei tang Khrihfabu rian timhlahmnak caah a herh ngaingai mi thil pakhat a si.

Khrihfa mi pakhat nih thong i a tlak ruangah therphang thlalau in a um lem lo. Khrihfa mi zaraan caah cun thonginn um cu Khrih tehte khannak hmun thar a si. Pastor pakhat caah cun. thonginn chung cu a Khrihfabu i biakinn a si ko. Tangka hmuhnak hmunhma cu a si lo nain rianthar tuannak caah a biapi mi caan

tha a si. Hi kong hi *With God In Solitary Confinement* (pakhat lawngte erhnak hmun ah Pathian he) timi ka cauk ah tlawmpal cu ka tial cang. Cauk dang zong ah vawlei tang thlithup Khrihfabu caah training phunkhat ah aa telmi Morse code timi kong zong ka telh chih. Hi code (biathli i chimhnak hmelchunhnak) cu bia i kuatnak i hmanmi a si kha na theih cang ko lai dah. Hi biathli i chimhnak code hmangin, na keh le na orh i a ummi minung sinah thawngtha bia kha na phuan khawh. Thongtla mi hna cu an i thleng zungzal. Thonginn khaan hmete chungin mi cu an chuah hna i midang kha an khumh lengmang hna. Cu nihcun Morse code hmangin an hmuh bal lomi hna kha Khrih sinah phakter awk ah Khrihfa mi tampi kha caan tha a pek hna. Morse code hmanna in Khrih sinah an phakter mi hna kha kum tampi a rauh hnu ah an va ton than hna. Ka thong tlaknak thonginn chungah Khrihfabu pahnih thum cu ka rak ngei ve.

A luatmi Khrihfabu ahcun zarhpi ni zingka ah darkhing na tuk khawh ko lai. A duhmi an ra lai i, a duh lomi cu rat lo in an um ko lai. Zarhpi zing i na phungchimmi ah a lung a si lomi cu, a hmaizarh ah an ra ti lai lo. Ruah a sur ruang zongah ra loin an um ko lai. Sihmanh sehlaw, thonginn chung kha na Khrihfabu biakinn ah naa ngeih ahcun, na member hna he chun nitlak nan um kho lai. A luatmi bu chungtel (member) nihcun an suimilam kha an zoh i, 'minit sawmthum chung a chim cang i a phungchim hi a dong te hnga maw aw' an ti. Thonginn chungah cun na bu member he chun nitlak in na um ko caah, zingka in zan tiang, phung na chim khawh dah kaw! Thonginn chung Khrihfabu nih thim awk a dang an ngei lo. Thonginn chung i lungthlennak a tam tluk in Romania Khrihfabu ah siseh, Russia Khrihfabu ah siseh thlennak lianngan ka hmu bal lo. Cucaah thong tlak kha tih hlah. Pathian pekmi rian thar ka hmu ti men khin hei ruat ko. Palik nih a voihnihnak an ka tlaih i an ka kalpi lai te ah ka taang chung i ka pommi ka nupi nih a rak chimmi bia kha ka vun thei tawn. Ka nupi nih cun hitin a rak ti. "Richard, Baibal bia kha va i cinken peng, 'Annih sinah tehte khangtu si awk ah nang cu uktu le siangpahrang hna hmai ah an in chuahpi lai'" tiah a rak ka ti.

Minung nihcun hihi an cohlan khawh ko. Asinain, thongtla hna cungah an tlunter mi hremnak tihnung hi tah zeitindah kan ruah lai? Hi hremnak kong ah zeidah kan buah lai? Kan i in ko lai maw? Kan in khawh lo ahcun midang sawmnga a si lo ah sawmruk kha thongah kan thlak ter ko hna hnga. A kan namcilhtu hna i an saduhthah cu, ka pawng i a ummi zumtu ka hawile ka rawi ka zuar hna awk kha a si. Hi zawn hin tem-innak ca i i timhlahm a herhnak nganpi cu a hram aa thok. Thongchung phak hnu i i timhlahm cu na caah a fawimi thil a si lo.

Ka philh khawh lomi thil pakhat cu, pastor a tuannak kum kul a si cangmi nu pakhat he an sualnak kong a si. Hi kong ah pastor dang nih ceihhmainak an buah. An chimmi cu: "Amah a sualnak cu kha lio zan i a tuahnak zawn ah a si lo, kha zan i a tonmi tukforhnak cu a caah tei khawh lomi tukforhnak ah a rak cang. A sualnak zawnte cu, a luanciami kum kul chung i tukforhnak tong lo te i a um lio ahkhan, amah le amah kha hi ti hin a rak i chimh lo ruang ah a si, 'pastor ka ÷uan chungah hin ka cungah thil phun tampi a tlung ko lai. Cu thil lakah nu le pa sualnak buah dingah tukforhnak zong ka ton ko lai. Cu thil ka ton a si zongah sualnak cu ka buah hrimhrim lai lo.' Na cungah a tlung khomi thil a dihlak caah timhcia in na um a herh. Hremnak ca le sifah tem-innak ca zong ah naa timh cia a herh.

Biatak I Biatak A Sinak

Mi pakhat nih sifah tem-innak kha zeitlukin dah a in khawh le in khawh lo timi cu a ÷anhmi rian nih cu pa cu zeitluk in dah a ÷em÷awn, a ÷anhmi thil cu zeitluk in dah a hngalh, a caah zeitluk in dah a biapit timi cungah aa hngat.

A cunglei kong he pehtlai in communist ram ahcun lau awk tlak thil nganpi pi kan ton hna. Cu ka ram i phungchimtu le Khrihfa cauk a ÷ialtu hna cu mi zuartu ah an i cang. Romania ram i Pathian thangthatnak hla phuah thiambik pa cu communist caah hlaphuah thiambik ah a cang. Thil zei kip hi Pathian bia ah kan fek maw fek lo, asi lo ah Pathian sining ah kan i phum maw phum lo timi cungah aa hngat.

Pathian cu Biatak a si. Baibal hi, cu Biatak i Biatak a sinak kong a si. Sermon tha timi cu Biatak i Biatak a sinak kha biatak in langhternak biatak a si. Biatak cu Pathian pakhat lawng hi a si. Hi Biatak cu bia phunphun, theology tampi le sullam langhternak a phunphun nih tlakrawh inn saknak ruafung tleng kamh kulh bangin a kulh. Asinain hi thil hna cu sifah tem-innak hmun ah bawmtu ah an cang kho lo. Bawmtu taktak cu Biatak a simi Amah lawng hi a si. Cucaah kan sarmon mi phungchim, kan theology cauk hna le a biafang kip nih Amah Pathian a si ning ah a pemh i cu a sining tak nih cun a tem, a kil a herh.

Khrihfa mi hna vailam ah nili le zanli an tem chih hnanak kong kha Nitlak ram ah ka chimh hna. Vailamtah he tem chih buin tuang ah an chiah hna i an hmai le an pum cungah thong tla dang kha diriam tein an hremter hna. Bia an ka halmi cu, "Cu bantuk caan ahcun ze i Baibal caang nih dah an bawmh i an thawnter?" ti hi a si. Ka lehnak hna cu, "Zei Baibal caang hmang nih a ka bawm lo," ti hi a si. Baibal nih a ka thawnter i a ka bawmh" ti chim hi biaknak i pumpuluk chungthu lengnaal si ning a si. Baibal bia caang lawng nih mi a bawm lo. Salm 23 ah kan hmuhmi cu: "Bawipa cu ka Tukhal tha a si, ka herhmi thil vialte a ka pek dih...a muimi thihnak thladem chung in kal hmanh ning law...." ti hi a si.

Sifah tem-innak chungah na kal lio caan ah na hun i fianmi thil cu, Salm 23 in Pathian nih thazang pek an timhmi a si lo ti hi a si. Amah Pathian cu thazang petu a si zia a chimtu Salm nih thazang an pe kho lo. Amah Pathian lawng nih thazang cu an pek khawh lai. Salm i ngeih lawng in a za lo. Salm cauk nih a kong a chimmi thazang petu Pa kha naa ngeih hrimhrim a herh. Kan hngalh rihmi Baibal biacaang pakhat cu, "Ka veel hi na caah a za ko" (2 Korin 12:9) ti a si. Asinain hi biacaang lawng hin a za lo. Ka caah a zami cu a biacaang a si lo, a velngeihnak tu kha a si.

A Bia hi Pathian nih a kan kawh auhnak an si ti in a kalpi mi pastor le tehte khangtu cauk hna caah tihnung ngai a simi thil cu a thiangmi bia, a hleihluat i a man khiah hi a si. A thiangmi bia hna hi annih nih an langhter mi sining tak sin ah phakter tu

hriamnam lawng an si. A tak a simi A Liannan Bawipa he nan i fonh ahcun, that lonak nih na cungah riantuan khawhnak thazang a ngei ti lai lo; A Liannan mi Bawipa cu that lonak nih a hrawkhral kho lo. A Liannan mi Bawipa bia lawng naa ngeih ahcun, fawi tein hrawhhral khawh na si ko lai.

Thlarau Ral Dohnak

Vawlei tang thlithup Khrihfabu rian caah i timhtuahnak cu a thukmi thlarau lei hriamnam pakhat a si. Khachuansen cu hman kan duh tikah a hawng kha thap khat hnu thap khat in kan hawh bang khin, a takmi zumhnak i kan phak khawh nakhnga kan i ngeihmi bia men le biaknak i kan pumsa in kan i nuamhnak hna hi Pathian nih a hawh hrimhrim hna a herh. Jesuh nih a kan chimhmi cu, “Ka hnuzultu si a duhmi cu, a vailam kha aa put a herh” ti hi a si i, Amah Jesuh hrimhrim nih cu vailam cu zeitluk in dah a ritmi a si kha a kan hmuhsak cang. Cucaah vailam put awk ah timhcia in kan um awk a si.

Atu kan vawlei kalning hi zoh hmanh! Harnak hmanthlak lawngte cuanter mi mekazine a si lo ah, thawngthanhnak nih minung lungchung ruahnak tha lo kha mei bang a alhter. Hi bantu tein, kan hmaika ah thlarau sining thil taktak kha kan langhter nak thawngin mi thinlung chungah mei tha kan alhter a herh. Thlarau thawnnak caah thlarau ral dohnak ah kan luh peng a herh. Ka ngaih a chiat ngaimi pakhat cu thlarau ral dohnak timi hi protestant zumhnak ah theih hleng lomi thil a simi kong hi a si. Hi kong hi vawlei tang Khrihfabu chungah kan thawhtanghter a herh. Catholic mi ze i maw zah nih thlarau ral dohnak kha a ningcang loin an hman caah Reformation timi a rak chuak. Khrihfa cawlcangh ning hi suimilam chung i aa thui lengmangmi thil bantu khin hnu le hmai ah aa thui lengmang. Cawlcanghnak pakhat nih luantuk in a kal hnu ah a dang cawlcanghnak pakhat nih a luanmi lam kha a zullh ve tawn.

Mi zeimaw nih a dik lomi thlarau raldohnak kha ningcang lo in an hman caah midang nih thlarau raldohnak i luh kha an duh ti lo. Kan chimmi bia kong ah, thlacamnak caan kan pek lawng si

loin hi bia kong hi kan ruah kan tuaktan a herh. Hebru 11 i kan hmuhmi cu hluah in tan aa huahmi hna kong, vailam ah mei khangh a huahmi hna le chiandeih ei ter a huahmi hna kong a si. Asinain hi thil sining hi kan mitthlam ah kan cuanter brimhrim awk a si. Atu chiandeih hmaiah ka dir, tuk le velh ka huah, mei khangh huah ding in ka um... Hi bantuk caan ahhin zeitindah ka um lai? ti kha ruah a herh.

Romania ram ka chuahtak lai te i a hnunung bik sunday school ka cawnpiakmi hna kha ka philh kho lo. Zarhpi ni zing khat cu kum hra in kum hleinga tluk a simi nu ngakchia le pa ngakchia bu pakhat kha biakinn ah kalpi lo in saram zuatnak inn ah ka kalpi hna. Chiandeih an zuatnak thir inn hmaiah hi bia hi ka chimh hna, "Zumhnak lei i nan pupa hna cu, an zumhnak ruangah hibantuk chiandeih hmai ahhin an hlonh hna. Nanmah zong nih hi bantuk hi nan ton ve te lai ti kha hngal u. Chiandeih hmai ahcun an in hlonh hna lai lo, asinain chiandeih nakin tih a nung deuhmi minung hna kut in tem-innak nan tuar te lai. Khi caan ahkhin Jesuh Khrih cu nan tanh lai maw tanh lo ti kha atu le nihin ahhin nan lung i thlek u," tiah ka ti hna. Annih nih an mitthli he "A si kan tanh ko lai," tiah an ka leh.

Thong thlak kan si hlan, atu hin i timhlahm cia in kan um, awk a si. Thong chungah cun na ngeihmi thil paohpaoh na sung lai. Hnipuan hruk loin thongtla angki an in hruk lai. Thutdan tha, ihphah tha, puanzar dawh le tha an um ti lo. Nupi le fa zong na ngei ti lai lo. Ca rel awk na ngei lai lo i, pangpar zong na hmu ti lai lo. Nunnak a nuamhter tu thil paoh cu pakhatte hmanh a taangmi an um ti lai lo. Mi zeihmanh nih vawlei nuamhnak a hlawmi kha a hlaankan in an kham hna lai lo. Kolosa cakuat ah hi vawlei thil caah i taksa pum thihter kha a kan fial. A hrut ngai na in a tang ngaimi Catholic nihcun a hrutmi zumhnak le ngaihthiamnak phung kha hramhram lo in an hmanter hna. Cun Protestant nih pumsa hremnak cu a pumpi hlawt in an hlawt fawn. Sihmanhsehlaw, Khrihfa he aa pehtlaimi pumsa hremnak, vawlei lawmhnak a hlaw khomi hremnak a um. Hi bantuk caah timhlahm cianak a ngei cangmi Khrihfa cu thong chung i a phak tikah sunghmi a ngei

kho ti lo. Vawlei thilri hna hi na hman tik hna ah na lungduhnak kha i temtawn ter lo tein na hman awk a si.

Keimah hrimhrihrih nih thlarau ral dohnak cu ka hman, ka tuah ve. American ram ah ka um i American ram supermarket khi na mitthlam in na hei suai kho maw? Cu ka dawr ahcun a thawmi ei awk tampi na hmuh lai, cu ei awk thil cu ka zoh hna i keimah le keimah kha hi ti hin bia kaa chim, “Hi thil hna lo hin ka nungkho ko, hi thil cu an thaw tuk ko, asinain a lo in ka nung kho ko, hi a pathumnak ei awk thil lo zong hin ka kal kho ko” tiah ka ti. Market pi cu ka tol dih. Asinain doller fangkhat hmanh ka hmang lo. Thil dawhdawh tampi hmuh ruangah lawmhnak ka ngei i a pahnihnak ka ngeihmi lawmhnak cu hi hna lo hin ka nung kho ko timi hngalhnak nih a chuahter mi lawmhnak kha a si.

Chanthar sining le vawlei sining zulh in kal a herh timi (liberal modernist theology) ruahning a tanhmi theology tampi kan ngeih hna. Hi hna nihhin hremnak (torture) an khenkham in an doh lo. A dam le Eve tuanbia hi a dikmi tuanbia a si lo ahcun, Joshua nih ni kha a dirter tak lo ahcun, profet chimchung bia hna hi an tlin hnu kum saupi hnu ceo ah tial an si ahcun, Jesuh cu a thiangmi hrinnak in hrinmi a rak si lo i a taksa pum in a thawhtan lo a si ahcun, kan Baibal hi societ tadinca pravada nakin lih tawn bia tam deuhmi cauk a si hnga. Zeicaahdah buaibainak a chuahtertu men caah cun ka nunnak cu thihnak tiang ka pek hnga.

Zumh Lonak Nih Mi Rawiphiarnak A Chuahter

Keimah hi Judah miphun kong a dothlat ngaimi ka si. Hebru cakuat ah Jesuh hrimhrihrih nih a biachimnak i a hmanmi le a hrilhfiahnak ah “zumh lo” timi biafang hi a um lo. Mipa pakhat hi a ke le a kut in hei kal sehlaw mi palh a si tluk te khin zumh lo hi palh a si. Zeicahtiah ke li kal ding in tinhmi a si lo. Mipa cu a tung in a kal; anih cu saram a si lo. Zumh lo cu minung nak niam sinak a si.

Zumh lonak hi mi kip cungha a ra tawn, sihmanh sehlaw Baibal cauk i a biapi mi le a herh bikmi doctrine hna khi zum lo in va um hlah - Pathian a um zia tehna, Jesuh Khrih thawhtannak

tehna, zungzal nunnak a umnak kong tehna hi na thinlung chungin zum lo in va um hlah. Theology le philosophy nih a chuahter mi zumh lonak nih rawiphiair a hmang te dingmi minung a chuahter. Ca na zoh lio le, phungchim sermon awk na timhlahm lio le, rawl na ei lio, cauk pakhat na tial lio ah zong ah zumh lonak cu na chung ah luhter khawh ko. Cu hnu cun a sangmi ngamhna, ruahnak a phunphun le zumh lonak a phunphun cu na chungah na luhter ko hna lai. Fakpi hremnak na hun ton tik ah cu zumh lonak hna cu midang rawiphiair ah aa thleng ko lai. Zeicahtiah na zumhna caah thih maw, nun rih dah ti kha lung thleh a hau cang.

Vawlei tang thlithup riantuan tu hna caah thlarau lei timhlahmna ca i a biapi bikmi thil pakhat cu zumh lonak i a phi hmuh chuah hi a si. Kanaan tuakna ah cun, a phi a dikmi na chuah khawh hlan lo paoh cu na palhmi a um tinak a si. Cucaah na palhna na hmuh hlan lo cu na tuak, na kawl peng a herh. Zumh lonak he va nung hlah, sihmanhsehlaw, a phi hmuh vaa zuam.

Hremnak Camipuai

Atu cu hremnak tuar lio caan kong kan hun phan. Hremnak cu zeimaw caan ah cun a fak ngaingai. Mei i rawhmi thir kha hremnak ah an hman. A zeimaw caan ah cun tukvelh sawhsawh hi a si. Hngakchia kan si lio ah cun bengh cu kan tong cio dih ko hna lai. Tukvelh hi bengh huah phunkhat a si ve. Tuk sawhsawh men cu a in a fawi ko. Jesuh nih hngakchia bantukin ka sin ah nan rat awk a si tiah a timi khi bengh aa huah dingmi hna kha a kawh hna ti khi a lo ngai.

Sibawi pakhat cu ka sinah a ra i hi ti hin a ka ti, “Keimah le keimah thlalang awng in i hlonh diam hi ka ruat cang. Atu le atu an ka auh i vawlei tang thlithup Khrihfabu kong thawng pang chimter an ka fial. Na chim lo ahcun kan in velh lai ti in an ka thihphaih. Zeitindah ka tuah lai? An ka tukvelhdngmi cu tih a nungtuk, ka ruat kho lo. Thim awk ka ngeihmi cu mi kong phuangu si le a si lo ah mah le mah thlalang awng in i hlonh diam hi a si ko” tiah a ti. “A phi a dang na ngei ko. Nan pa kha

fung pe law fak nawn in hung ka tu tiah va fial. Cuti cun zeitluk in dah tukvelh na intuar khawh zia kha na hngalh lai. Tukvelh cu va ñih hlah” tiah ka ti.

Asinain communist pawl cu tukvelhna sawhsawh lawng in an i za lo. Hinak sang le ñihnungmi hremning phun tampi kha an hman. Atu na hngalh awk hrimhrim a simi cu hremnak nih rian phunhni a tuan zia hi a si. Palik sin i zehmanh phuang lo te i um kho lakin a hakmi lungthlehnak le thazang an ngeiinter khawh. Palik nih an hrem len ko na i an mifir hawi kha phuang lo tein a ingtuar khomi mifir thongtla zong an um ko. Tuk deuh paoh ah lung a hak deuhdeuhmi minung an si. Asinain hremnak nihcun na thinlung kha a hrawhral khawh fawn.

Czech communist thawngthanhnak tadinca nih a tialmi thil umtu ning kong ka hun chim ta lai. Dubcek nih a rak uk lio caan ahhin temtawnnak thlah deuh caan a rak um i tadinca zong nih thawngpang zeimawzat cu an chuah khawh. Cu lio i thil pakhat kong an ñialmi an vun chuah. Dubcek hlan deuh i communist dictaror a simi Novotny nih a riantuan hawi communist hruaitu pakhat a si vemi pa, Pathian a um lo a timi le Communist party central committee member pakhat kha a tlaih. (Khrihfa le Judah mi le phun a dawmi hna lawng thong ah an tla lo. Midang cungah an tuahtau bantukin communist nih an hawile kha an tlaih hna i an hrem ve ko hna). Cu communist hruaitu pa cu an tlaih i thong chungah amah te lawng an thlak. Electric tanlaih meiceu in a umnak thonginn chung kha an kah. Cu mei ceu cu minung ruahnak lung a hrawk khomi a si. Chun he zan he loudspeaker in an au hnawhmi bia cu “Na min hi Joseph a si maw, a si lo dah?” ti hi a si. (A min cu Joseph a si lo). “Hihi ruat tuah. Joseph na si maw si lo dah? American ram i a nganbikmi sualnak a tuahtu cu Dillinger a si, asinain nang cu Dillinger nakin na sualnak a ngan deuh. Na min hmasa a hodah a si? Joseph a si maw, si lo dah? Nangmah cu tawhlanzi a ralchan tu, a thli in mi ngiatu sungthoh na si asinain Joseph cu na si maw, si lo dah? ti hi a si.”

Chun nitlak, zan khuadei in a hruh tiang tuah an i zuam. Ka hrut lai ti kha a hngalh. Ni khat cu a lungchung ah ceunak

pakhat nih a vun kahmi cu, “Atu cu ngol a thiam lomi that lonak ka ton cang. Communist pawl nih Khrihfa mi an hrem hna tikah soal that lo ah ka ruat lo. Zeicahtiah communist nih vawlei cungh paradais kan tlintier lai tiah aa zummi an si. Khrihfa mi nih an khenkham hna caah an hrem awk hna a si ko. Sihmanhsehlaw, communist nih communist an hrem tikah, hrem sawhsawh men a si. Thiam co awk pakhat hmanh a um lo. Asinain, chikkhat te in um ta rih hmanh. Ngung tangka kip nih hmai pahnih an ngeih. Electric hri kip nih aa khat lomi lu le taw an ngei. Nem a thiam ti lomi soal that lonak hi a um ko i, cu soal that lonak nih a dohmi thil hi a um ve hnga maw? Tum deuh a thiam lomi thatnak hi a um ve hrimhrim lai. Cucu Pathian a si i cu Pathian cu an dohmi a si” ti hi a si.

Bia haltu nih a auh i biahalnak khaan chung a luh pah ah hmaipanah tein bia haltu sinah hi ti hin a ti, “Na loudspeaker cu na phih khawh cang. Zeicahtiah naa tinhmi a tlam a tling cang. Atu cu Khrihfa ka si cang” tiah a ti. Bia haltu nih, “Zeitin dah cu ti cun a si khawh?” tiah a hal. Mipa nih a sining vialte kha a chimh. Bia haltu officer pa nih, “Chikkhat tein um rih,” a ti i a riantuan hawi tlawmpal kha a va auh hna. Thongtla pa nihcun a tuanbia cu a dihlak in a chim than hna i officer pa nih cun palik bawi dang kha, “Chimh kan duhmi hna cu hi hrem ning hin cun kan hlauh a tling lai lo. Luan lakin nan tuah cang,” tiah a ti hna.

Khuachia cu Pathian tlukin zeizong vialte hi a hngal dih lo i zeipaoh a tuah kho lo. A riantuanning aa palh tawn ve. That lonak ruang i hremnak cu thlarau nunnak caah hman khawh mi thil hleihluat a si.

Harnak Caan

Hremnak hi zual khun caan te a ngei i hremtu hna nih cun cu caan har a chuah kha an bawh. Zumh lonak kha tei khawhnaak dingah cawng law lu taw hlanin ruat ko. Vawlei tang thlithup Khrihfabu riantuannak i na hawile min tial, asi lo ah chim awk ah naa timh caan, a si lo ah a thlithup ca namhnaak dawr umnak chim na timh caan le a dang hibantuk thil na tuah lai caan fate harnak

caan ah na um zungzal ko. Hremnak tamtuk na intuar caah zeizong vielte hi na caah sullam le man a ngei ti lomi an lo ko lai, fahnak hi ka tuar ding a si lo nain ka tuar timi hngalhnak zong nih santlaihna a ngei lai lo. Hi kong na hei ruah phakmi zawn ah bia donghnak na fun a si ahcun, hi caan har na tei cang kha na hmuh lai i cu nih cun lawmhnak nganpi an pek lai. Na hun hngalhmi cu, harnak na intuar lio caan ah Khrih nih a ka umpi ko ti hi a si lai. Atu i thong inn uktu pawl hi cu harsat caan a phak tik i riantuan tu ah tha tuk in training pekmi an si. An hremmi hna sin in an duhmi an hmuh khawh ti lo tikah hremnak kha an kal tak i kha thil tuah peng san a tlaih lo zia kha an hun hngalh.

Mino ka si lio tein nifa tein Baibal ca hi rel tiah an ka chimh tawn. Cubantuk cun kum thum, kum li hrawng a si mi ka fapa Mihai hi mithiang hna, a si lo ah martar in a thimi kong aa tialmi Baibal ca *Foxe's Book of Martyrs* timi cauk kha ka relpiak, kha ka relpiak nang zong na fale va relpiak ve hna. Martar in a thimi hna nih harsatnak caan hi zeitindah an tei ti kha va cawnpiak hna.

Hremnak kong he pehtlai in chim ding tlawmpal a um rih. Jesuh chimmi bia hi kan hngalh a herh ngaingai: "Thaizing kongah nan lungre va thei hlah u, thaizing nih cun lungretheihnak cu a zaa in aa ngeih ve ko lai" (Mathai 6:34). Kum hleili thong chungah ka um. Unau pa Hrapov cu kum kul le kum ruk thong chungah a um i Wong Ming-Dao cu kum kul le kum riat thong chungah a um. Kum saupi thong tlak cu a si kho lomi khi a lo ko. Hi vialte hi voikhat lo te ah intuar dih awk ah fial na si lo. Nikhat chung intuar ding hmanh khi voikhat te ah tuar dih va i zuam hlah - suimilam pakhat tete ca lawng in va tuar. Tih a nungmi hafah le motor accident a tong cangmi zong kan um ko lai, chim khawh lomi thinlung fah bu he kan tuar. Fahnak cu atu minit pakhat caan te i a fakmi nak i tam deuh in na tuar awk a si lo. Kan temtuarnak a ngan chin tertu thil cu voi tampi tuk le hrem ka si cang, thaizing zong, kip zong ah hi ti hin an ka tuah than ko lai ti i ruah peng hi a si. Thaizing cu ka nung ti lo kho men, a si lo ah, annih tu an nung ti lo kho men ko. Romania cozah a tlak bangin thaizing ah

cun hi cozah zong hi thlak a si kho ve men ko. Nizan i hremnak cu a liam cang, thaizing hremnak cu a ra rih lo.

Keimah cu hremnak kong fimthiamnak professor ka si. A hmasa ah cun hremnak cu ñih a nungmi tihnak le fahnak a si, asinain cu ti cun a si peng lo. Cardinal Mindszenty cu ni kul le ni kua chung, chun he zan he hngilh loin an tuah. A celh ti lo i an halmi vialte a phuan dih. Atu zeï thil dah a cang? Ni tlawmpal chung ñih a nungmi hremnak a rat hnu ah cun zeithil hmanh hi na caah san an tlahi ti lo caan kha na phan ko lai. Na nupi le na fale caah na ñuanvo le na min le na Pathian min ca i na ñuanvo vialte kha na philh dih ko lai. Thil zeïkip hi zeï rel loin na um ko lai. Hi caan hi hmaan tein na thaw na chuah a herhnaak a tak a sinak caan cu a si. Hmaan tein thawchuah kha thiam i zuam.

Hindu le Buddhist biaknak i *yoga a cinhmi* hna nih hmaan te i thaw chuah hi a biapi ngai in an ruah. Baibal i thawchuah ning a phunphun kong khi atu rel hmanh. Jesuh nih a zultu hna kha a thaw a pek hna. An chimmi cu Jesuh nih a zultu cungah a Thiang Thlarau in a thaw a chuah hnawh hna ti hi a si. Jesuh nih a thaw a chuah ahhin, Thiang Thlarau kha a chuah. Lamkaltu dal 9 nak chungah Saul nih ñihphaihnak le lainawnnak thaw a chuah hnawh tiin aa tial. Sualnak thaw chuahter a hmanngmi lainawng tampi an um. Jeremiah cauk ah cun “Midang nupi kha rang awnh in a awnh hnawh mi hna” kong a tial. Hihi va cung pa duh a hmanngmi hna i chuah hnawhmi thaw cu a si. Thinlung a cawlcangh tuk caan ah thawchuah phunkhat a um. Dai te le hmaan te le fak nawn in na thaw na chuah lio ah voikhat tein mi he sik va i zuam hmanh. Naa sik khawh lo zia kha na hmuh lai.

A hmaanmi thawchuah hi hremnak tuar khawhnak ah a ñhami hrianman pakhat a si. Nu va rawiphiair timi cu Khrihfabu i ñhencheunak ding ah a pemmi awng a si. Nang cu Pathian le Khrihfa mi tampi nih zu nhmi na si hrimhrim a herh, vawlei tang Khrihfabu chungril biatli hna kha a thuppheng dingin ñuanvo pekmi na si. Midang va rawiphiair hi a tha a ñhawngmi lungthin cawlcanghnaak pakhat a si. Hmaan te le fak nawn tein na thaw na chuah lio ah midang he i sik le au hnawh len cu na tuah kho lai lo.

Hi ti na thaw na chuah lio te ah cun midang rawiphiarnak bia zong na chim kho lai lo. Hremnak tangah cun mi a rawiphiarmi thaw nih a tha a chuah kho lo. Na thaw kha hmaan te le duhsah te in chuah law dawp - na kedil phan lakin: Na dawpmi oxygen nih na pum vennak tha kha a thawnter lai i aa rualmi umtu le mithmai chiah ning tha ngeihter kha an bawmh lai.

Vawlei tang thlithup Khrihfabu riantuantu nih a thluak lawng si loin a kut tinpar tiang a hngalh hrimhrim a herhmi thil pakhat cu: amah cu Khrih pum he aa pehtlaimi a si ti kha a hngalh awk a si. Amah cu kum 2000 deng chung fung in tukmi pum he aa pehtlaimi a si. Cu pum cu Golgotha hmun lawngah tukvelh a si lo, Rome siangpahrang hna kut tang le hremnak phun tampi ah tukvelhna a huahmi a si. Nazi kut tang ah tukvelh an si i Russia ram ah kum sawm sarih chung tukvelh an si. Khrihfa ah kaa thlen lio te in tukvelh a huahmi pum, nihsawh a huahmi pum, cilchak a huahmi pum le hling luchin an chinhmi, a lut le a ke ah thir an khenh chihmi pum ah aa pehmi pum then pakhat ka si cang kha ka hngalh. Hmailei ah ka ton laimi le ka din laimi hrai a si zong ka pom ko. Jesuh Khrih cu kan hnulei kum 2000 lio lawngah vailam ah an thah ti in ka ruat bal lo. Hngalh awk ding lo tiang in an hremmi Jesuh pum a tem-innak cu keimah zong ah a takin a tlun ve hrimhrim awk a si.

A Sang Bikmi Dawtnak

Cohlan awk ah a har ngaimi bia pakhat Baibal nih a kan cawnpiak. “Keimah nakin a nu siseh a pa siseh a daw deuhmi cu ka mi si awk ah an i tlak lo. Cun keimah nakin a fanu siseh a fapa siseh a daw deuhmi cu ka mi si awk ah an i tlak lo” (Matthai 10:37). Hi bia hi a luatmi ram ah cun sullam zehmanh a ngei lo.

“Martar hna Aw Thawng” timi thawngthanhnak ca chungah a hmasa Soviet Union ram ah hngakchia thong tampi hna cu Khrih kong cawnpiak an si ruang ah an nu le an pa sin in an lak hna tiah aa tialmi kong kha nan theih cio ko lai dah. Khrih cu na chungkhar nakin na dawt deuh hrimhrim awk a si. Cuka ram ah cun biaceih tu hmai ah hi bia hi an in hal lai: “Khrih hi na

hlawt a si ahcun na fale hi naa ngeih khawh hna lai, cu ti a si lo ah cun atu lawng hi na fale na hmuh hnanak caan a donghnak a si lai” tiah an ti lai. Na thinlung cu a kuaimaan ko lai, sihmanhsehlaw na leh dingmi hna bia cu, “Pathian cu ka dawt” ti hi a si awk a si.

Nadia Sloboda cu kum li chung thong tla ding in a inn in aa thawh. A fale kha a inn in an lak hna i hlasak bu tein a liam tak hna. An nu a kal caangka te in palik nih truck pi in kalpi awk ah an hngah komi hna a fale nih hla a sami an nu cu hi ti hin an ti, “Kanmah caah na lungre va thei hlah. Khuazeika hmun i an kan chiah a si zong ah, kan zumhnak cu kan ngol lai lo” tiah an ti. An zumhnak cu an ngol taktak lo. Jesuh cu vailam ah thlai a si lio ah a pumsa lawng in a tuar lo. A tuar vemi a nu a hmaika ah a um kha hngal bu te in a tuar. A nu zong nih a Fapa tem-innak zoh in a tuar ve. Annih cu pakhat le pakhat an i daw ko nain, Pathian sunparnak cu zuamcawh in a um caah minung lungthin ngaihchiatnak cu thil biapi lo deuh ah a cang. Hi bantuk lungput hi kan i ngeih lan khawh a si ahcun vawlei tang rian caah timhcia in a ummi kan si hnga.

A Nganmi Temingtu, Ngaihchiatnak Mipa a simi Khrih cu kan chungah a nun hrimhrim awk a si. Communist ram ah cun hremnak a tuahtu nih an mi tuknak khairiat fungfek kha an hlonh i “Na lu velchum i ceu aa kulhmi hi zeidah a si? Zeitindah na hmai hi a ceu khawh? Hinak hin kan tu kan veel kho ti lo,” tiah an ti caan a um. Baibal nih “Stephen a hmai a ceu” ti kong kha a chim. Communist mi hremtu pawl nih an thongtla hna kha, “Thangpi in au law thangpi in tap, ka riantuan hawi nih a hrem cang tiah ruat hna seh, zeicahtiah kan hrem kho ti lo hih,” tiah an ti tawn. Cu ti cun aho zei ti lo ah na ai-hram caan zong a um ko.

Khuachel ah cun thongtla hna kha thi lak in an hrem hna caan zong a um. Thim awk na ngeihmi cu Khrih caah Khrih he thih maw, a si lo ah mi rawiphiartu si dah ti hi a si. Thlalang naa bih tikah na hmuhmi cu mi rawiphiar a hmanngmi pa mithmai a si kha na hmuh ruang i ningzahnak nganpi he nun peng ko cu zeidah a tha hnem?

Hi ti hawih zawng in ruah hi vawlei tang riantuantu, a bikin vawlei tang pastor a si dingmi caah a hmasa bik ah a herhmi a si. Hinak in a biapitnak khun cu vawlei tang pastor nupi caah a si. Pastor nupi nih midang hawi he aa lo lomi tuanvo an ngei. An pa kha thazaang pek i zeipaoh te tuah khawhnak dingah lungthawnnak pek hi a si. Amah nih baisakup zoh le zeidang nuamhnak tuah a sawm tawn a si ahcun an pa cu vawlei tang riantuantu ralkap a si kho hnga lo. An pa nih a rian a tuan i ral a dohna ah a nunnak a peknak hnga, a forhfial peng a herh.

Daite I Um Hi Va Cawng

Vawlei tang thlithup Khrihfabu chungah kan cawn a herhmi thil pakhat cu daite i um khawh hi a si. Pastor cu an rian hrimhrim ah aukhuan in bia a chimmi an si. Pastor lawng nih a zungzal in bia an chim lai tinak a si lo. Mi bia tha tein a ngai hmasa lomi nih phungtha an chim kho lo. Thlarau tlaihnak rian ka tuannak ka hnulei kong ka hei cuanh than tikah, an sin i ka chimmi bia nakin an chimmi bia ka ngaihnak nih Thlarau tlaw tam deuh a ka tlaihter khawh ti kha ka hmuh. Mi zapi nih an thilung in an phurhmi thilrit tampi an ngei cio. Cu hna cu mi chimmi bia ngai a zuammi ahohmanh an um lo. Na va siseh, na nupi siseh, na fale si hna seh, hawi biachimmi ngaih peng cu an ing kho cio lo. Fale cu mino an si caah hmun zeimaw i va kal an duh lai. Na bia chimmi a ngaitu ahohmanh an um lai lo. Mi zeimaw nih a biachimmi a ngaitu pakhat a hmuh a si ahcun, tam tukin a chim lo ruangah a ngaihmi a si ko lai. Vawlei tang Khrihfabu ah cun daite i um hi a hmasabik ah a herhmi phung pakhat a si. Bia hleihluat na chim sualmi nih mi zeimaw kha thonginn ah a phakter khawh hna. Khrihfa hlaphuah thiam ka hawipa pakhat cu thong ah an thlak, a ruang cu “Kan unau pa nih a phuahmi hla hi zeitluk in dah aa dawh” tiah Khrihfa mi nih an chim tawn ruangah a si ko. Khrihfa mi nih an thangthat ruangah cu pa cu kum hleinga chung thong ah an thlak ko. Hla cu va sa ko, asinain a tialtu min cu va chim hlah.

Cozah soal nih ram an lak lio caan ah cun daite um cu na cawn manh kho lai lo. Khrihfa i na thlen bak khan daite um cu na cawn awk a si. Khrihfa tak hna cu bia kha tlawmte tung i hmual ngei ngai in an chim. Biachim awk an ngeih a si ahcun, mi ka hnursuang soal hna lai maw ti kha an ruah setmat hnu ah an chim.

Nobel Prize a rak hmumi Solzhenitsyn cu biahalnak an tuah i a chimmi cu, ka caah hremtu nganbik le a ka thangchiat hmasabiktu cu ka nupi a rak si tiah a ti. Phungchimtu cauk (Ecclesiastes) nih na thinlung chung biathli kha midang va chim hna hlah, na nupi hmanh khi, va theihter hlah tiah a ti. Hi bia hi Pathian Bia a si. Pathian nih a rak hngalh cangmi cu vawlei tang thlithup Khrihfabu mi na si te lai i caan caan khat cu thil pakhat kongah na va/nupi a thin a hun te lai zong kha a hngalh. Solzhenitsyn i a secretary nu cu communist nih an theih duhmi kong phuan awk ah an hnek peng. (cu nu cu Solzhenitsyn nupi nih a thang a chiat). Cucaah cu nu cu amah tein hri aa awk. Solzhenitsyn hi daite in rak um sehlaw hi thil hi a cang hnga lo.

A biapi ngaingaimi dang pakhat cu; caan saupi mahlawng te thonginn chung erhkhumh bu nun ka cawn hi Pathian ka thangthat ko. Kum thum chung cu vawlei tang pe sawmthum a thuhnak ah an rak ka um ter. Cuka ah cun mi bia kaakhat hmanh theih awk a um lo. Keimah zong bia kaakhat hmanh ka chim bal ve lo. Cuka hmun ah cun cauk rel awk a um lo. A lenglei in a rami aw thawng vialte an lo dih. Mi cawngtu hna cu an but kedan a tanglei ah sahumul puan an danh caah an rat thawng theih khawh a si lo. Cuti cun caan a hung rauh tikah a chunglei in aw thawng hna zong an dong dih. Si an kan dinh, an kan tuk, an kan velh. Ka theology ngeihmi vialte cu a pumpi philh in ka philh. Baibal chung bia hi pumpi philh in ka philh dih. Nikhat i ka hun hngalhmi cu “Kan Pa” timi biafang hmanh ka rak philh ai cang, ti hi a si. “Kan Pa” ti hi ka chim kho ti lo. “Kan Pa” timi biafang in aa thok ti cu ka hngalh fawn. Asinain a hmailei bia pehzulh ka thiam ti lo. Lunglawm tein um peng kaa zuam i hi ti hin ka ti, “Ka Pa, thlacam ningcang ka philh dih cang. Sihmanhsehlaw nangnih cun na lungchung in na hngalh ko. Nikhat ah voi thong tampi an cam

kha na hna nih a theih. Cuaah daite i ka um khawh nakhnga na vancung mi kha ka caah i thlacam awk ah run thla hna” tiah ka ti. Caan khat i ka thlacammi cu, “Jesuh kan dawt ko” ti vial lawng hi a si. Caan tlawmpal hnuah “Jesuh kan dawt ko, Jesuh kan dawt ko,” ti lawng hi ka cam theu. Ka ruahnak hrawk khotu sii an ka pek caah cu hnu i hi bia hun nolh than hmanh hi a har tuk cang. Ka rawl nih a tam tuk hringhran, zarh khat ah changreu dar khat te khi an ka pek. An ka tuk, an ka velh, an ka hrem. Hi caan lio ah cun ka lungchung i “Jesuh kan dawt ko” ti peng hi a si kho lomi rian a si. Cuti tuah cu ka ngol, zeicahtiah ngol a herh tiah ka ruah caah a si. A sangbikmi thlacam ning ka hngalh khawhmi cu daite in tuar i Amah a dawmi thinlung ngeih kha a si. Hi lungtur thawng cu Jesuh nih “tik-a-ṭok, tik-a-ṭok” tiin a theih ko lai i, a turmi paoh te cu Amah caah a si kha a hngalh ko lai.

Mah lawng umhar in erh chih pengnak thonginn in ka chuah i a dang thong tla pawl he kan i ton tikah bia an chim ka hmuh tik hna ah ka khuaruah a har. “Zeicahdah bia hi an chim hnga?” ka ti. Bia kan chimmi a tampi cu san a tlai lomi bia an si. Tuchan ahhin cun aa theihngalmi pakhat le pakhat an i ton tik ah pakhat nih, “Zeidah na tuah tawn?” a ti i a dang pakhat nih, “Nang tah zeidah na tuah tawn,” a ti ve. Hihi a thathnemnak zeidah a si hnga? Cu dih cun pakhat nih a chim laimi cu, “Nihin nikhua te cu aa dawh na ti ko lo maw?” a ti. A dang nih aa ruat i a chimmi cu, “A si, aa dawh, a tha tiah ka ruah” ti hi a si. Nikhua a that le that lo kong hi ze caah hen kan chimh? Jesuh nih, minung cu bia tha lo a chimmi in a bia caih a si lai lo, man a ngei lomi bia a chimmi tu in a biaceih a si lai, a timi kha biatak tein kan rak ruat lo. Baibal ah hi ti hin aa tial ko. Ram cheukhat ah cun man a ngei lomi biachimnak nih na unau thongtlaknak le thihnak tiang a chuahter khawh. A herh lem lo in na unau thangthatnak bia kaakhat na chim ruangah rawhralnak nganpi kha na chuahter ko lai. Tahchunhnak ah, mi pakhat cu na sin len ah a ra hnga i hi ti hin na ti hnga, “Aa! tuan deuh i na rat lo cu a poi ko - unau pa W. cu a tu te ah khan pei leng ah a chuah cu” tiah na ti hnga. A rak in lengtu cu palik sungthoh sin biathanhtu a si ziar ko hnga. Atu, hi nu nih a hngalhmi cu unaupa W. cu hi khuachung ah a um

ko ti kha a si lai. Na kaa hi cip peng ko. Kaa cip peng na thiam tiang in va cawng.

Dehhlen Thiamnak

Dehhlen thiamnak mi ngiatthlai riantuan ning hmanng ve lo in vawlei tang rian cu na tuan kho lai lo. Communist pawl nih Khrihfa mi an i pum lai tiah an lung hrinhnak hmun kha an ngiatthlai. Hmun khatkhat ah cun nan i pum ko lai ti kha an hngalh. An i pumhnak inn a si lai tiah an ruahmi inn lei i a kalmi hngakchia pa kha hi ti hin bia an hal, “Khuazei ahdah na kal lai?” an ti. Hngakchia pa nih nih cun hmaichia ngai in hi ti hin a leh hna, “Ka u upabik a thih i a rovuihmi bia rel awk ah kan chungkhar dihlak in kan i tong hna lai,” tiah a ti. Palik bawipa cu aa lunghmuh ngai i, “Va kal ko kun” tiah hngakchia pa liang cu a bengh pah in a ti. Hngakchia pa nihhin a lih a chim lo.

Unau pakhat cu palik sinah an kalpi i hi ti hin bia an hal, “I tonnak nan ngei tawn maw?” an ti. A lehmi hna bia cu, “Ka kawu captain pa, atu lio cu i ton - khawmh hi an khamp dah kaw,” tiah a ti. Captain pa nih a leh thanmi cu, “Hi ti upadi na zulh cu a tha ko. Va kal ko,” tiah a ti. Kan unau pa nih upadi ning in ka zulh a ti lo, i tonnak ah ka kal ti zong ah a ti fawn lo.

“Martar hna Aw Thawng” timi thawngthanhnak i riantuan tu pakhat cu communist ram pakhat ah a va kal. Ramri ah an dinhter i bia an halmi cu, “Zei cauk dah naa ken,” tiah an ti. A lehnak hna cu, “Shakespear cauk le Jehovah cauk ka ken ko hih,” tiah a leh hna. Jehovah timi cu British hlaphuah thiam minthang a dang pakhat a si ko lai tiah a ruah. Jehovah timi hmanh a hngal lomi, zeithei lo a si zia a langh lai le ningzah a huah lai kha a duh lo. Cuaah, “A tha, a tha, va lan ko kun” tiah a ti. Hihi hman khawhmi dehhlen thiamnak cu a si.

Vancung mi hi hngakchia sin i lasi tuanbia bantuk in chimh sawhsawh awk men ca lawng i an um ahcun, kei i ka herhmi an si hnga lo. Vancung mi hi a tak in a ummi an si. Kan pumpak cio in vengtu vanmi kan i ngeih dih hna. Khrihfa an i pumhnak hmun

paoh ah khuachia zong an um ve. Kannih cu i bochan awk Thiang Thlarau le vanmi kan ngei. Pathian a um lo a timi uktu bawi tha lo kha bia dik va chimh an hau lem lo. Kan buah lio mi hi ze i a si ti va chimh zong a hau lo. Anah i bia an kan hal lenmi khi, mi hmaizah lo le zah thei loin rian an tuan a si ko.

“Bank ah phaisa zeizat dah na chiah?” a si lo ah, “Thlakhat ah lahkhat zeizat dah na hmuh?” tiah bia kan hal a si ahcun zah thei lomi ka si ko hnga lo maw? Hi bantuk biahnak buah cu va hmang hlah. Ngaknu pakhat kha, “Duhmi tlangval na ngei maw?” tiah bia na hal awk a si lo. Hi bantuk kong cu chimh an duhmi a si lem lai lo. Cuaah ka biaknak he aa pehtlaimi cawlcanghnaq kong chim cu mi nih an ka hnek awk a si lo.

Biahnak an in ngeih caan ah cun a phun zakip in bia cu an in hal lai. Communist nih cun, “Khrihfa na si i pastor zong na si. Bia dik na chim awk a si. Atu kan chim buah, vawlei tang Khrihfabu hruaitu hna hi ahodah an si? Khuazeika ah dah nan i pumh. Ahodah na va ton hna? Khuapi hna ahkhin ahodah hruaitu an si? tiah an ka ti. Bia dik ka chim a si ah cun minung rel cawk lo kha an tlaih hna lai i, cu an tlaihmi hna zong nih cun midang kha an phuan ve hna hnga. Hihi cu kham hrimhrim a herh. A dikmi biachimnak nih tukvelh le hremnak chim cawk lo a chuahter nakhnga lo ding caah nangmah tu nih na thih tiang zong in na tuar, na in a herh.

An ka hrem lio i fahnak ka intuar bantuk tein rugby aa celh ruang i fahnak nganpi a tuar vemi pastor ka theihmi pakhat a um. Rugby aa celhnaq ah a ke aa hliam i cu nih cun intuar awk tha lo in fahnak a pek. Rugby celhnaq ruang i a tlungmi fahnak cu ka in khawh ko. A fah a dam tik ah cun rugby cu kaa celh than ko lai i, i khawndennak dang zong ka ton than ko hnga. Rugby celhnaq ruang i a chuakmi fahnak cu ka tuar khawh ko. Zeicahtiah Rugby i celh cu a nuam tuk in ka theih pinah ka pumsa ngandannak zong a bawmh. Cubantuk te cun midang nih tlaihkhihnaq le hrem naq an ton lonak ding caah na pumsa in fahnak intuar tu kha naa thim. Hi naa thimmi ruang ahhin a fakbikmi thihnaq tiangin harnaq na ton ko lai.

Awkhlawh pakhat cu mirum pa innka hram ah a dir i, “Zaangfahnak tein na inn ah zankhat te ka riak kho hnga maw, riahnak hmun ka ngei lo,” tiah zangfah a nawl. Mirum pa nih cun, “Hika hmun hin chuak zok tuah. Hi inn hi riahbuuk a si lo, tiah a ti. Cu tikah awkhlawh pa nih, “Rak ka ngaithiam ko, hmundang ah ka kal ko lai,” tiah a ti i, a hun chim thanmi cu, “Zaangfahnak in bia pakhat in hal ning law na ka let kho hnga maw? Hi inn hi aa dawhtuk hringhran, ahonih dah hi tluk inn dawh hi a sak?” tiah a ti. Mirum pa nih cun hi pa hi faknak bia pei a chim ko hi tiah a ruah i, “Hi inn cu ka pu nih a sakmi a si,” tiah a leh. “Na pu cu a tu khuazei ah dah a um?” tiah a hal than. Mirum pa nih cun, “A thi diam cang” tiah a leh. Awkhlawh pa nih cun, “Na pu hnu ah hi inn ahhin ahodah a um?” tiah a hal than. Mirum pa nihcun, “Ka pa a um” a ti. “A nung rih maw?” a ti i, “Nung ti hlah amah zong a thi cang” tiah a leh than. Awkhlawh pa nih cun, “A si, a tha, na thih hnu ah hi inn ahhin ahodah a um te lai?” a ti i, “A si, ka fale an um te ko lai” tiah a ti. Cu tikah, awkhlawh pa nih cun, “Zei ruangah dah tuan deuh kha riahbuuk a si lo tiah na ka raak len? Riahbuuk pei a si ko hi. Na thil tom naa lak i na kal, midang an ra i na hmun cu an in rolh than” tiah a ti. A thi khomi na si hi a fiang tuk, nunnak kong hi a tlangpi in cuanh zia thiam tuah. Pathian nih ni hin ahhin thi seh ti a kan duh ahcun mi hremtu loin a ka thihter khawh ko. Hremtu um lo tein zawtnak in ka thi kho. Cucaah hremtu hna nih hin ka nunnak hi nikhat hmanh a tawiter kho hlei lo i rawl zuarnak dawr inn dawhbik zong nih khin ka nunnak cu nikhat hmanh a sau deughter kho hlei lo. Pathian nih a ka auh tik lawng ah ka thi te lai.

Mi Hlen A Hmangmi Mawhchiatnak

Vawlei tang thlithup Khrihfabu ah cun pakhat le pakhat i mawhchiat khawh a si lo. Vawlei tang thlithup Khrihfabu chung i pakhat le pakhat i mawhchiatnak nih tlaihkhieh, tukvelh le thihnak tiang a chuahter khawh. Kan ral nih an kan ngiat peng. Vawlei tang thlithup Khrihfabu chungah thawngthanhtu minung an chiah hna. I mawhchiatnak a um fate sual i puhnak le i lehrulhnak a um

tawn. Pakhat nih a dang pakhat kha “Unau pa Smith kan sin a um lio ahkhan, cu ti cun na tuah, kha ti khan na tuah,” tiah a mawhchiat. Cu ti cun Smith cu palik nih an theih i an tlaih phah.

I mawhchiatnak nih minung min le a dikmi thil a phuanlangh ter. Cuaah Baibal nih, “Pathian sal cu hawi he i si-thia lo tein le mi vialte sinah nem tein a um awk a si” tiah a ti. (2 Timote 2:24). Ka theihmi pakhat cu, Romania ram i khua pakhat ah Khrihfabu panih tha lo tein an i si i an buai. Pakhat cu Baptist a si i pakhat cu Exclusive Brethren bu a si. An i sik ning cu a fak tuk i a donghnak ah cun an bu hnih i an hruaitu upa kha an tlaih hna.

Nihin i mi thiangmi si hi a tha deuh. Vancung phak lai lawng i mithiang si i zuam cu a hnuduk, caan a luan hnupi thil timh a si! Mi thiangmi si hram i thawk a herh. Cozah sual nih uknak an lak sual a si i, cu caan lio i pakhat le pakhat i sik lo hi a that deuh a si ahcun atu zong ah i si lo te i um hi a tha bik.

Ngaihchiat awk a simi cu, tih a nungmi pawngkam i bu le bu i sikthiatnak a um tawn hi a si. A si khawh chung in hi thil hi kan hrial awk a si. Inn chungkhar khat chung i i sikthiatnak hmanh nih thihnak a chuahter khawh. Ngaknu a ngeimi tlangval pakhat he thonginn kan tla ti. Mino a si caah ngaknu dang pakhat a ngei than. Asinain a ngaknu hmasa kha biathli phunkip a rak ruah cang. Cu a ngaknu hmasa nih cun a theihmi biathli vialte kha palik mi ngiathlaitu hna sinah a phuan dih. Cuaah cun pa cu a nun chung thong a tla. Thonginn chung i a um lio ah a molh.

Vawlei tang thlithup riantuantu si awk i i timhlanhna cu Khrihfa riantuantu dik tak sinak ding caah a hrampi a si. Hihi nunnak i a thuh deuhnak le a tak a phaknak a si. Pastor pahnih a si lo ah Khrihfa upa pahnih an i mawhchiat ruangah Khrihfabu hna hrawh cikcek an sinak ram ka hngalhmi an um. I mawhchiatnak cu hmunkip ah a cang kho tawn ko. Sihmanhsehlaw rial beh a hmangmi ram ahcun i mawhchiatnak nih thongtlaknak le thihnak a chuahter khawh.

Thluak Tawl Khamnak

An hman tawnmi hremnak lak ahhin taksa pum hremnak hi a nganbikmi a si lo. A nganbikmi hremnak cu thluak tawl hi a si. An thluak tawlnak kham zia hi kan thiam, kan hngalh a herh. A luatmi vawlei zongah thluak tawlnak hi a um ko. Thawngthanhnak tadinca, radio le TV zong nihhin kan thluak a kan tawl ko. Coca-cola kan dinmi zong hi kan thluak an kan tawl caah a si. Coca-cola nakin ti thiang te hi a tha deuh. Sihmanhsehlaw mi zehmanh nih “Ti thiang hi ding, ti thiang hi ding” tiah an phuanglar (cawngia) lo. Ti thiang din awk ah phuanglar (cawngia) hna sehlaw kan din dih ko lai.

Thluak tawl hi mi a cheu nih a hleihluat tukin an hman. Hmanning cu aa dang cio, Romania ram thong ka tlak lio i an hman khunmi cu: zehmanh i hngatchan lo tein suimilam pa hleisarih chung mitchin lo in an kan tutter. Nikhat ah suimilam hleisarih chung kan hna ka ah an kan rawnhmi cu, “Communist phung cu a tha, communist phung cu a tha,...Khrihfa phung cu a thimi phung a si, Khrihfa phung cu a thimi phung a si,...” ti hi a si. Minit pakhat chung hi bia na theih hmanh ah an simh tuk lai. Asinain nikhat ah suimilam hlei sarih in zarh tapi, thla tapi, kum tapi dong lo in na theih peng lai. A fawi lo, ti hi raltha ngai in chim ka duh. Hihi a fak bikmi hremning a si, taksa pum hremnak in a let tapi in tih a nung deuh. Hi thil vialte hi Khrih nih cun a hlaankan tein a rak hmuh cia ko. Zeicahtiah Amah he cun caan timi hi a um lo. Hmailei, a luan cia le atu timi hna hi Pathian ah cun pakhat, aa khatmi an si. A hramthawk tein zeizong vialte hi a hngalh dih hna. Communist pawl nih thluak tawl rian hi a caan a luan tuk hnu ah an ser! Khrih nih thluak tawl he aa ralkahmi thil pakhat a ser. Cucu “thinlung tawl” timi a si. Amah nih a kan chimhmi cu, “Lungthin a thiangmi cu mi thluachuak an si, zeitin tiah annih nih Pathian kha an hmuh lai” (Matthai 5:8).

Khrih caah martar hmasa bik Stephen cu lung in cheh ding ah minung tapi nih lung savo an i put i an kulh ko. Stephen nih cun, “Ka hmuh cang...” tiah a ti. A nupi nih hin, a hmaika i a chuakmi thil tihnung kha a hmuh i cucaah a zam diam lai, tiah a

ruah sual men ko lai. Asinain Stephen nih a chimmi bia cu, “Pathian orhlel kam ah Jesuh a dir ko lio kha ka hmuh” ti tu hi a si. A nupi nih chim dawh ngai a simi bia (Baibal ah aa tial lo) cu, “Cawnpiak khawh a si lomi misual run nih lung cheh awk ah an in kulh ko hi na hmu hna lo maw?” ti hi a si. Stephen nih chim dawh ngai a si vemi cu, “Aw a si, chim awk tlak lo hngerhte zeimawzah cu ka hmuh ko hna. Asinain ka zohmi tu cu Jesuh a si” ti hi a si. Amah thah a duhmi hna kha a zoh hna lo. Lungthin a thiangmi cu mi thluachuak an si tak ko.

Kum hnih chung thluak tawl ka tong. Communist pawl nih cun na thluak a thurhnawm tuk rih tiah an ka ti. Khrihfa zumhnak phung cu a thi an timi phung zul in, “Khrih zong a thi cang, Khrih zong a thi cang,” tiah a tu le a tu an kan chimter. Sihmanhsehlaw, Jesuh cu thihnak in a thawh than cu kan hngalh. Kannih cu mithiang mi hna sinah a nungmi kan si ti kha a si hngalh zungzal awk a si.

Kan Bawipa Jesuh sinah a kal cang mi hna hi, vancung arfi pawng ahkhin an va um lai dah tiah ka ruah. Baibal nih cun khuazei i an um kha a kan chimh ko. “Hi tluk i a nganmi tehte bu nih kannih cu an kan kulh...” tiah Hebru 12:1 ah kan hmuh. Annih cu zeicadah arfi lakah cun an tput ko lai. Annih cu raldohnak ah aa telmi le tem-innak a huahmi hna umnak, hika hmun ahhin an um ko. Thlarau ram ah cun hika, khika ti a um lo. Thlarau ram ah cun caan le hmun timi zong a um lo. Mi um lonak hmun thonginn chungah an kan chiah, asinain annih cu kan pawngte ah an um ko. Mi thiang mi hna cu a zungzal in kan pawngte ah an um ko kha kan hngalh. Keimah hrimhrim nih Mary Magdalene ka pawngte i a um kha ka hngalh ko. Ka thluak an ka tawl lio i ka ruahmi cu, “Khrihfa zumhnak phung cu a thimi a si, tiah an ka chimhmi hi zeidah a si? An chimmi hi a dik a si zongah cu nih cun zeithathnemnak dah a chuaipi lai? Vawlei cung ahhin keimah dah ti lo Khrihfa dang pakhat hmanh hei um hna hlah sehlaw, cu zong nih cun zeithathnem nak dah a chuaipi khawh hnga? Mary Magdalene nih cun Jesuh cu a dawt i a dawt ko. Jesuh cu a thih a si zong ah, a thimi Jesuh kha a dawt thiamthiam ko. Cucaah a ca i

zeihmanh a tuah kho ti lomi Jesuh thlan pawng ah cun a va um. A caah Jesuh nih zeihmanh a tuahpiak kho ti lo, khuaruahhar thil zong a tuah ko ti lo i a hnangamnak bia kaakhat te hmanh zong a chim kho ti fawn lo. A mitthli zong a hnawhpiak kho ti lo - zeihmanh a tuah kho ti lo. Sihmanhsehlaw Amah cu Khamhtu a si. Cucaah Amah cu a thi na ti zong ah ka ze i a poi lo, ka dawt thiamthiam ko lai. A nun zong a si ah atu ka dawt tluk te hin ka dawt ko lai. Vawlei cung Khrihfa mi vialte hi hei thi dih hmanh hna sehlaw, asi lo ah an zumhna khi hei thlau hmanh hna sehlaw. cu nih cun ka zumhna cu a tlaw ter kho hlei lai lo”.

Kannah nih a fiangmi zumhna kha kan va phak awk a si. Hebru mi nih “Zumh lo” (doubts) timi biafang an ngei lo tiah ka chim cang. Hi biafang hi Biakam Hlun chungah a um lo. Hebru holh ah a um lomi biafang ka hun chim rih hmanh lai. World Council of Churches (W.C.C) hruaitu hna nih soal an ka puhmi a um. “Thir puan zar chon kanhmi ram (tuan deuh Soviet Union) kong hi a nak he a rang he si na thuh. Cu lawng si lo in, a pawlnak zong a um ve” tiah ca an tial. Biakam Thar cauk a pumpi chungah “a pawl” mi rong kong nan ka hmuhsak khawh a si ahcun ka hna a tla hnga. Biakam Thar cauk chungah rong phun tampi kong a um. Asinain amah te i a pawlmi rong a um lo. Rong dangdang he cawh in a chuakmi rong lawng a si. Thil pakhat cu a dikmi a si lo ahcun a dik lomi a si. A thami a si lo ahcun a tha lomi a si ko. A nak a si lo ahcun a raangmi a si. Vawlei he na kal lo a si le Jesuh he na kal a herh. Cucaah Biakam Hlun, Hebru holh nih “Zumh lo” timi a ngeih lonak hi a si. Zumhna kong ah kan i fiannak hi a fonhna (+) a si lo ah a karhna (x) kong i kan i fian tluk tein kan i fian hrimhrim a herh. Pahnih le pahnih fonh cu pali a si ko. Hihi a dikmi a si. Ka chungkhar an thih ah siseh an nun ah siseh, ka paw a khim ah siseh a taam ah siseh, ka luat ah siseh, thong i ka um ah siseh, an ka tukvelh ah siseh, an ka muaitam ah siseh, kanaan tuaknak biatak phung cu aa thleng hlei lo. Muaitai pahnih fonh cu muaitai pali a si ko. Tukvelh pahnih fonh cu tukvelh pali a si ko.

Biatak a fiannak le Mary Magdalene nih a ngeihmi dawtnak bantuk dawtnak nihhin thluak tawlnak in i khamhna

kha an bawmh lai. A dihdongh tiang in i kham ko.

Keimah le keimah kha mi ralthabik ka si tiah kaa ti duhnak a si lo. Minung lakah minung pakhat, tlin lonak le derthawmnak tampi a ngeimi ka si. Cubantuk thil tihnung in nambeh i ka um lio ah, voikhat cu ka pawng i a ummi Presbyterian minister ka unau pa kha, “Unau pa, ka zumhnak hi ka thlau cang tiah ka ruah. Keimah le keimah hi zumtu ka si ti in ka ruat ti lo” tiah ka ti. Anih nih mithmai panh tein, “Na rak zum bal taktak maw?” tiah a ka hal. “A si, biatak tein ka rak zumh ko” tiah ka leh. Cun “Asi ahcun Baibal bia caang pakhat kha hun ruat ta hmanh. Nu thiang Mary cu Elizabeth sin i a kal tikah, Elizabeth nih, “A zummi cu mi thluachuak an si” tiah a rak ti. Hi bia hi a si cang in chimmi bia a si. A luan ciami caan lio i na zumh ahcun mi thluachuak na si. Cu thluachuahnak cungah cun nung ko,” tiah a ka ti. Kha lio caan ka intuarmi tem-innak tang i hi mipa chimmi bia cu ka caah zeitluk in dah sullam a ngeih ti cu ka chim ti lai lo. Hi theology hi zeitluk dik asi cu ka hngal lo, sihmanhsehlaw kha lio caan ah cun theology in kan nung lo. A luan ciami thil sining zoh tu in kan nung. Cu ti a si caah Baibal nih a kan chimhmi cu Pathian nih thlua a rak kan chuah cangmi kha kan philh awk a si lo i Amah Pathian kha thluachuah kan pek awk a si. A luan ciami caan i Pathian nih thluachuah a kan pekmi kha a muimi zantim chung i na thlarau a lanh lio caan zongah va philh hlah.

Umhar Teinak

Vawlei tang thlithup raldohnak i aa telmi hna caah a nganbikmi harnak cu umhar dam ternak rian hi a si. Ca rel ding pakhat hmanh a um lo. Baibal cu chim lo ze i cauk, ze i catlap, ze i cafung hmanh a um lo. Hnachet thawngpang theih awk a um lo caah kan lung a vaivuanh tertu zeihmanh a um lo. Thonginn vampang kan zoh, zoh ding dang a um ti lo. Hibantuk pawngkam ah cun minung thinlung cu molh lawng aa bat ko. Thong chung nun kong an tialnak cauk kha va rel hna hmanh. (Papillon le cauk dang hna hi vawlei tang thlithup riantuantu hna caah rel awk a tha ngaingai mi an si). Cu cauk na rel hna ahcun thong leng i ummi

hna nih thong chung i a ummi hna an nun kha an tlaih khawh tluk tein na tlaih khawh ve lai. Lung vaivuanh tertu thil zehmanh um lo i kum saupi mah lawng umharnak nih lungthin a molhter zia zong kha na hngalh lai. Molh lo ding in um kaa zuamnak i ka tonmi kan chimh khawh len ko hna. Sihmanhsehlaw hi ti chim khawhnak ding ah thlarau lei in timtuhnak ngeih hmasa a herh. Baibal cauk lo in ze i can tiang dah na um khawh hnga? Radio, tape recorder voikhat hmanh chuah lo, thil ze i pakhat te hmanh tuah lo te i thut peng ko hi ze i can tiang dah na tuar khawh hnga?

Keimah le ka thongtla hawi nih, hi bantuk thil hi kan tuar i zan ah kan i hngilh bal lo. Chun ah kan i hngilh i zan tu ahhin it lo in kan um. Salm cauk pakhat nih, "Bawipa sal vialte hna, ra ulaw Bawipa cu thangthat usih, zan i a biakinn chung i rian a tuanmi vialte hna, Amah cu thangthat usih," tia a ti. Zan i voikhat thlacam cu chun i voiha camnak in man a ngei deuh.

Sualnak le that lonak vialte hi zan caan ah tuahmi an si. Mi thil chuh, zuritnak, nuamhhnainhak tehna va cung paduhnak tehna, hi vialte sualnak hna hi zan ah tuahmi an si. Chun ah cun mi kip nih sehzung le college a si lo ah hmun pakhatkhat ah rian an tuah cio. Khuachia ralkap hna zong hi zan i rian a tuanmi an si. Cucaah hi hna hi zan i doh kha a biapi ngaingai mi a si. Hriphrio te le ralring te in um peng a herh. A luatmi ram ah cun hriphrio te um hi mi zapi nih ruah le hngalh a si lo. Kannih ram ah cun communist nih an kan uk hlan hmanh hin hriphrio tein kan um peng cang. Kum thum li a simi ka fapa Mihai hmanh nih hriphrio te i um hi a thiam. Zan khuadei thlacamnak in kan caan hna kha kan liamter. Kum thum kum li lawng a si rihmi ngakchia hmanh nih thla kan cam lio ah tlawmpal te an cam ve i, cu hnu cun lente an i celh. Kan hun mawhchiat hna, cucaah thla cu tlawm tein an cam ve than i cu ti cun a hnu ah cun cabuai tang le zeimaw tang ah an i hngilh diam. Hihi hriphrio te nun in an than lianhning a si. Mah lawng thongtlaknak hmun ah cun thong tla dang, ihlak i an kal paoh ah kan i hlau. Kan caan kha kan phurh khawh lomi rian i khinh bu in kan liamter. Vawlei cung pumpi tawl in thlacamnak kan thok. Ram kip ca le kan hngalhmi khua le minung kip hna caah thla kan cam. Vanlawng mawngtu pailat hna ca le rili cung i

khual a tlawngmi hna ca le thong chung i a ummi hna caah kan cam. Baibal nih thong chung hmanh i lawmhnak nganpi pakhat kong a kan chimh. "Aa lawmmi kha va lawmhpi ve hna u" (Rom 12:15). Chungkhar tampi cu an fale he an i pum i Baibal an rel ti, nihchuak an sai i pakhat le pakhat an i lawmh kha khuazeimaw i ka hmuh tik hna ah kaa lawm ngaingai ve. Hmun zeimawka i tlangval note le ngaknu note aa duh i bia aa ruahmi ka hmuh tik hna zongah an caah kaa lawm ko. Hmun zeimaw ah cun thlacam pumhnak a tuahmi an um, a cheu cu ca a zohmi an um i, mi cheu cu rawl thaw a eimi... an um. Aa lawmmi kha kan lawmhpi khawh hna.

Vawlei pumpi kha ka thlacamnak in ka tawl dih hnuah, ka lungchung in (zoh lo in) Baibal cu ka rel. Lungchung in Baibal rel hi vawlei tang thlithup riantuan tu caah a biapi ngaingai mi a si.

Nan nih a chuahnak ding ah ka tonmi thil pakhat kong kan chim ta hna lai. Voikhat cu ka ihkhun thingphel cung i ka zau lio ah Luke Thawngthabia chung i Tlang Cung Cawnpiaknak bia kha ka lungchung in ka rel. "Mi Fapa ruangah mi nih an in serhsat hna tikah i lawm ulaw a lam in lam u" (Luke 6:22,23a) timi zawn khi ka hun phaan. A cunglei ning hin kaa cinken ning cu a si. Cucaah hi ti hin ka ti, "Cu tluk sual that lonak cu zeitindah ka zoh sawh khawh ko hnga? Hika zawn ah Khrih nih thil pahnih tuah a kan fial. Pakhatnak cu i lawmh a si i cucu ka tuah cang. A pahnihnak cu lawmh i laam a si. Ka tuah rih lo. Cucaah ka ihkhun cung in ka zuang i ka khaan chung cu ka hel i ka laam. Thonginn inn ka khaar ahkhin awng bite a um i cu ka awng cun thong cawngtu nihhin a ka bih tawn. A ka bih liote le ka perchoi lio cu aa tong i cucaah a molh cang tiah a ka ruah. Thongtla a molh mi hna aukhuan le turcawl ruangah thong inn chungah hnahnawnak le buaibainak a chuah sual lonak ding caah thong tla a molhmi kha tha tein nan chawnhbiak hna lai tiah phung an tuah. Thong inn cawngtu pa cu rianrang in a rak lut i nem tein; "An in thlah ko lai, zeipaoh hi a tha dih cang lai, dai tein um ko. Zeidah na duh ka rak in pek lai" tiah a ka ti. Changreu ngan nawn kha a va lak i a ka

pek. Zarhkhat chung i changreu an ka phawt tawmmi cu *pawngmuk* cheu pakhat lawng hi a si. Atu cu *pawngmuk* a pum ningpi le cheese thawhpat an ka pek. Thawhpat cu a raangmi a si i ka ei balmi a si lo caah thawhpat rang ei lai cu ka ngaih tuk. Mit zohnak zong in aa dawh ngai, cini zong a rak ka pek. Bia thatha a ka ruah hnu ah inn khar tawh cu a hrenh than i a kal diam.

“Luke Thawngthabia i ka Baibal ciahmi ka rel dih hnu lawngah ka changreu hi ka ei lai” tiah ka ti. Ka zau than i tlangcung cawnpiaknak bia ka hrelhmi hngalh than kha kaa zuam. “A si, ka min ruangah serhsat na huah tikah, vaa lawm law... va lam ko, zeitintiah na laksawng cu a ngan lai,” timi bia ka hun theih in ka changreu le ka thawhpat cu ka zoh. Ka laksawng cu a ngan taktak ko.

Hi thil nih a hun zulhmi rian cu Baibal kha lung chung in rel le ruah hi a si ko. Zan fate sermon pakhat lengmang ka phuah. “Dawtmi u le nau hna” ti in a hram ka thawk i “Amen” ti in ka donghter tawn. Ka tuak ka phuah hnu ah, phung ka chim. Kaa cinken khawh hna nakhnga biatlang dang tete in ka chiah hna. *Lawng Erhkhumnak Hmun Ah Pathian He* timi le *Thong inn Vampang Hna Hi Holh Thiam Hna Sehlaw* timi cauk ah cu ka sarmon tete cu an i tel. Phungchim sarmon zathum le sawmnga kha ka lungchung in kaa cinken. Thong chung in ka chuah tikah a cheukhat cu ka tial hna. Sawmnga tluk cu hi cauk pahnih ahhin telhchih an si. Hi ka sarmon hna hi Pathian le vanmi hna sinah ka phunzai hnawh hnanak bia an si. Vanmi nih thla an ngei. Thinlung in chimmi bia kha mi zeimaw sin ah an va zuanpi (Atu cu hi ka sarmon hna hi holh phun tampi in tial i hman a si cang). Kan caan hna cu hi ti hin kan hman hna. Thil tha ruahchannak ka ngeih khawh nakhnga, cauk le hlabia tampi ka phuah, ka nupi le ka fale ka ruat hna i ni fate keimah le keimah nihchuak kaa saihpiak. Asinain ka theih bal lomi nihchuak thar lawngte ka sai. Hi nihchuak bia hna hi ka lungthin chung i ka theih ning a hmuhsaktu an si. Ka saihmi nihchuak pakhat cu: Minu pakhat nih a vapa kha, “Piter, ka haa deu (ha tuh) in ka seh chih i ka khiah hna,” tiah a ti. An pa nih, “I lawm ko, naa chuahpi mi ha in seh chinchin law

zeidah a lawh hnga" tiah a ti. Cucaah thil a cangmi i an thatnak leikap hmuh kha ka thiam.

Changreu in khing kahnak minung tete ka ser hna i a cheu cu thung ran in ka raanter hna. A cheu cu a pawl in ka ser hna. Keimah le keimah khing kaa kah i a donghnak ah Bob Fisher nih a tei. Voiriat a tei i voihnih a sung. Kei cu kum thum chungah voikhat hmanh ka sung bal lo, a raang lei in kaa cangh ah siseh, a pawl in kaa cangh ah siseh teitu ka si zungzal.

Hi thil vialte hi kan chimh hna. Zeicahtiah hi thil vialte cu vawlei tang thlithup riantuantu nih a tem-in lio ah a thli in a tuahmi thil an si. Communist pawl nih an kut chung Ti bantu i an i chiah lio ah na lung fak hlah. Na lung kha eksersai tuahter a herh. Na thinlung in fim te le ralring tein um law khua tampi in ruat. Mikip nih anmah le an thil ti khawh ning cio in phuahmi an ngeih a herh.

Sining Taktak

Vawlei tang thlithup Khrihfabu cu thilthar a hung chuakmi a si lo. Thlithup Khrihfabu chung i ka rian ka tuan hnu cun Biakam Thar cauk hi mit thar in ka zoh. Zultu cakuat chung i zultu hna le thawngtha chimtu hna nih minthar an putmi thil, zohchun awk thil hna kha Biakam Thar cauk thluan chuak ah kan hmuh khawh. (Biathlam 2:17 hi a sangmi zohchun awk a si).

* "JOSEPH hi BARSABUS tiah an auh i a min hmanung bik ah JUSTUS" (Zultu 1:23) ti a si.

* "JOSES hi thawngtha chimtu pawl nih BARNABAS" tiah min an sak (Lamkaltu 4:36).

* "SIMEON cu NIGER" ti a si (Lamkaltu 13:1).

* "JUDAS cu BARSABAS" tiah min an sak (Lamkaltu 15:22).

* "JESUS cu JUSTUS" ti in an auh (Kolosa 4:11).

Zeicahdah James le Johan kha "Khuari fapa hna" ti le Simon cu "Piter" tiah auh an si? Hi kong fianter nak hi ka hmu

bal lo. Biakam Thar cauk chungah minung min tampi cu min dang ah thlen in an um. Atu zong cuti bantuk te cun, vawlei tang thlithup Khrihfabu zongah tuah a si ve. Keimah zong nih min tampi ka ngeih ve. Khuapi ah siseh khuate ah siseh ka va phak tikah unau pa Wurmbrand a ra cang an ti bal lo. Khua pakhat ah cun Vasile tiah an ka auh i, khuadang ah cun Geoghescu, a dang ah cun Ruben... ti in an ka auh. An ka tlaih tikah cun Richard Wurmbrand, a nih, a nih ti in an ka kawl than.

Baibal hi thlarau in thawchuah hnawh i tialmi a si kha ka zumh. A si ahcun zeicahdah man a ngei lomi biafang hna hi telh chih a si kun hnga? Luke chungah aa tialmi cu, "Jesuh nih hmunkhat ka ah thla a cam," ti a si. Zeicahdah "hmunkhat ka" ti a si hnga" Cun a tial rihmi cu, "Khuapi pakhat ah Amah cu a va kal" tiah a ti. Khuapi kipte hi min an ngei cio ko. Sihmanhsehlaw, minfang kheh lo i chimmi cu vawlei tang thlithup Khrihfabu i hmanmi holh an si. Ka khualtlawnnak in inn ah ka rak tlun than tikah kan nu kha, "Khuapi pakhat chung i hmun pakhat ah unau pakhat ka va ton. Biakhiahnak kan ngeih timi cu suimilam cu zah ah cu ka inn ah kan i tong lai," ti hi a si tawn.

Jesuh nih Amah zultu hna he zanriah ei ti kha a duh (Luke 22:7-13). Jesuh nih hin "Khika, cuka lam le cu lam nambar..ah va kal ulaw, Mr.xyz kha va hal u. Cun cuka ah cun zanriah rawl va tuah u," tiah a chim awk a si. Asinain Jesuh nih, "Khuapi chung i nan va luh tikah ti-um in ti a thanmi pakhat kha nan va hmuh lai. cu pa a luhnak inn ah cun va zul u," tiah a ti hna. (Cu lio caan ah cun pa nih ti-um phurh cu thil theihtlei ngai a si. Zeicahtiah nu lawng nih ti than phung a si) Hi bantuk te hin kanmah zong nih kan tuah ve. Thlacam pumhna kan ngeih tikah, a hmun kan chim bal lo. Zeicahtiah kan lakah mi ngiathlaitu aho an um kan hngal kho lo. Kan chim tawnmi cu, "Khi ka lam kil ah rak dir, a si lo ah khika zapi dinhna hmun ah rak thu, cuka ah cun nektie nak aa oih i chingchiahnak dang a ngeimi mipa a rat lio na hmuh lai, cun amah cu va zul," ti hi a si. Pakhat nih a dang pakhat kha, "Na min a hodah a si?" tiah a hal a si ahcun, cu pa cu palik mingiathlaitu a si kha hngal a si.

Vawlei tang thlithup Khrihfabu cu Biakam Thar cauk an tial lio caan in a rak um cangmi bu a si. A kan soiseltu hna i an tuah ning hi Pathian hmai ah upadi ning loin an tuah a si. Zeicahtiah Khrihfabu cu a thlithup in a um awk a si lo an kan ti. Vawlei cung Khrihfabu pi council (WCC) nih sual an kan phawt. Asinain annih nih cun uktu hna bia a ngai lo i ral a thomi hna kha phaisa in an bawmh hna. Baibal bia ah cun, uknak nawl a ngeimi hna cu that lonak kha dantatnak nawl le a thami kha laksawng peknak nawl a ngei ti a si. Pathian Bia a khengkhamtu hna cu anmah le anmah kha minung sining phung lenglei ah aa chiami an si. Baibal chimmi bia nih hi hna kong hi a huap ve lo. Nawl ngeitu kip nih anmah le an upadi, a dik lomi le ningcang lo i nawl ngeih hmanna an i ngeih cio. Zeicahtiah vawlei cung cozah riantuannak khuazei hmanh ah mi thiangmi an i tel bal lo. An tuah lo awk thil tlangpi cu, cawngong cu pelep i a can kha an khenkham awk a si lo. Cun pangpar a momhmi par zong kha an khenkham ding a si lo, misual pakhat kha mithiang si zong kha an khenkham awk a si lo. Hi thil hi an ka onh chung paoh cu, annih cu vancung in hun thlakmi mithiang si ding in ka ruat hna lai lo. Thil tha zeimaw an tuah khawh ve i kum hnih thum a rauh hnu ah cun an thlenmi upadi dik lo zong an remh khawh ve ko ti cu ka ruahchan ko. Nawl ngei tu le uktu an si ti in ka upat ko hna lai. Sihmanhsehlaw, ka nunnak i a biapi bik a simi aa dahmi vancung phaknak ding ah timhlanhna a khengkhamtu an si ahcun ka upat kho hna lai lo. Communist ram le Muslim ram i vawlei tang i a ummi vawlei tang thlithup Khrihfabu rian bawmh awk ah kan mission rian cu a kal peng ko.

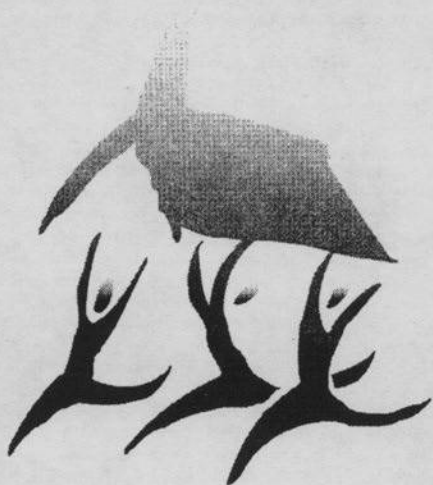
Vawlei tang thlithup Khrihfabu an si canning hmaanthlak ze i lawh ti kha nan hmuh khawh nakhnga caag hi kong hi tlawmpal tein ka hun in chimh hna.

Pathian nih thlua in chuah ko hna seh.

**Richard Wurmbbrand nih a tialmi cauk dangdang
hna:**

Bawi Khrih Caah Serhsatnak
Sifahnak in Teinak Ram ah
Na Ka Tei Cang Ti I I Peknak Hmaiah
Harnak Tangah Pathian Mi Hna
Thonginn Vampang Hi Holh Thiam Sehlaw
Mahlawng Hren Khumhnak Hmun Ah Pathian He
Judahmi Lam Ah Khrih
Pathian A Um Lo A Titu Pa Cuk Kha Lehnak
Marx le Setan
Pathian He Mahlawng In
Tlangpar Cungah Phaknak

**Pathian He Mahlawng In
Tlang Par Sang
Cung Phaknak**

John Piper

Excerpted from *Devotions* by John Piper
(Sisters. One of Multnomah Books)
Used by permission of Multnomah Publishers, Inc.
For requested use only, not to be copied for any other purposes.

Patthian He Mahlawng In

Tiang Par Sang

Cung Phaknak

Excerpted from *Desiring God*, © 1996 by John Piper
(Sisters, Oregon: Multnomah Books).

Used by permission of Multnomah Publishers, Inc. ;
For requested use only, not to be copied for any other purposes.

Sifah Tem-innak A Ingmi Mithiang Ke Hram Ah Ka Thu

Richard Wurmbrand ke hram i ka thut hnu cun hmasa ka sining in ka si ti lo. Cucu a ke hram te bakin aa thok. Thlanglei Minneapolis i Grace Baptist Khrihfabu biakinn platform cungah a thu i a kedan kha aa phoih. (Romania ram i thong a tlak lio ah an hremnak ah a ke an hliamnak hma ruang i a kedan aa phoihmi a si kha a hnu lawng ah ka theih). A hmaika le a tang ah pastor hleihnih an thu. Sifah tem-innak kong kha a chim. Atu le a tu a nolhmi cu, "Jesuh nih sifah tem-in aa thim," timi bia a si. "Aa thim" mi a si. A cungah a rak tlungmi a si lo. Amah tein aa thim. "Mi zeihmanh nih kan nunnak hi an la kho lo. Keimah hrimhrim nih ka duh tein ka pek," a ti (Johan 10:18). Nannih tah Jesuh Khrih ca i sifah tem-innak tuar hi nan i thim ve lai maw? tiah bia a kan hal.

Wurmbrand nih i pumpek nak ca i a tialmi *Reaching Toward the Heights* timi cauk ah amah kong kha hi ti hin a kan theih ter: "Richard Wurmbrand cu Romania ram ah 1909 ah a chuak. Amah cu Judah hrin a si i evangleical Lutheran Khrihfabu pastor a tuan. 1945 kum i communist cozah nih an ram an lak lio caan in vawlei tang thlithup Khrihfabu hruaitu a si. 1948 kum ah amah cu a nupi Sabina he an tlaih hna i kum hleili chung thong ah an thlak. Cu thong a tlak lio ah cun amah te lawng thonginn chungah kum thum an hren khumh. Ni ceu, arfi hna le pangpar hna zong a hmu kho hna lo. Thong inn cawngtu le amah a hremtu hna dah ti cu midang ahohmanh hmuhmi a ngei bal hna lo. Amah luatnak ding caah Norway ram Khrihfabu hawikom nih 1964 kum ah dollar \$ 10,000 in an rak cawk!

Mi Dang Caah I Pekchanhnak Cu

Zeitluk In Dah Aa Dawh?

Tuanbua tampi a chimmi lak i pakhat cu Cistercian bu phungki hruaitu pa, television chung i biahalnak an tuahmi kong a si. Biahaltu nih cun Cistercian pawl nih phung ah an i ngeihmi, daite le mahlawng te i um an hmanmi kong kha a bik in theih a

duh. Cucaah phungki hruaitu pa kha hi ti hin bia a hal, "Na nunnak a dongh lai te ahkhin Pathian a um timi ruahnak (atheism) khi a dikmi a si tiah hei hngal law, zeitindah na um lai? rak ka chim tuah" tiah a hal.

Phungki hruaitu pa nih cun hi ti hin a leh," Thiannak, daihnak le mi ca nun peknak tehna hi aa dawhtukmi thil an si. Laksawng pek ding biakamhnak a um lo zong ah ka nunnak cu tha te in ka hman awk a si ko," tiah a leh.

Nunnak i a sullam ka hei cuanhmi tlawmpal te lawng nih sifah tem-innak kong ka tuaktanmi thil hna cungah a ngan deuhmi rian a tuan khawh. Phungki hruaitu pa bialehnak nihhin a hmasabik a tuanmi cu, a leng hawng le a cung palang sunparnak a chuakmi men a si ter. Thil pakhat a tang rihmi a um ko ka lung a si ruam lo. Palhnak zeimaw a um ko. A hmasa ah cun ka mitthlam in a muisam ka cuan ter kho lo. Cu hnu cun sifah tem-innak nganpi a tuarmi Khrihfa pakhat, a min Paul a simi lei ah ka hun i mer. Khi tikah Paul le phungki hruaitu pa an i dannak a thuh zia kha ka hmuh.

Pual le phungki pa bialeh ning hi van le vawlei bantu in an i ralkah. Biahaltu nih a halmi cu, "Na zulhmi nun lam hi palhnak lam cungah a kalmi a si i Pathian cu a um lo a si ahcun zeitindah na um lai?" ti a si. Phungki pa lehning nih a sawh duhmi cu, "Ka zulhmi nunning hi a tha i upat awk a tlakmi asi ko" ti hi a si. Paul nih 1 Korin 15:19 ah hi ti hin a leh, "Khrih chung i kan ruahchannak hi, hi vawlei kan nun chung ca lawngah a si ahcun vawlei cungah zangfah awk a tlakbikmi minung kan si hnga" a ti. Hi bia hi phungki pa lehmi bia he aa lettalam bakmi bia a si.

Zeitungah dah Paul nih phungki pa hi a dirkamh hnga lo? Zeicadah Paul nih, "Khrih cu thihnak in tho than hlah hmanhsehlaw, Pathian cu um lo hmanh sehlaw, dawtnak nun le thil tha tuah, mi ca i nun pek le sifah tem-in cu a thami nun a si ko" tiah a rak ti ve lo? Zeicadah Paul nih "Thawhthannak a um lo zongah zangfah awk kan si lo" tiah a rak ti lo? Zeicadah, "Khrih chung i kan ruahchannak hi a donghnak ah palhnak a si ah cun, midang nakin zangfah awk a tlakbikmi kan si hnga?" ti tu hin a rak ti hnga.

Khrih He Nunnak Hi Tha Deuh In A Kal Hnga Maw?

Hi biahalnak hi vawlei cung Khrihfabu, a bikin hngamnak a um deuhnak American le Nitlak Europe Khrihfabu caah a biapi mi biahalnak a si. Khrihfa sinak nih nun khuasak a fawiter deuh tiah Khrihfami tampi tehte khannak cu voi zeizat riamruam dah kan theih cang cu? Pumpululh chuih i aa cawmmi bu pakhat i fulback in a tãngtu pakhat nih a chim ka theihmi bia cu, "Jesuh Khrih ka cohlannak hnga thla ka cam hnu cun kan pumpululh chuih zuamnak a nuam ngai a ti. Cun zarhpi ni fatin leng ah ka chuak i ka caan tãhabik ka pek caah pumpululh chuih zuamnak ah record mark riat voihnih kan hmuh tiah aa porhlaw.

A tãngcho mi Nitlak ram Khrihfa mi nih Khrihfa zumhnak a thathnemnak kha nunnak i a nuamh, a tãtnak lei sullam tuak lawngin a kong an chim deuh in a lang. Pathian le thawhthannak kha an tuak tuk lem lo. Minung lungthin cawlcangh ning le aa pehtlaimi (psychological) thathnemnak le pakhat le pakhat i pehtlaihnik lei he aa pehtlaimi thathnemnak vialte khi ruat hna hmanh. A ngaite ti ah cun hi thil vialte hi a thoknak a dikmi le Baibal ning tein a simi an si ko. Thiãng Thlarau i a theipar cu dawtnak, lawmhnak le daihnak an si ko. A dik lomi thil cungah i hngat hmanh sehlaw, hi thil sining kan zumh ruangah dawtnak, lawmhnak le daihnak kha kan hmuh a si ahcun, a nuammi nun a si ko hnga lo maw?, ze ruangah dah kannih cu zangfah awk minung cu kan si lai?

Cuti a si ahcun Paul nih a palhmi zeidah a um kun. Duhdim nun in a nung cang a si lo maw? Thih hnu thawhthannak um hlah sehlaw, kannih cu mi vialte lãkãh zangfah awk a tlakbikmi minung kan si hnga ti hã a chim hnga? Mah le mah i hlenmi ruahnak nih kum sawmsarih chung lunglawm te le lungsi tein an nunter i cu hlennak nih na hmailei ca i hãahnawhnak a tuah lo ahcun, zangfah awk minung si dawh cu na si lem ti lo. Mah le mah lungthin chung i i hlennak nih pakpalawng sinak le sullam ngei lo sinak kha lawmhnak ah a thlen tãr khawh a si ahcun, zeicadah kanmah le kanmah kan i hlen lai lo?

A cunglei bia i a phi si dawh a simi cu Paul caah cun Khrihfa nunnak timi cu rumnak le nun nuamhnak he aa pehtlaimi nunnak tha khi a si lo. Zaraan in kan tonmi thil pinlei i a ummi, mah duh te le luat te i thimmi sifah tem-innak tu khi a si. Paul nih Pathian le thawhthannak a zumhning le Khrih he zungzal i hawikomh awk i aa ruahchannak nih thawhthannak um lo in, siarem hngam te i nunnak a pe kho lo. A si lo, aa ruahchannak nih a chuahter mi cu i thimmi sifah tem-innak a si. A si, amah nih holh in chim khawh lomi lawmhnak kha a hngalh ko. Asinain cucu, "Ruahchannak chungah hmuhmi lawmhnak a si" (rom 12:12). Khi ruahchannak nih sifah tem-innak kha i tlaih khawh pengnak dingah a luatter. Cu ti sifah tem-innak aa thimnak cu, amah hrimhrim zong nih thihnak in a tho than lai i an ca i sifah tem-in a huahpiakmi hna zong an tho than hrimhrim te lai, ti kha i ruahchannak um loin a rak i thim kho hnga lo. Thawhthannak a um lo ahcun, Paul nih aa thimmi, mi ca nun peknak cu amah nih a chim bangin, zangfah awk tlak a si hnga.

Asi, a sifah tem-innak ahhin lawmhnak le a nganmi thil biapi a si, ti theih pengnak a um. Sihmanhsehlaw sifah tem-innak pinlei i aa ruahchanmi lawmhnak thawng lawng in a um khomi ruahchan lunglawmhnak a si. Hihi Rome 5:3,4 nih, "Harnak peknak nih intuar khawhna a chuahter i a tak sinak nih ruahchannak kha a chuahter ti kha kan hngalh caah kannih nih harnak peknak kan tonmi cungah kan i lawm ngaingai," tiah a chim duh channak zawnte cu a si. Cucaah harnak peknak ah cun lawmhnak a um. Lawmhnak cu a ra, zeicahtiah harnak nih cu lawmhnak cu a karhter i a humzual lai ti ruahchannak nih a ratter peng. Cucaah ruahchannak a um lo ahcun, harnak aa pompeng tu Paul hi mihrut a si ko hnga. Cun kan chung i i lawmh cu hruh chinchin a si hnga. Sihmanhsehlaw, ruahchannak cu a um tak ko. Paul nih aa thimmi nun lam cu thihnak pinlei ah ruahchannak um hlah sehlaw hruh thil ngai a si hngami le zangfah awk a tlak ngai hngami nun zia kha a si. Paul nih cun Richard Wurmbrand biahalmi cu a leh khawh ko. Asi, amah nih aa thimmi cu sifah tem-innak a si.

I Dohnak le Khensar Zawtnak Hi An

I Dannak A Um Maw?

Bia dang ah hun kal ta rih usih. Mi zeimaw nih hi ti hin bia an hal khawh men, “Kaa thim lomi harnak ka inmi hi tah? Khenser zawtnak tehna, a si lo ah motor eksident ruang i fa le thih tehna, a faakmi lungretheihnak tehna hi, hi cadal nih hin a huap chih ve hnga maw?” ti hi a si. Ka bialehnak cu, hi cadal a tam deuh cu, Khrihfa ka si ko tiah a ti ruang i a cungah a ra laimi sifah tem-innak kha aa thimnak kong tialmi a si, ti hi a si. Thil umtu ning paohpaoh hi kapkhat lei a si lo ah kapkhat lei in cun tih an nung dih ko.

Zawtnak le hremnak an i dannak zawnte cu, hremnak timi cu Khrihfa kan si ruangah huatnak thinlung le timh ciammam tein tuahmi a si, asinain zawtnak cu cu ti cun a si ve lo. Cuti a si caah hmun cheukhat ah cun, zapi hmai i Khrihfa ka si ti chim cu, Pathian duhnak a si ahcun, sifah tem-innak i thim kha a si ko. (1 Peter 4:19). Sihmanhsehlaw zum lo tu hna nih dohnak um lo te zong in Khrihfa a simi nih sifah tem-innak ton a um thiamthiam ko. Tahchunhnak ah, zawtfah a tlunnak khua ah Khrihfa pakhat cu Pathian rian a tuannak ah zawtfah aa lak ko lai. Hihi Khrihfa si ruangah hmuhmi tem-innak a si i, mi dang “hremnak” ruang ah a si lo. Sifah tem-in awk caah, Pathian duhnak a si ahcun thimnak a si i midang nih huat ruangah a si lo.

Cun, a cunglei thil umtu ning kha tuaktan na ngol i, Pathian sunparnak ca le midang khamhnak caah zumhnak he lungtak tein na nun ahcun, cu pa nunnak cu zawtnak nih a tlunhmi khua i Pathian rian a va tuanmi Khrihfa he aa lomi a si ko lai. Kan cung i a tlungmi sifah tem-innak cu Pathian kawh-auhnak na ngaih ruangah na liammi a man a si ko. Khrih nih a kan hmuhsakmi ning in zulh awk ah, a pennak he a zohkhenhnak tang i a ummi zuldinding lam i a ummi thil paoh cu tuar awk ah kan i thim. Cu ti a si caah, a nawl ngaih ruangah a tlungmi sifah tem-innak cu Khrih caah Khrih he tem-innak a si ko, khensar a si ah siseh, dohnak a si ah siseh kan duh tein kan i thimmi a si. A sullam cu sifah intuarnak a umnak hmun in amah nawl ngaihnak lam zulh kha kan duh tein

kan i thim. Cucaah Pathian sinah kan vuihram lo. Paul bantuakin, tem-innak cu thial a sinak hnga thla kan cam khawh ko (2 Korin 12:8); Sihmanhsehlaw, Pathian duhnak a si ahcun, a donghnak ah cun kan i pom; vancung lam kalnak i nawl ngaihnak kan zulhnak ah a man liam awk ah kan i thimmi thil bantu kha a si.

Khrihfami Kawhauhnak Pakhat I Tem-innak A Dihlak Hi Khrih Ca Le Khrih He A Si

Hremnak ruangah siseh, zawtfahnak ruang le i khawnden ruangah siseh, Khrihfa nawl ngaihnak lam zulhnak chung i tonmi sifah tem-innak vialte hi i khahnak kong phunkhat an ngei hna: Pathian thatnak chung i kan ngeihmi zumhnak kha a dawnhkhah i a nawl ngaihnak lam zulhnak hmun in chuah tak awk ah a kan tukforh. Kan ral cu zawtnak a si ah siseh, Setan sual riantuannak, a thlite hrawhral riantuannak a si ah siseh, teitu zumhnak kip le nawl ngaihnak chung i biatak chuahnak vialte hna hi Pathian a thatnak le Khrih a sunlawinak tehte khannak an si.

Cuti a si caah Khrihfa rian ah kawhauhnak lamzulhnak i kan tuarmi thil vialte hna hi “Khrih caah” *Khrih he* “Hmunkhat ah” kan tem-in tinak a si. Amah *he* kan tem-in tinak zawn cu, zumhnak in Amah he kan kal caah le Amah i a sangmi tlangbaw rian chung i a zaangfahnak thawngin a kan pekmi thawnnak he (Hebru 4:15) kan tuar-in khawhnak zawnte hin a si. Amah *caah* kan tem-innak zawnte cu, kan tem-inmi sifahnak nih Amah thatnak le a hrawnnak cungah upatnak kan ngeih zia kha a langh ter hlei ah, Amah a man a sunlawi zia ning cu a tlingmi lehrulhnak laksawng a si ti kha a langhter.

Sifah Tem-innak Cungah Setan Le

Pathian Timhlahmhi

Khi thil sining lawng si loin, zawtnak ruang i tuarmi sifah tem-innak le hremnak ruang i a chuakmi sifah tem-innak nih an i hrawmmi thil pakhat a um. Cucu zeidah a si ti ah cun, sifah tem-

innak cu kan zumhnak a rawhnak hnga Setan nih a tuahmi a si i, kan zumhnak a thianhlim khawh nakhnga Pathian nih a ukmi a si.

A hmasa ah hremnak kong hi kan ruat hmanh hna lai. Thessalon 3:4,5 ah Paul nih hremnak nih a dironhmi Thessalon Khrihfabu ca i a thinphanpiak hnanak kong kha hi ti hin a tial.

Na sin i ka rak um lio ahkhan, harsatnak kan tonte lainak kong kha ka rak in chimh chung hna, nan hngalh cang bang in cu thil cu a tlung taktak. Hi kong he pehtlai in ka tuar khawh ti lo caah, nan zumhnak ze i a lawh kha hngalh awk ah mi ka hun thlah. Tukforhtu nih an tukforh khawh lo deuhnak hna hnga le kan tjanmi rian pakpalawng ah a can lonak hnga.

Hi ka zawn i a fiangmi thil cu, "tukforhtu" nih aa tinhmi cu zumhnak hrawh kha a si.

Sihmanhsehlaw, hika zawnah Setan lawng hi a timtuahtu a si lo. Setan cu Pathian nih a ukmi a si i, Pathian nih aa tinhmi thil, hi ti hin si te seh tiah aa tinhmi tloh ding in Setan kha a thlah sawhsawh lo. Pathian tinhmi cu Setan tinhmi he aa lettalammi a si. Tahchunhnak ah, Hebru dal 12 ah hremnak nan ton tikah nan lung va dong hlah u, zeitin tiah Pathian nih a dawtnak he a tinhmi thil cu hremnak ah a um zia kha hi ti hin a tial.

Khrih nih a inmi thil kha ruat hna hmanh u, misual mi nih kha tlukin an huatnak a in peng ko kha ruat hmanh u. Cucaah cun nan lung dongin maw ngol sual lai u cih. Zeicah tiah sualnak nan dohnak ahhin thihnak tiang ngaingai cu nan in rih tung lo. Pathian nih a fale bantuk in an chonhnak hna, lung thawnnak bia kha nan philh cang dahra? "Ka Fapa, Bawipa nih an chimhhrin tikah ze i rel loin um hlah, an sik tikah na lung dong hlah. Zeicahtiah Bawipa nih a dawtmi hna cu dan a tat tawn hna i fa i a cohlanmi hna cu a chimhhrin tawn hna" (Phungthluk 3:11,12) tiah pei a um kha. Harnak nan inmi cu ziazatha nan ngeih i thil tha na tuah khawhnak ding caah a si.....Dantatnak kan in tikah kan

in lio ah cun kan lung a kan lawmhtertu si loin kan ngeih a kan chiattertu a si. Sihmanh sehlaw cubantuk dantatnak innak nih a chimhhrinmi hna cu daihna laksawng, dinnak nunnak kha an hmu.

Hika ahhin "misual mi nih huatnak" cu a ra lio. A sullam cu, Jesuh cungah tem-innak a chuahter bantukin, hi tem-innak zongah Setan kut cu aa tel (Luke 22:3). Sihmanhsehlaw hi tem-innak cu Pathian nih a dawtnak in kan ziaza a thian chinak ding caah a timhtuahmi le a uknak tangah a chiahmi tem-innak a si. Cucaah Setan nih cun, hremnak in sifah tem-innak kan tuar awk kha a timhtuah i Pathian nih cu ka zawn thiamthiam cun timhtuahmi dang a ngei.

Asinain hi ka zawn ahhin hremnak lawng a si lo. Zawtfahnak zong, hi ti thiamthiam hin a si. Setan timhtuahmi le Pathian timhtuahmi cu 2 Korin 12:7-10 ah hi ti hin fiang tein a lang.

Porhlaw in ka um sualnak hnga lo, Setan thil a simi fahnak hling cu a chiah. Hi kong ahhin voithum thlihahmah Bawipa sinah thla ka cam i ka lakpiak ko tiah ka nawl. A ka lehnak cu, "Ka vel hi na caah a za ko, zeicahtiah ka thawnnak cu derthawmnak ahhin a lang," ti hi a si. Cucaah cun Khrih thawnnak nih a ka huhphenh ti ka hngalhnak hnga, ka derthawmnak ah hin lunglawmte in kaa porhlaw cang. Ka derthawmnak ah siseh, nihsawhnak le harnak le hremnak le temh-innak ka hmuhmi ah siseh, Khrih ruangah kaa lawm ko, zeicahtiah ka derthawm tikah hin ka thawn a rak si.

Hi ka zawn ahhin Paul nih a pumsa in a temh-innak a pum chung i chiahmi hling cu "Setan thil," a si tiah a ti. Asinain hi temh-innak i aa timhtuahmi cu Setan nih aa timh bal lomi thil a simi Paul nih aa porhlawt lonak hnga caah a si. Cucaah hi ka zawn nih a sawh duhmi chante cu, Setan nih tuah aa zuammi hrawhhrlnak kha Khrih nih a dawt pengnak le a thianternak caah a timhmi thil kha a tlinter. Setan nih cun kan zumhnak kha hrawhhral aa zuam zungzal; sihmanhsehlaw Khrih nih cun kan derthawmnak zawn ah a thawnnak kha a langhter.

Hremnak Ruang Le Zawtfah Ruang I A Chuakmi Tem-innak Hi An I Dannak A Um Maw?

Hremnak le zawtfahnak an i dannak fiang te in then a si lonak cu hremnak le zawtfahnak i a ummi fahnak hi thleidan awk a that zungzal lo caah a si. Romania ram i hremnak a in hnu kum tampi hnu zong ah, Richard Wurmbbrand nih a pum i tem-innak hi a tuar. Kum sawmthum hnu i a ke fahnak a in ahhin an hrem peng maw? A si lo ah Paul kha hei ruat hmanh. Khrih sal a sinak ca i a tem-inmi sifahnak lakah an sangphawlawng a rawh caah ti chungah nikhat le zankhat harnak an ing. "Rethei ngai in riantuannak le harsatnak tehna, hngilh lo in zan tampi um le ti lo rawl lo in umnak le ni lin le khuasik a tuarnak tehna zong a chim" (2 Korin 11:25,27).

Hi rian a tuannak ahhin kik nih hei tlai in zaw sehlaw, "hremnak a in" a si hnga maw? Paul nih fung in tukvelh le sangphawlawng exsident le khualtlawnnak i khuasik tuar hi a thleidang hna lo. Anih caah cun Khrih ca i a cungah a tlungmi tem-innak a zeipaoh kha zultu sinak i a man liammi thil ah a chiah ko. Missionary fapa/nu pakhat, senten chungtlik in a zawt ahcun, cucu zumhnak ruang i a liammi man ah ruah a si ko. Asinain nu le pa nih Pathian kawhauhnak nawlngaihna lam a zummi an si ahcun cu zong cu a man a si ve. Temh-innak tehna, Khrih ca le Khrih he tem-innak ah a tluntertu thil hna hi kan ral nih a timhtuahmi thil cungah aa hngatmi an si lo, kan zumhnak zeitluk in dah a feh timi cung tu ah aa hngat. Khrih ta kan si ahcun, kan cung i a tlungmi thil paoh cu zawtnak hrik a tlun ah siseh, kan ral hna nih an tlunter ruang ah siseh, Amah min lianngannak ca le kanmah ca thatnak ding caah a si ko.

Tamtuk Ei Hi Thawhthannak Caah A Karlak Thlak Thim Awk Thil A Si Maw?

Atu cu lamhleng in kan i helnak hmun in Paul nih 1 Korin 15:19 ah thawhthannak lo cun a thimmi nunnak hi zangfah awk tlak a si hnga tiah khuaruahhar awk tlak in a chimmi kong lei ah

kan kal rih lai. Phundang in kan chim ahcun, Paul nih a hngalning ah cun, Khrihfa zumhnak timi cu nunnak hi, hi vawlei kan nun chung vial lawng khi a hei si ko hmanh ah, nuamhnak kha a tam khawh chung in tamter paoh a tha, a ti lo. Paul nih nuamhnak kha a tam khawh chung in tamternak caah a thabikmi ningcang tu a kan chimh. "A thimi an thawhthan lo a si ahcun, ding in ei ko usih, zeitintiah thaizing ah kan thi lai" (1 Korin 15:32). A ti duhnak cu nuamhnak (epucurianism) le pumsa duhnak lei i a hleihluat tuk i um sawh men khi a si lo. Hiti nun khuasaknak cu nuamhnhainhak kha tampi siternak caah a thabikmi ning le lam a si lo. Hi thil umtu ning cu zu dingmi le ei-din lawng a ruat tawnmi hna nih an hngalh ko lai. Zu dingmi le ei-din lawng a ruatmi hna zong hi thawhthannak lo cun Khrihfa mi tluk tein zangfah awk a tlakmi an si ko hnga.

A si kun ahcun, "Ding usilaw, ei usih" tiah a ti duhnak a sullam cu, thawhthan ruahchannak lo cun minung nih a sawhsawh nuamhnak kha kawl sehlaw, a hleihluat temh-innak kha hrial seh a ti duhnak a si. Paul nih Khrihfa mi caah cun hi nunnak hi a hlonhmi a si. Asinain, mi thi an thawh lo i, Pathian le vancung khua zong a um lo ahcun, Paul nih a pum kha a tu bantukin a thong in a cum hnga lo. Mah pawcawmnak ca riantuan pah in thawngtha chimnak ca i lahkha lak kha a al hnga lo. Tuknak voi sawmthum le voikua a huahmi chungah fungfek in voinga fakpi tuk huahnak le fungfek in voithum tiang tukden in awk ah a kal hnga lo. Thetse ram le tiva hna le khuapi chungah le rili cung le misual hna lakah a nunnak cu ze tal tong ko seh tiin a pe hnga lo. Zan mitkuh vuai lo in, ni lin khuasik lak i um kha aa siang hnga lo. Chungthu lengnaal Khrihfa mi le hnu tolh Khrihfa hna kha a rak ing kho hna hnga lo (2 Korin 11:23-29). Kha ti khan si lo in upat mi le Rome mi sinak caantha hna he hngam te le nuam te tu in a rak nung deuh ko hnga.

Paul nih, "A thimi an thawhthan lo ahcun, ding usih law ei usih," a ti tikah hin kan dihlak tein pumsa nuamhnak lawng kawl ding a tinak a si lo. A ti duhnak cu, vancung kong le hell kong le sualnak kong a si lo ah, Pathian kong le thiannak kong

hna hi lungrethei in tuaktan lo in, tuangtlam te le hngam tein a sawhsawh te in nun khawh a si, thawhthannak a um lo ahcun, ti kha a chim duhnak a si. Hi kong i ka khuaruah a ka har tertu pakhat cu, tuangtlam te le hngam tein a sawhsawh nun i vancung, sualnak, hell, Pathian le a thiannak kong zehmanh ruat lo in nun hi Khrihfa nun a si tiah Khrihfa ka si aa timi mi tampi nih an ruahmi hi a si.

Paul nih Khrih he an i pehtlainnak kha *hi vawlei* nunnak chung i pumsa nuamhnak le hngamnak a tam khawh chungin hmuh khawhnak tawh a si tiah a ruat lo. Cu ti cun a si lo, Paul le Khrih an i pehtlainnak cu temh-innak huah i thim awk caah kawhauhnak - Pathian a um lo a timi hna ruahnak (atheism) kha “sullam ngei ngai” a si lo ah “dawh ngai” a si lo ah “raltha ngai” a lawhtertu thil pinlei ah a ummi sifah tem-innak i thimmi pehtlainnak tu a si. Lawmhnak he a ummi Khrih sinah a tho than lomi nunnak caah cun hruh cikcek a simi le zangfah awk tlak a simi temh-innak a rak si ko hnga.

Zumh Awk A Har Ngaimi Nitlaklei Khrihfa Zumhnak Cungah Sual Phawtnak

A donghnak ah, Wurmbrand nih a chimmi chung i Cistercian phungki hruaitu pa tuanbia kong ka ruah ah, khuaruahhar awk tlak i ka ruahmi thil cu hihi a si. Paul nih phundang ngai in a hmuhning ka zoh tikah, Nitlaklei Khrihfa mi zumhnak cungah zumh awk a har ngaimi sual phawt taza cuainak a um kha ka hmuh. Ka chimmi hi a luantuk maw? “Thawhthannak a um lo ahcun keimah nih kaa thimmi Khrihfa nunning hi hruh cikcek le zangfah awk a tlakmi nunnak a si ko hnga,” tiah a ti vemi Khrihfa pa zeizat tal na hngal hna maw? Thawhthannak um hlah sehlaw, Khrih caah i pom awk ah kaa thimmi sifah temh-innak hi zaangfah awk a tlakmi nunnak a si ko hnga”. Kei ka hmuhning ah cun hi biahalnak hi mi a hninsai ter khomi biahalnak a si.

Khrihfa Zumhnak: Thimmi Tem-in Nunnak

“Khrih chung i kan i ruahchannak hi, hi vawlei kan nunchung ca lawng ah a si ahcun, mi vialte lakah zangfah awk a tlakbikmi kan si hnga” (1 Korin 15:19). Paul caah cun Khrihfa nun cu hi vawlei cung i raithawinak caah pekchanh awk ca i luat te i thimmi nunnak, a ra laimi chan ah Khrih he i hawikomhnak lawmhnak kha kan hmuh khawh nakhnga caah pekchanh nunnak a si. A tanglei ah hi ti hin a tial:

Sihmanhsehlaw, hi thil vialte, a miaklei i rel awk hi Khrih raungah sungah ka rel dih hna. Cu thil hna lawng an si lo, thil dang vialte hna zong hi, cu thil vialte hna nakin a sunglawi deuhmi ka Bawipa Jesuh ka hngalhnak ruangah cun, sungah cikcek ah ka rel hna. Amah ruangah cun zeizong vialte hi ka tloih dih hna i cu thil vialte cu hmunthur men ah ka rel hna, cucu Khrih ka ngeih khawh nakhnga.. Tem-innak a inmi in ve kha ka duhmi a si... ka ruahchan mi cu thihnak in thawhter ka si ve lai ti hi a si. (Filipi 3:7-11).

Ka nolh than rih lai. Khrih nih a kan kawhauhnak cu raithawinak ca i pekmi bantukin pekchanh nun le sungnak le tem-innak nun i nunnak, thawhthannak a um lo ahcun hruhnak thil a simi nunnak a si. Hihi Paul nih setmat te i aa thimmi a si. Alnak bia a langhter mi pakhat hi hun zoh ta hmanh: “Mi thi hna cu nunnak ah thawhter an si lo ahcun... zeicadah suimilam kipte hi tluk thil tihnung cu ka tuar lai? Ka u le ka nau hna, nanmah ruang i kan Bawipa Jesuh Khrih chungah ka hmuhmi lawmhnak nganpi hmangin nifa tein ka thihmi hi ka al” (1 Korin 15:29-31) tiah a ti. Hihi Paul nih aa thimmi cu a si. Amah nih a al, zeitintiah cu ti tuah cu a caah *tuah lo tha a si lo caah* a si lo. Aa thimmi tu a si: “Suimilam caan kipte thihnak tihnung in” kha aa thim. “Nifa te thih” kha aa thim. Hi ruangah thawhthannak a um lo ahcun zangfah awk tlak minung a si hnga a tinak chan cu a si. Paul nih cun “Nifa tin in ka thi” a timi lei ah a phaktertu hnahnawhnak le fahnak a pemi lam zawh kha aa thim.

Zeicaah? Zeicadah Hi Ti Hin A Tuah?

Hihi, thil kal tawn hmang a si lo. Minung nih cun temh-innak hi kan zamtak tawn. Hna a ngam deuhnak hmun le hma kha kan kawl, kan panh tawn. Khuati a nuamh deuhnak hmun hna kan i thim. Airkhon hna kan i cawk i kan i kihter. Kan um a nuamh deuhnak ding caah A.P.C. kan din. Ruah a sur ah inn ah kan i dor. Lam a muihnak cu kan hrial. Ti thiang kan ser i kan din. "Suimilam caan fate tihunnak hmun" i a kan umter dingmi lam zawh awk cu kan i thim theng bal lo. Paul nunnak cu mi zaraan nih kan i thimmi thil he aa kalh ngaingai mi nunnak a si. A ngaingai ti ahcun, zeibantuk thil zuar awk thawngthanhnak (advertisement) hmanh nih nifate thih ding cun a kan lemsoi bal lo.

Cuti a si ah cun, Khrih a temh-innak ah i hrawm ve awk ah Paul kha a mawngtu thil (1 Korin 1:5) le "Krhah ca i mihrut can" (1 Korin 4:10) a canter tu cu zeidah a si? Zeicadah "rawl tam le ti halnak" "hnipuan hruk awk ngeih lo" .. "hngulhngap ngai in serhsat" .. "inn ngeih lo" .. "volhpamh huah" ... "Hremnak in" .. "thangchiat mualphoh" .. vawlei ah "ticung vuan buanbara bantuk chiah" .. "thil vialte sung" (1 Korin 4:11-13) hi vialte ton awk lam zawh cu aa thim?

Zeitlukin Dah Amah Nih A In Te Lai Ti

Kha Ka Hmuhsak Lai

Hi bia hi Lamkaltu 9:15,16 ah Khrih pekmi nawlbia ngaihna kong he pehtlai in chimmi bia si dawh a si. Damascus lam ah Paul a mit a cawt hnu i Jesuh nih Ananias kha Paul mit au ter awk i a thlah tikah, Jesuh nih hi ti hin a ti: "Va kal ko, zeitintiah Paul cu siangpahrang hna hmai ah le Gentail mi hna hmaika ah le Israel mi fapa hna hmaika ah ka tehtekhangtu dingah ka thimmi a si, zeitin tiah, amah nih *ka min caah zeitlukin dah a temh-in te lai ti kha ka hmuhsak lai*" tiah a ti. Bia dang in chim ah cun, temh-innak-cu Paul kha thlah awk i kawhauh a sinak i a cheuchum thil a si. A kawhauhnak chungah zumh awk tlakmi a sinak ding caah Khrih nih a pekmi temh-innak kha a pom a herh.

“Rak pek” timi hi a dikmi biafang a si. Zeicahtiah Filipi Khrihfabu sin i cakuat a tialmi ah, temh-innak cu pekmi laksawng pakhat (gift) a si tiah a tial. Zumhnaak cu laksawng a si bantukin, “Nannih cu hihi Khrih caah a lakin pek (echaristhi=a lakin pek) nan si. Amah nan zumhnaak hnga ca lawng si lo in Amah ca i nan tem-innak ding caah pek nan si (Filipi 1:29). Sihmanhsehlaw, hiti a chimmi hi thlahnak caah Paul lawng kha pekmi laksawng tiin cuanh awk a si lo. Filipi khua i a ummi zumtu, Khrihfabu pumpi caah a si.

Midang lak zongah, hi theihtlei thil hi a hmu khomi an um ve. Alexander Solzhenitsyn nih thong chung a um lio i a tem-innak kha “Laksawng” a si tiah a ti. “Thonginn chung i a thu thluahmahmi capawl an phahmi cung i ka zau hnu lawngin thatnak ka chung i an cawlcangh len kha ka theih. Duhsah tein ka sinah a hung langmi thil cu, a thami le a tha lomi a dan tertu hri tlang zam cu a hung lo dih. Cu a loh dihnak cu cozah ukmi ram hna thawng le minung sinak i aa dangmi thuat hna le nainganzi party hna thawngin a si lo. Mi kip thinlung chung - mi vialte i thinlung chung hrimhrim in a si” Paul nih temh-innak cu thlahmi a postles ca lawng ah pekmi laksawng a si lo, Khrihfa a simi kip ca zong ah a si kho ve tiah a timi kha Solzhenitsyn nih a pom ve.

Amah Cu Khrihfa Sawhsawh A Si Kha

Hmuhsak Awkah

Zeitheng te nih dah hi biahalnak hi a chuahter: Paul nih temh-innak aa pommi hi cu nihcun Jesuh zultu a si zia a fehter lai ti ruah ah maw Jesuh nih hi ti hin a chim hnga, “Ahohmanhnih zulh nan ka duh ahcun mah zawnruahnak kha nan ngol lai i nifate in nan vailam kha nan i put lai i nan ka zulh lai. Zeicahtiah mah himnak lawng a ruatmi cu a nunnak kha a sung lai, sihmanhsehlaw keimah ruangah a nunnak a sungmi cu himnak kha a hmu lai” (Luka 9:23,24) tiah a ti. Cucaah a dikmi Khrihfa zumhnaak cu vailam put lo le nifate thih loin a um kho lo - Paul nih “*ni fate in ka thi*” a ti bantuk kha a si (1 Korin 15:31). Cu pinah Jesuh nih a

zultu kha hi ti hin a chimh hna, “Sal cu a bawipa nakin a ngan deuh kho lo. Keimah kha an ka hrem a si ahcun, nannih zong an in hrem te hna lai” (Johan 15:20). Cuti a si caah Paul nih Jesuh nih a temh-innak kha aa hrawm ve lo ahcun thil pakhat khat hrelh ah a cang hnga. Jesuh nih a zultu kha hmailei i a ton te dingmi thil tha lo a muisam kha hi ti hin a hmunter chung hna: “Zohhmanh u, cenghngia lak i thlahmi tuurun bantuk in nannih zong kan thlah hna” (Luka 10:3) tiah a ti. Cun hi ti hin bia a kamh hna, “Nan nu le nan pa, nan unau, nan sahlawh nan rualchan, nan hawi nan kom hna nih khan an in rawi hna lai i nannih lak i a cheukhat cu thahnak nan ing lai. Keimah ruangah mikip nih an in huat hna lai” tiah a ti (Luka 21:16, Mathai 24:9).

Hi temh-in awk ca i biakamhmi hi a zultu hleihnih ca lawngah a si ti cu Pail ruahning a si lo ti kha a fiang ko. Zeicatiah hi bia hi a Khrihfabu sinah a lanhter. Tahchunhnak ah amah nih a thlenter mi hna kha hi ti hin thazang a pek hna, “harnak phun tampi tan bu in Pathian pennak chungah cun kan lut lai” tiah a ti (Lamkaltu 14:22). Cun a tong-ing cuahmahmi Thesalon khua Khrihfabu kha, “Nan cung i a tlungmi hremnak ruangah nan lung hna i hnawh ter hlah u, zeitintiah hibantuk thil tong dingin khaukhih kan si kha nanmah le nanmah tein nan hngalh ko” tiah a ti hna (1 Thesalon 3:3). Cun Timote sin i a cakuatmi ah phung tlangpi pakhat kha hi ti hin a tial: “A ngaite kan ti ahcun, Khrih Jesuh he i pehtlahi i Pathian nunning in nun a duhmi paoh cu hremnak an ing ko lai” a ti (2 timote 3:12). A temh-innak kong a chim tikah amah cung lawng ah a tlung ding in a ti bal lo. Cucaah Khrihfabu sinah, “Ka zia ka cawng u” (1 Korin 4:16), tiah a ti hna. Paul nih Khrihfa a si zia a langhnak kha fehter awk caah sifah temh-innak huah aa thim zia kha hi kong nihhin a kan hngalhter ko. “Keimah kha an ka hrem ah cun, nannih zong an in hrem ve hna lai” tiah a ti.

Khrihfa Mi Kha Mah Le Mah I Bochannak HnuK Thlah Ternak

Temh-innak cu zumh awk a tlakmi Khrihfa nunning a si kha amah nih a zumh bantukin, zeicah hi ti a si kha a dot hlat. A tem tonmi tem-innak nih Pathian le a fale an i dawtnak lamlei ah a mer chin. TahchunhnaK ah, Pathian nih kan temh-innak i kanmah le kanmah kan i bochannak kha thlah in Amah lawngte i bochannak lei ah a kan cheh ti kha a hun hngalh. Asia ram chung i temh-innak a tuar hnu ah hi ti hin a chim, “Ka u le ka nau hna, Asia ram ah kan cung i sifah temh-innak a tlun i ka phorh khawh leng tiang in thilrit an kan chonhnaK kong kha thei lo in nan umnak hnga lo ka duh. A ngaite ti ahcun, hi bantuk thil kan ton lio ah hin *kanmah le kanmah kha i bochan lo in* thihnaK in a thawh tertu *Pathian tu kha kan i hngatchan nakhnga* kanmah le kanmah kha thih biaceihnaK kan i huahter.” (2 Korin 1:8,9). Khrihfami tem-innak he pehtlai in vawlei pumpi caah Pathian nih aa tinhmi cu hihi a si: Pathian ah cantawk lungawi le mah le mah le vawlei cung thil ah lungsinak tlawmter deuh hi a si.

Ahohmanh nih an chim ka theih bal lomi cu, “Nunnak i a thuk taktakmi cawn awk thil hna hi um awl le hnangamnak kan tonmi thawngin a si,” timi bia hi a si. Asinain a thawngmi mithiang hna nih an chim ka theihmi cu, “Pathian dawtnak kha thuk deuh in ka tlaihnaK le Amah chungah thuk deuh in ka thannak cu temh-innak ka in mi thawng in a si,” timi bia hi a si. Samuel Rutherford nih a chimmi cu, harnak an peknak inn tang khaan chung i an ka hlonh lio caan ah, a liannganmi Siangpahrang nih a ca i zureu din awk kha, cu ka hmun ahcun a chiah peng ko, ti hi a si. Charles Spurgeons nih harnak peknak rili chung i daivingthut in a pilmi nih, theihset bal lomi rili lungvar kha an chuahpi, tiah a ti.

Khrih Cu A Sang Deuhmi Lungsinak A Si Zia Langhter Awk ah

Aman a tambikmi rili lungvar cu Khrih a sunparnak a si. Cucaah Paul nih kannih tem-innak chung ahhin zeizong vialte

caah a zami Khrih velngeihnak cu a um tiah a ti. Vanchiat kan tòn caan ah Amah kha kan i ngatchan ahcun, “ruahchannak chung i lawhnak” kan ngeihmi kha a tha a fehfuanter. Cu ti cun Amah cu a vel le a thawnnak he zeizong vialte a lung a si tertu Pathian a si kha a langhter. Kan nunnak pum le a pawngkam zeizong vialte nih zehmanh lo i an can dih caan ah amah kha fek tein kan i tlaih ah cun cu nih cun kan sunghmi thil vialte nakin Amah a sunlawi deuh zia kha a langhter. Khrih nih a ing-temmi Lamkaltu sinah hi ti hin a ti, “Ka velngeihnak cu na caah a za ko, zeitintiah *ka thawnnak cu na derthawmnak ah khan a tling*” tiah a ti. Paul nih hi ti hin a hei leh ve: “ka derthawmnak cu lunglawmhnak he kaa porhlawpi ko lai, *Khrih thawnnak cu ka cung ah a umnak hnga*” a ti. Cu ti a si caah derthawmnak ah siseh, serhsatnak ah siseh, lungretheihnak tehna, hremnak tehna, harsatnak tehna, Khrih ca i a simi thil ah cun, ka can tawk ah ka lung a tling ko, zeitintiah ka derthawm lio te hi ka thawn lio caan a si” (2 Korin 12:9,10). Cucaah temh-innak cu Khrihfa mi hna kha mah le mah i bochannak hnuk din kha thlahter i a velngeihnak kha bochan ternak ca lawng si loin cu velngeihnak cu lang khun seh tiah meiceu in kahnak a si. Hihi zumhnak nih a tuahmi rian cu a si; Hi nih hin Khrih nih a ngeihmi hmailei a ra dingmi velngeihnak kha nganpi in a langhter.

Pathian chung i a thukmi nunnak thilri hna cu temh-innak chungah hmuh an si. Amah Jesuh hrimhrim cung zong ah hi ti hin a si ve. “Amah cu Fapa a si nain Jesuh nih nawlngaihnak kong kha temh-innak in a cawn” (Hebru 5:8). Hi cauk thiamthiam nih a kan chimhmi cu Jesuh nih sualnak a tuah bal lo ti hi a si. (Hebru 4:15). Cucaah “nawlngaihnak kong cawn” timi lam cu nawlngaih lonak in nawlngaihnak lei ah i thawn tinak a si lo. A sawh chanmi cu nawlngaihnak kha tuah le temnak thawngin Pathian lei ah thuk deuh chin lengmang i thantu kha a si.

Holh In Chim Khawh Lomi Khrihfa

Temh-innak Biafang Hna

Paul nih Bawipa zulhhmi lam a hei cuanh tikah, zul ve ding in aa tim. Paul nih a chimmi lak i hi ka zawn vial lawng

hmanh nih hin ka khuaruah a ka har ter. Amah nih a in-temmi le Khrih nih a in-temmi an i dannak kong a chim tikah holh in chim khawh lomi he aa lomi bia kha a hman. Kolosa Khrihfabu sinah hi ti hin a tial: “A tu cu ka tuarmi temh-innak chungah ka lung aa lawm ko. Khrih nih a pum a simi a Khrihfabu can i a tuar ve lomi harnak peknak kha ka pumsa in ka tuar dih cang” (Kolosa 1:24). Hihi Paul nih temh-innak nun aa thimnak caah a lung a thawh tertu thil thawng bik si dawh a si. Hi bia hna nihhin Jesuh Khrih i a Khrihfabu a simi kha ka lungchung ah ngaihna in a ka khah ter. Aw, a si ko. Hi vawlei cungah Khrih a pennak cu hmailei ah a fon chinnak hnga caah pekmi temh-innak cu kan i lak, kan i pom awk a si ko mu!

Khrih A Tem-innak Cu Zeitindah Kan Tlinter Lai?

“Khrih ah a um ve lomi harnak peknak” tiah Paul nih a timi bia hi a sullam zaidah a si hnga? Hi bia hi Jesuh nih remnak ca ah tling cikcek in a tuahmi thil kha hmetternak bia a si maw? Jesuh nih a thih pah in, “A dih cang” (Johan 19:30) tiah a ti a si lo maw? “Voikhat raithawinak (Khrih) in an sualna thenhpiak a simi hna cu *zungzal ca in a za*” (Hebru 10:14) timi hi bia dik a si lo maw? Cun “hmun thiangebik chung ahkhan a va kal i Amah a thisen theng tein *voikhat ah zungzal ca khamhnak* kha a kan serpiak” (Hebru 9:12) ti a si lo maw? Khrih a tem-innak cu thiam canter kan sinak ding caah a tling khitkhetmi hrampi a si ti kha Paul nih a hngalh i a cawnpiak hna. “Kannah cu a thisen in thiam canter kan si” (Rom 5:9). Khrih nih temh-innak kha aa thim i “nawl ngaihna lam kha thih tiang in a zulh” (Filipi 2:8) tiah a kan cawnpiak. Khi temh-innak in nawl ngaihna cu Pathian hmai ah dinnak kan hmuhnak ding caah a tung hrampi a si. “Adam nawl ngaih lonak thawng in mi vialte kha misual ah canter a si bantuk in Khrih i a nawl ngaihna thawng in mi tampi kha miding ah canter an si” (Rome 5:19). Cucaah Paul nih a inmi temh-innak nih, remnak caah Khrih nih a inmi harnak kha a dihlak in a tlinter mi a si lo.

Hi nak tha deuh in a sullam lehnig a um rih. Paul nih Khrih a tuarmi fahnak kha a tlin ternak cu a man a sunlawinak kha a chap chin caah *si loin* khamh awk ah tinhmi, mi zapi sinah temh-innak a biapitnak kong kha a phak ternak zawn hin a si. Khrih nih a inmi fahnak chung i a baumi temh-innak cu a man a sunlawinak kong le a zummi vialte i an sualnak a khuh kho lo tinak kong ah a si lo. A chambaumi thil cu Khrih a temh-innak i a dong kho lomi a man a sunlawinak kha vawlei mi nih an hngalh lo le an zumh lomi hi a si. Hi fahnak innak le an i tinhmi sullam cu mi tam deuh caah thuh in a um ko rih. Cun Pathian nih aa tinhmi cu hi thilthup hi miphun dihlak sinah langhter awk kha a si. Cucaah Khrih a temh-innak kha thuh in a umnak zawn cu mi phun tampi nih an hngalh rih lo le an dawt rih lonak zawn ahhin a si. Hihi Pathian bia a phurtu kip nih an phurh, an kalpi hrimhrim awk a si. Pathian bia a kalpi tu hna nih midang sinah an va kalpi hnanak thawngin Khrih a temh-innak cu a dihlakin an tlinte khawh lai.

Tawh Cu Epaphroditus Hi A Si

Hi ti a sullam lehnak, thawng ngai in fehter a sinak zawn cu Filipi 2:30 ah a cunglei he aa lomi biafang a hmannak zawn in a si. Filipi khua Khrihfabu ah Epaphroditus an timi mipa pakhat a rak um. Cu Khrihfabu nih cun Paul bawmhnak (phaisa a si lo le thilri, a si lo ah cauk) an khon i Rome khua i a ummi Paul sinah Epaphroditus hmang in kuat awakah bia khihna an rak ngei. Epaphroditus nih cu thilri pawl cu Paul sin i a phurhnak ah lampi ah thih dengmangnak tiang a ton. Amah cu thi dengmang in a zaw, sihmanhsehlaw Pathian nih a khamh (Filipi 2:27).

Cucaah Paul nih Filipi Khrihfabu kha Epaphroditus a rak kir than tikah amah kha upatnak pek awk ah a chimh hna (caang 29), cun Kolosa 1:24 i a tialmi bia he i lo in zeiruang ahdah hi ti hin a fial hnanak kong kha a fianh hna. Paul nih hi ti hin a ti, "Khrih a rian caah thih dengmangnak tiang a va ton, ka ca i nan tuahmi rian chung i a *chambaumi* (Kolosa 1:24 bia he aa lo) *thil kha tlinte awk ah* (Kolosa 1:24 biafang he an i lo) ka ca i nan

tuahmi chungah 'a baumi thil kha a tlam a tliner' timi Grik holh biafang hna hi Khrih i a temh-inmi harnak chung i a chambaumi thil kha a tlam a tliner" timi biafang hna he an i khat. Zei ti sullam in dah Filipi mi hna nih Paul ca i an tuahmi cu 'a chambau' i Epaphroditus tuahmi thil nih a tlam a tliner hnga?

Kan hnulei kum zakhat lio ah hrilhfiahnak a tialtu Marvin Vincent nih hi ti hin a fianter:

Paul sinah pekmi laksawng cu pum pakhat bantuk a simi Khrihfabu nih pekmi laksawng a si. Hi laksawng cu dawtnak caah khangh thawinak thawhlawm bantukin pekmi asi. Khrihfabu caah lunglawmhnak ngaingai a si dingmi le a rak chambau lenmi thil cu, Khrihfabu nih minung pumpak in laksawng va peknak kong a si. Cu ti cun a si khawh lo caah, Epaphroditus nih a dawtnak thinlung le a teimaknak he a tlam a tliner kha zia Paul nih a langhter than³" tiah a ti.

Kolosa 1:24 i a chimmi biafang a sullam zong a cunglei bia sullam he aa khat bakmi a si tiah ka ruah. Misual mi caah a temh-innak le a thihnak thawngin vawlei mi caah dawtnak in pekmi thawhlawm cu a timhlahm. Cu timhlahmhnak chungah zehmanh a chambaumi a um lo, a tlam a tling khitkhet ko, thil pakhat te dah ti lo cu. Cu thil cu zeidah a si ti ah cun, vawlei mi phun hna sinah Khrih nih amah pumpak hrimhrim tein temh-innak kha a va pek lomi kha a si. Hi chambaunak a tlam a tlinnak dingah Pathian nih a phi a ngeihmi cu Khrih a mi a simi hna (Paul bantukmi) kha, Khrih a tem-innak kha vawleimi hna sinah va pek ding in kawhauh kha a si.

Hi ti tuahsernak thawngin "Khrih i a tem-innak chung i a chambaumi thil kha a tlam kan tliner." Cu ti cun, hi thil a man a sunlawi zia a hngal lomi hna kha hi temh-innak nih aa tinhmi le a suaisammi thil kha kan pek, kan langhter.

Pekmi Harnak Kha Pekmi Harnak In Khahter

Sihmanhsehlaw Kolosa 1:24 i ka khuaruah a har tertu bik thil pakhat cu, Khrih nih a tem-innak chung i a chambaumi thil kha Paul nih *zeitindah* a tlam a tlinte timi kong ah a si. Amah nih a chimmi cu *amah nih a inmi temh-innak* thawng in Khrih cung i pekmi harnak kha a tlam a tlinte ti hi a si. “Nan ca i *ka teminnak* cungah lawmhnak nganpi ka ngei. Zeitintiah, hi thil hin Khrih i a inmi fahnak kha ka *pumsa cungah* ka tlinte” tiah a ti. Hi bia a sullam cu Paul nih ngaih a duhmi hna caah *amah hrimhrim* nih a tem-innak thawng in Khrih i a temh-innak kha a phozaar. Amah temh-innak thawngin midang kha Khrih temh-innak a hmuhter hna. Hi ka zawn i khuaruahhar awk tlak in a hung langmi cu: *Amah a mi hna temh-innak thawng in Khrih i a tem-innak kha vawlei mi sinah langhter i pek a sinak hnga Pathian nih aa tinhmi a si*, ti hi a si. Pathian nih Khrih i a pum a simi Khrihfabu kha, amah nih a temh-innak kha an ton, an theih ve awk ah a duh. Zeicahtiah, vailam kha nunnak lam a si tiah kan aupi tikah, vailam i a hmelchunhnak cu kanmah ah a cuan i kan sin in Khrih a dawtnak kha an theih khawh nakding caah a si. Kawhauh kan sinak cu, khamhnak ca i phung kan chimnak ah kan inmi harsat tem-innak thawngin mi zapi caah Khrih nih a inmi harnak kha a tak siter awk rian a si.

Khrih cu hi vawlei ah a um ti lo caah, Amah a pum a simi Khrihfabu nih a *temh-innak* in *Amah* temh-innak kha langhter awk ah a duh. Kannih cu Amah i a pum kan si bantukin, kan temh-in mi cu Amah temh-inmi a si. Romania ram i Pastor Joseph Tson nih hi ti hin a ti: “Keimah cu Jesuh kha an pehsauhmi ka si. Romania ram i tukvelh ka huah lio ah Amah nih ka pumsa chungah a tuar ve ko. Keimah temh-innak a si lo: ka ngeihmi thil cu, Amah he temh-innak kan i hrawm caah ka hmuhmi upatnak lawng a si ko”⁴ tiah a ti. Cu ti cun, kannih kan inmi temh-innak nih vawlei mi ca i Khrih nih a ngeihmi dawtnak sullam kha a fianter.

“Jesuh I A Hmelchunhnak Cu Ka Takpum Ah A Cuang”

Hihi amah taksa pum i a ummi a hmape kha Jesuh hmelchunhnak ka pum ah a cuangmi, tiah Paul nih a ti. A takcung i a ummi hliamhma nih midang kha Khrih i a hliamhma kha a hmuhter hna. Ka pum ah “Jesuh hmelchunhnak cu a cuang” (Kalati 6:17) tiah Paul nih a ti. Jesuh hmelchunhnak a cuannak nih aa tinhmi cu Jesuh cu hmuh a si i, a dawtnak nih kha thil a hmumi hna cungah cak ngai le thawng ngai in rian a tuan khawh nakhnga caah a si. “Jesuh a thihnak kha kan taksa pum ah kan i phurh, zeitintiah Amah nunnak cu kan taksa pumah a langhnak hnga caah a si. “Zeicahtiah kannih kan nun lio caan ahhin kan pum cu Khrih caah thihnak tiang pek zungzal in a um, cu ti cun thih a hmanngmi kan taksa pum ahhin Jesuh i a nunnak cu langhter a sinak hnga. Cu ti cun thihnak nih rian a tuan i, nanmah chungah nunnak nih rian a tuannak hnga..” tiah a ti (2 Korin 4:10-12).

Martar Hna Thisen Cu Thlaici A Si

Khrihfa zumhnak a karhnak tuanbia nih, “Martar hna thisen cu thlaici - Khrih chung i a thar in a nung i vawlei ah a karhmi thlaici a si zia a fianter. Kum zathum dengmang chungah Khrihfa zumhnak phung cu martar hna thisen nih a ciahmi vawlei ah a rak t̄hang lian. *History of Christian Mission* (Khrihfa Mission Tuanbia) timi cauk ah Stephen Neil nih Khrihfabu rianrang tein a t̄hanchonak a ruang lakah a paruknak a simi a hmasabik Khrihfami hna temh-innak kong he pehtlai in hi ti hin a tial:

Upadi tang i an caah t̄hning ngai a simi pawngkam nih Khrihfa mi hna cu a thlite in i tonnak dirhmun ah a phakter hna... Khrihfa a simi kip nih tuan ah, a si lo le hnu deuh ah a nunnak pek tiangin tehte an khan a herh te lai ti kha a hngalh ko... Hremnak a tlun tikah mi zapi hmai ah martar i thihnak nih a zulh khawh. Rome mi zapi hna cu zangfahnak a ngei lomi mi puarhrang an si. Asinain zangfahnak lungthin a pelte

hmanh a ngei lo tuk cu an si lo; thil pakhat a fiang ngaimi cu, martar i a thimi, a bikin pa he martar in a thimi ngaknu no tete hna i an lungput nih zum lo tu hna lungthin chungah fakpi in rian a tuan. Tuan deuh lio i tialmi record ah cun hremtu hna le fahnak petu hna hmai ah daite le upat awk tlak ngai in le, aa dawhmi ziaza le ral hna cungah ziaza dawh tein tuah le, vancung pennak chungah an phak khawhnak ding caah Bawipa nih a fialmi hna temh-innak kha lunglawm tein cohlanak, hi thil vialte hna hi martar hna nunnak ah hmuh an si. Khrihfa hna kha soal phawtnak le thihnak ah pek an si kha mit in a hmumi zum lo tu lawkihmi zeimawzat cu, cu ka hmun ah cun an i thlennak tuanbia dik tampi zong a um; hi thil hna hi an mit in an hmuh caah an hmuhmi thil sining nih rian a tuan i caan zeimawzat a phak tikah aa thleng i a nungmi zumhnak in a nungmi zong a tam deuhpi an um hrimhrim rih lai.⁵

A Ka Khamhtu Ka Siangpahrang Cu Zeitindah Ka Volhpamh Khawh?

Temh-innak intuarnak thawngin zohchun awk tlak, a thawng ngaingai mi tehte khaannak pakhat cu, AD 155 kum ah a thimi Smyrna khuami Bishop Polycarp kong hi a si. A siangngakchia pa Irenacus nih a chimnak ah cun Polycarp cu Johan hnu zultu a si tiah a ti. Polycarp a thih ahhin a kum a upa ngai cang ti kha kan hngalh, zeicahtiah amah nih hi ti hin a ti, “Kum sawmriat le kum ruk chung amah caah rian ka tuan i ka cungah that lonak zehmanh a tuah bal lo, zeitindah a ka khamhtu ka Siangpahrang cu ka volhpamh khawh lai?” tiah a ti.⁶

Hremnak caan pakhat ah cun, thinhun aa sum kho lomi Smyrna khua mibu nih Polycarp kha kawl awk a si tiah an au. Cucaah cu ka hmun in khuapi leng i a ummi khua hme deuh ah aa thial. A thih lai nithum a si ah mang pakhat a manh. Cu a mang ruangah cun hi ti hin a ti. “Nung na i meikhangh hi ka huah a herh

hrimhrim” tiah a ti. An hun kawl taktak i zam lo tein hi ti hin a ti hna, “Pathian duhnak cu tling ko seh” tiah a ti. Hlanlio Polycarp martar thihnak kong tjalmi roca ah hi ti hin aa tial:

Cu ti cun, a sin an hung phak kha a theih tikah, an sinah a ra i bia a chim. A kum a tar zia le a zumhnak a feh zia an hmuh tikah cu tluk putar tlaih cu a that tung lo tiah a phunzaitu tampi an um. Cu tluk zantim hnu ah cun a tlaitu hna kha, an duh tawkin din awk le ei awk tuahpiak hna u, tiah a ti. Cun suimilam pakhat chung thlacamnak nawl a hal hna. A nawl an pek i, a dir i thla a cam. Pathian vel cu a chungah a khah caah suimilam pahnih chung daite in a um kho. Hi thil an hmuh tikah a tlaitu hna cu an khuaruah a har i hi bantuk upat awk a tlakmi putar hi maw kan kawl i kan daw i ko ti in an i ngaichih.⁷

Amah kha an kalpi i meikhangh ding in a bia an khiah i a kut le a ke kha thingah khenh chih an timh tikah cu ti tuah lo awk ah hi ti hin zangfah a nawl hna, “Ka sining te hin ka umter ko u. Meikhangh innak nawl a ka petu nih cun, thirkhenh temchih hau lo te in meiphu chungah a ka umter ko lai”⁸ tiah a ti hna. A pum cu mei nih ciam lak in a kangh khawh lo caah mithattu pa nih namte in a pum cu a hei vih. Hlanlio i hi kong an tjalmi ca nih hi ti hin a donghnak bia a tial, “Zumtu le zum lotu hna an i dan zia an hmuh tikah mibupi cu an dihlak in an khuaruah a har.” Hihi a tuanbik kum zabu chan i Khrihfa zumhnak phung nih teinak a hmuhning fianter tu tahnak fung nganpi a si. Anih an teinak cu, temh-innak in a si. Temh-innak cu tehte an khan caan lawngah an ing lo, an tehtekhannak i a donghnak cu thihnak a si. “Annih nih an ral Setan kha Tufa thisen le an tehtekhanmi bia in an tei i, *an nunnak kha daw lo in thihnak tiang an sian*” (Biathlam 12:11).

Martar Hna Nambar A Tlin Hlan Tiang A

Si Rih Lai Lo

Martar hna temh-innak thawng in Khrihfabu a fehcahnak hi a cang sualmi tuanbia a si lo. Pathian nih aa tinhmi lam tu in a si. Hi vawlei ah Pathian nih aa tinhmi khamhnak a tlin tertu lakah a tha a thawngbikmi tehte cu temh-innak in a sinak kong hi Biathlam cauk ah kan hmuh. Hi thil umtu ning cu martar hna nih hi ti hin vancung ah an au, “Bawipa, hi thil hi zeï can dah a rauh lai?” Bia dang in chim ah cun, zeitik ah dah tuanbia hi a tlam a tlin lai i naa tinhmi khamhnak le biacaihnaak cu a tlin te lai? ti hi a si. Ro Biacah Ngan ningin tlinternak rian ah tel ve a duhmi kannih dihlak caah cun hi biahalnak a phi lehnak cu bongchia onh thawng theih he aa lo ko. “Annih cu caan tlawmpal te chung i dinh awk ah an fial hna, anmah kha an rak thah hna bantukin thah ve a simi an riantuan hawile an unau hna cazin nambar a tlin hlan tiang” (Biathlam 6:11).

Hi bia a sullam cu Pathian nih aa tinhmi thil tlinter awk caah martar thi dingin minung zeimawzat kha rian a khinh hna tinak a si: Cu nambar a tlin tikah caan donghnak cu a phan te lai. 1989 kum i Manila khuapi ah vawlei cung Thawngtha karhternak ca i tuahmi pumhnak (Lausanne Congress on World Evangelization in Minila, 1989) ah George Otis an timi pa nih biahalnak a tuahmi bia nih mi tampi thinlung kha a hnihsaihter: “Muslim ram ah kan ðhancho khawh lonak hi Khrih ram ah martar ðan um lo caah a si maw? A thli i rian a tuanmi Khrihfabu hi a ðhang kho lai maw? A nomi Khrihfabu nih martar a herh maw?” tiin biahalnak a tuah. A donghnak ah, “*A Hnubik Mikei Thawng pa*” timi a cauk i a hnunung bik dal kha, “Tih Awk Thil Tampi A Ummi Himnak” tiah min a bunh.

Nainganzi le luhmuhzi in harnak peknak hmun le ram ah Khrihfa zumhnak a ralchanmi hna nih an kan hloh soal lai ti phan ruangah Khrihfabu hi a thli tein a um i rian a tuan awk a si hnga maw? Thawngtha karhnak lam awnter deuhnak ding caah, martar thihnak chuak

ko hmanhsehlaw thlarau thil hngalh duh lonak le sualnak hi langhngan te in dir onh ve ah a tha deuh hnga maw? Islam zumhnak hrampi aa tlaihmi hna nih Thlarau lei in thlennak (revolution) kan tuahmi hi martar hna thisen nih a alhter mi mei a si an ti lo maw? Muslim ram ah Khrihfa zumhnak a than khawh lonak hi Khrihfa martar a thimi chimrel tlak an um lo caah a si, tiah ruah khawh a si hnga maw? Khrihfabu nih kaa thup ko tiah a timi hi Muslim nih biatak ah an ruat hnga maw?... Biahawh a simi cu kan Pathian biakning le kan tehte khan ah hin fimkhur deuh a herh, a herh lo timi hi a si lo, kan ceunak kha sei kan khuh ruang i a palhmi kan si hlanah daite le a thlite i riantuan hi zeitik tiang dah kan peh rih lai? timi bia tu hi a si. Tuanbia record nih a kan hmuhsakmi cu Jerusalem in Damascus le Efisa le Rom khua tiang in thawngtha chim awkah thlahmi apostle hna cu, fung in tuk le velh, lung cheh, a thlite in that lonak tuah le thong thlaknak kha thawngtha an chimnak ah an huah. Mi nih sawm an tong tuk set bal lo. An mission tuannak cu midang i sawm ruangah a si bal lo.”¹⁰

Olis nih A Nganmi Gregory (Gregorg the Great = 590 in 604 kar Pope a tuanmi) i a chimmi, “Martar thihnak cu zumh awk a tlakmi hna nunnak chungah pangpar bangin a par,” timi bia hi a dirpi lai ti kha a fiang ngai ko.

Thisen Cu Kan Hma Chungin Cerhti Bang A Luang

Temh-innak kan tuarnak thawngin Khrih ah a chambaumi fahnak innak kha tlin ter awk ah, Kolosa 1:24 nih aa tinhmi ning in temh-innak huah awk ah kan i *thimnak* hmun rel cawk lo a um.¹² 1955 kum dongh lei i hi dal ka tial lio ah temh-innak kong fianternak caah tialmi cakuat pakhat ka hmaika ah a hung phan. Hi kong ahhin a dikmi a si zia kha Africa ram i missionary pa sin ah email ka hei kuat colh. Hi pa nihhin Dansa an timi pa kha bia a hal. Dansa nih a chimmi bia le cauk kha a tial awk i a onh ning

in a hun tjalmi bia a si. Dansa chimmi cu hi ti hin a si:

1980 hrawng ahkhan communist cozah nih Wolayta timi area ah hremnak fakpi an rak tuah. Cu caan lio ah cun, a cozah department pakhat ah rian ka rak tuan. Asinain cu ka area i a ummi Khrihfabu dihlahk mino bu hruaitu ka rak si. Communist uktu upa hna nih atu le a tu ka sinah an ra i mino mi hna kha tawhlanzi (revolution) kong cawnpiak awk ah bawmhnak an ka hal. Khrihfa mi tampi nih an fial hna ning in an tuah. Zeicahtiah an hneknak hna a ngantuk. Sihmanhsehlaw kei nih cun ka el hna.

A hmasa ah cun an ka chawnhbiak ning a tha ko. Reng kai le lahkah karh lai tehna khi an ka tarh. Sihmanhsehlaw a hnu ah cun thong tlaknak a hram a hun i thok colh. Ka thongtlak voihnih cu a caan a tawite ko. A voithumnak tu cu kum khat kheng te a rau. Hi caan lio ah, communist *amaakhan* (cadres) pawl an ra i keimah he thong a tla timi minung pakua (pa paruk, nu pathum - pakhat cu ka nupi a si te dingmi a si) kha kan thlauk an kan tawl. Asinain communist *amaakhan* pa pakhat cu Khrihfa i aa thlen caah an kan tuk an kan velh i, lam hlapi ah ti an kan thanter, lo tuah awk tha ding in lung ngan pipi kha an kan tjalter.

A harbik caan lio hi zarh hnih chung a si. Cu lio ah cun thong uktu bawi nih zinglei khua a dei hlan in a kan thawhter i khuamui lakah 1.5 kilometer a saumi lunglak khuachung lam ah kan khup in a kan kalter. Suimilam pathum hna kan rau tawn. Nikhat kan kal ah kan khup in thisen cu cerhti bangin a chuak. Sihmanhsehlaw a fah kan thei lo.

Voikhat cu hawi nakin a sual hleimi thong uktu nih ni tlang lak ah kan zakpathal in suimilam paruk chung a kan ihter. Zei ruang i ka chim ti cu ka hngal lo nain kan dih hnuah thong uktu bawipa cu hi ti hin ka ti, "Ni ceunak hmanh in kannih kha na kan tuk.

Sihmanhsehlaw nang cu Pathian nih an tuk ve te lai” tiah ka ti. Caan tlawmpal a hung rauh hnuah, thong uktu bawipa cu zunthlum zawtnak nih fak ngai in a tlak i a thi.

Kum hnih thum a hung rauh i communist cozah a tlak tikah, thong uktu bawi pawl nih, cu ka thonginn ah cun phungchim an kan sawm. Cu ah cun lainawn ruangah thong a tlami pahlei hnih nih Khrih kha an cohlan. Thonginn i thawngthabia chim cu kan pehzulh i atu cu minung 170 zumtu an si cang. Thonginn congту bawi a tam deuh zong nih an zumh cang.

Hi thongtla le thonginn uktu bawi hna lak i rawl tuannak dingah a herhmi thil a timhtuah khotu le a timlamtu cu Pathian pakhat lawng a si ko. Dansa i a temh-innak hi Khrih kha a takin langh ternak asi lo tiah kan ruah a si ah cun kan palh ngaingai hna.

Khrih Ca Le Khamhnak Caah Thumhmi

Joseph Tson nih Khrih kha vawlei i langh ternak ding caah temh-innak kong hi thukpi in a rak tuak. 1981 kum ah a cozah nih an ram in an thawl hna hlan tiang, Romania ram Oradea khua ah Second Baptist Khrihfabu ah pastor a rak tuan. Amah nih Kolosa 1:24 hi a leh, ka theihnak ah cun Khrih nih a inmi sifahnak cu, “*thin damternak caah*” a si i kannih kan temh-innak cu “*karhternak caah*” a ti hi a si. Amah nih, Kolosa 1:24 lawng si loin 2 Timote 2:10 zong hi temh-innak cu thawngtha phuannak hriamnam a sinak kong a langhter tu a si kha hi bia in a fianter. “Khrih chung i a ummi khamhnak kha anih nih an co khawh nakhnga, a thimmi hna caah zeizong vialte kha ka in dih” ti hi a si. Paul nih a chim ning cu, a tanglei bantuk i a sinak kong, Joseph Tson nih hi ti hin a tial:

Thluachuahnak nganpi a hmu i profet tampi an umnak, kharuahhar awk a tlakmi Khrihfabu le rumnak le daihnak a ngeimi Antioch khua ah pastor rian ka tuan peng ko ahcun, Asia Minor le Europe rammi pakhat

hmanh nih khamhnak an co hnga lo. Annih cu khamh an si khawh nakhnga, fung tuk huahnak le saphaw hri in huainak, lungcheh huahnak, vawlei mi lakah zei santlailo hnawmtam bantuk men i chiahnak, thihnak lei ah lam zuluh ... hi vialte hna hi ka cohlang hnga lo. Sihmanh sehlaw, hi ti bantuk in, hliamnak hma le thisen luan bu in ka kal tikah mi zapi nih Pahian dawtnak kha an mit in an hmuh, vailam i a phungchimmi bia kha an theih caah annih cu khamh an si. Zeizong thil a tlinnak Khrihfabu hnangamnak chungah kan um peng ko a si ahcun vailam kha kan cohlan lo bia a si i mi dang cu khamh an si hnga lo. Vailam kha kan i lak lo ruangah khamhnak a hmu kho lomi minung zeizat dah an si cang hnga?¹³

Khrihfa mi temh-innak lila hi theitlai tha a tlai tertu thawngthabia phuannak rian caah a thami hriamnam i a can tawn zia kha Joseph Tson nih hi ti hin a tial:

Keimah nih tipil ka rak pekmi le a reng a sang nawnmi mipa pakhat cu ka sinah a ra i hi ti hin bia a ka hal, “Minung thongthum thongli an i pumhkhawmhnak hmaiah an kan chuahpi i an kan nihsawh. Keimah i runvennak biachim dingah minit panga lawng caan an ka pek. Zeitindah ka buah lai?” tiah a ka ti.

“Unau pa, nangmah i runvennak lawng kha na buah awk a si lo. Cu hlan i zeibantuk minung na rak sinak le atu Jesuh nih zeibantuk minung i an ser cangnak le Jesuh cu ahodah a si zia le atu na buahmi kha chim awk caan tha, caan sunglawi na ngeihmi a si,” tiah ka ti.

Cu bia a theih tikah hi ti hin a ka ti than, “Ka unau pa Joseph, ka buah awk a simi thil kha a tu ka hngalh cang” tiah mithmai panh tein a ka ti. Ka chimning te cun a hnu ahcun a buah. A buah ning cu a fel, a thattuk caah a reng an thumh, a lahkah a cheu zong an thumh fawn. Sihmanhsehlaw ka sinah a ra than lengmang i hi

ti hin a ka ti, "Unau Joseph, sehzung i ka kal fate ka sinah mi an ra i mi hmuh lo kar te ah, 'na Khrihfabu address rak ka chim,' 'Jesuh kong tam deuh in rak ka chim tuah,' a si lo le 'Baibal cauk na rak ka put maw?' ti hi an ka hal lo caan a um bal theng lo.

Temh-innak kan tuarmi kipte hi mi dang khamhnak hmuhnak caah tuanmi rian ah an cang kho.¹⁴

Miphun Hna Caah Temh-innak Kha I Thimnak

Bia donghnak caah ka ti duhmi cu, Paul nih, "Hi vawlei nunnak ca lawng in Khrih chungah ruahchannak kan ngeih a si ahcun, mi vialte lakah zaangfah awk a tlak bikmi minung kan si hnga," tiah a timi ahhin, a chim duh chanmi cu, "Khrih hi a dik lo a si ahcun Khrih ca i temh-innak in awk ah a kan thimtertu Khrihfa zumhnak hi zaangfah awk a tlakmi zumhnak a si hnga. Thawhthannak chungah Khrih he hawikomhnak kan ngei te lai timi ruahchannak tel loin Khrihfa zumhnak cu duhdim nunnak le minung duhnak a tlinter khotu zumhnak a si kho hnga lo. Kan hmuh cangmi thil sullam cu hibantuk temh-innak i thim cu Khrih tehte khannak rian he aa zuldawimi thil lawng a si lo, Khrih tehte kan khannak zong kha mithmuh awk tha in a langhter tu a si. Khrih nih a kan pekmi a dawtnak kha mi zapi nih an hmuh khawh nakhnga kan inmi temh-innak nih Khrih a temh-innak kha a langhter. Khrih nih a tuarmi fahnak a hmu kho lomi hna sinah pumpak in le a dikdiar te i kan langhter nak thawngin Khrih nih a inmi fahnak kha a dihlak in kan tlinter.

Mi lunglut kho lak tiangin hi thil nih a huapmi cu, Khrihfa mi nih temh-innak kha kan i thim lo ahcun, kan pawngkam miphun hna caah Khrih nih aa tinhmi khamhnak cu a tlam kan tlinter kho hnga lo. Hi a har tuk hringhranmi temh-innak a tlun cang bu ahhin a herh rihmi martar hna nambar cazin cu a tling rih lo (Biathlam 6:11). Hi martar hna loin, thawngtha nih a donghnak i a hei cul awk a simi ramri cu a tan in a lonh kho hnga lo. Hi harsatnak nakin a niam deuh rihmi temh-innak cu, luan tuk le thlah kho loin um awl caan kan hman tawnmi kha, dawtnak a ngeimi sinum, sal

bantuk riantuannak tu in thlenternak caah a man tampi kan pekmi caan le siaremnak le phaisa le thazang tehna hi an si. "Nan ceunak cu ni bantuk in ceu ko seh, nan tuahsernak kha mi nih an hmuh i vancung i a ummi nan Pa sunparnak a langhnak hnga" (Mathai 5:16).

Hihi Khrihfa Rum Nuamhnak Cu A Si Maw?

Livingstone nih cun missionary riantuannak hi "Mah zawnruahnak tel lo in mi caah i peknak a si lo" tiah a timi kha kaa lak i ka tialmi a si ko nain hi dal hi "Temh-innak: Khrihfa rum nuamhnak caah mi ca i i pum peknak" tiah min ka bunh. Hihi Livingstone he kan i kalh. Kan ruahning aa khah lo bia a si lo. Biafang timi hi, hi ti hin a si theu. A ram, a hmun zulhin thil kalpi ning hi hmunkip ram kip ah a um theu tawn. Livingstone nih temh-innak cu mi ca peknak a si lo a ti tikah, a chim duhmi cu hmuhmi thluachuahnak nih sunghmi thil vialte i a man kha a lonh - Temhinnak cu mi ca nun peknak a si tiah ka ti tikah, ka chim duhmi cu, cu ka ah cun sunghnak tampi a um - a nganmi sunghnak ka ti duhmi a si. Livingstone bia hi ka pom ve zia na hngalh than a si ahcun, a zawnka te cu hmuhmi thluachuah a ngannak kong hi a si.

Sihmanhsehlaw mah zawnruahnak tel loin mi ca peknak timi biafang hi kaa tlaih ko lai. Mi ca i nun peknak hi a fahnak le sunghmi thil a ngantuk caah nun peknak a si lo ti biafang lawng in chim khawhmi a si. Hi kong a sullam kan fianter ning hi a fiangfaimi a si hrimhrim awk a si.

Ka bialehnak cu, "A si ko, hihi Khrihfa rum nuamhnak phung cu a si," ti hi a si ko. Biakam Thar cauk a pumpi nih temh-innak kong kha Khrihfa rum nuamhnak phung, pawngkam sining zulhin a sullam a kalpi.

Paul nih temh-innak aa thim lio ahhin a thukmi le a hmunmi lawmhnak - temh-innak a ngantuk ruangah thih hnu thawhthannak um lo ahcun zangfah awk a tlakmi le hruh thil a simi lawmhnak kha a kawl a si kun hnga maw? A ngaingai ti ah cun hi biahalnak lila ahhin a phi cu a um colh ko. Thawhthannak

pakhat lawng nih Paul i aa thimmi a tuar a harmi nun i thimnak kha zangfah awk si loin thangthat awk a tlakmi (a si khomi!) a si ter i cu thil aa ruahchannak le thawhthannak ca i a kawlnak nih temh-innak kha intuar khawhnak thazang le thawnnak a pek. A chimduhmi a sullam cu hi ti hin a si: minung nih a ngeihmi a caan tha vialte kha sung ah a rel, cucu Khrih a thihnak he i lo in amah Khrih le a thawhthannak i a thawnnak le a temh-innak chung ah hawikawmhnak kha ka hngalhnak hnga le *thihnak in thawhthannak ah ka phak khawh nakhnga* (Filipi 3:10,11) caah a si. Amah nih a tinhmi cu, hi bantuk temh-innak le nunnak thawngin thawhthannak kha hmuh awk ah an i fiannak hnga kha a si.

Khrih Kha I Ngeih Awk Ah Zeizong Vialte Pek

Thawhthannak nih cun pumsa in a tlingmi le zungzal in Khrih he i hawikomhnak timi sullam kha a sawh. Hihi Paul nih aa ruahchanmi a lai hlum cu a si: “Zeizong vialte hi hmunthur men ah ka rel, Khrih kha ka ngeih khawh nakhnga” (Filipi 3:8) tiah a ti. Paul nih a duhmi thil nganbik le a tuahmi vialte i a kawltung cu Khrih ngeih hi a si: “Ka caah cun nunnak hi Khrih a si i thihnak cu hlawknak a si” (Filipi 1:21) a ti. Hlawknak! Hlawknak! Hi lawnglawng hi a nunnak le a temh-innak nih aa tinhmi kawltung cu a si. Paul nih cun hi vawlei hi chuahtak i Khrih he um ti kha a si, zeitin tiah hihi a *tha deuh suaumau*” tiah a ti (Filipi 1:23). “A *tha deuh suaumau*” timi bia hi mi ca zawnruahnak a kawlni lungput a si. Paul nih a duhmi cu a nunnak ah a thuk bikmi le a hmunmi lungtlinnak hmuhter kha a si. Fiang deuh i hun chim ah cun Khrih he a sunparnak chung i um ti kha a si.

Asinain Khrih he a sunparnak chung i um ti lawng hi a si lo!

Khrih kha a hngal i a dawmi paoh nih cun, amah te lawng Khrih sin phak cu a lung a tling bal lo. A sunparnak i a donghnak a sannak bik cu hihi a si: “Zeicahtiah an in thah i na thihnak thawng in, hrin kip le phun kip chungin, minung cu Pathian sinah na phakpi hna” (Biathlam 5:9). Hihi Khrih a sunparnak velngeihnak i a sannak bik a si ahcun, hi thil hi a dong kho lomi hlawknak a si tiah a timi hna caah cun anmah pumpak nuamhnak ca lawngah an

nung bal lai lo. Khrih orhlel kam i a ummi cu zapi caah nuamhnak. mi dang he i hrawmmi nuamhnak, a bu in i nuamhnak a si. Paul nih Khrih ka ngeih khawh nakhnga zeizong vialte hi sungh cikcek ah ka ruah tiah a ti tikah, mi dang kha Khrih ah amah he phakter awk caah a sunghmi thil an si. "Ka nunnak thisen hi *nan zumhnak* raithawinak sa cungah khan toih hei sisehlaw cucu ka lawmhmi a si hnga i kaa lawmhnak cu nan dihlak in kan hrawmh hna hnga" (Filipi 2:17) tiah a ti. A temh-innak ah a thletmi a nunnak cu, fiangte in Khrih a ngeihnak ding ca le Khrih a zangfahnak a langh chintertu miphun vialte kha *zumhnak* ah phakter awk caah a si.

Kaa Lawmhnak, A Nganmi Lawmhnak Sui Luchin!

Hi ruangah hin Paul nih mi zapi kha *zumhnak* i a phakter hnanak zawnte kha *aa lawmhnak* a sinak chan cu a si. Ka dawtmi ka u le ka nau hna, kaa lawmhnak le ka sui luchin hna, 'cucaah Bawipa ah cun fek tein dir ko u,' (Filipi 4:1) tiah a ti. "Ahodah kan ruahchannak, asi lo ah, kan i lawmhnak, a si lo ah kan i lawmhnak nganpi i a sui luchin cu a si? Nanmah hrimhrim te kha nan si lo maw? Zeitintiah nannah cu kan hmahngalnak le kan i *lawmhnak* nan si" (1 Thesalon 2:19,20). Aa lawmhnak cu Khrihfabu ah a si, zeitintiah Khrih chungah an i lawmhnak nih Khrih chung i amah aa lawmhnak kha a nganter chin. Khrih i a zangfahnak mi tampi vailam ah aa thlengmi hna thawngin a lang chinchin. Cuti a si caah, Paul nih vawlei ah thawngthabia a karhnak ding caah temh-innak kha aa thim i, a rak i tinhmi hmuisel cu, "Khrih kha i ngeih" awk ah a sinak a ruang le khamhmi hna mibu nganpi nih amah he Khrih chungah an i nuamhnak thawngin amah pumpak in Khrih he an i hawikomhnak chung i aa nuamhnak cu zungzal in a ngan chinnak hnga caah a si.

Paul nih Khrihfabu a dawtnak tluk in kei nih ka dawtnak cu lamhlapi a phan ve lo nain, mi thatnak a hmu kho lomi hna umnak khur chungin voi tampi ka luat hi Pathian ka thangthat. College kai ka dih i Baibal sianginn kai hram kaa thok lio caan kha ka hun thei. 1960 kum a donghlel caan lio ah cun Baibalca a cawngmi nih local Khrihfabu zeil lonak lungput hi a tam

ngaingai. 1968 kum khuasik thla zarhpi zing, Pasadena khua chung lam ah lam ka len lio i khuaruahhar ngai i kaa ruah sek lenmi kong kha ka hun thei. Cu ka ruahmi cu, Khrihfabu hi hmailei a ngei ti maw? ti hi a si. Cu ka ruahnak cu nga nih a umnak ti a man a theih lo bantuk le va nih thli aa tinhnak sullam kong a khuaruah a har bantuk khi a si. Khi bantuk hruhnak chungin Pathian nih a ka chuah i Lake Avenue Khrihfabu ah umnak nawl a ka pek. Cu ka Khrihfabu i an pastor pa cu Paul lungthin aa ngeih caah a Khrihfabu turuun kha a zoh hna caan paoh ah, “Kaa lawmtuk, kaa lawmhnak nganpi i a sui luchin” a ti pengmi pastor Ortlund lungthin kha a ka hmuhter. Hihi Pathian nih ka caah a man a sunglawimi a velngeihnak a langhtermi a rak si.

Kum thum a rauh hnu 1979 kum October zan tlai hnu, cabuai cung i dairi ka tial lio ah a cunglei i kan chimmi bantuk lungretheihnak kha ka cungah a tlung than. Ka lungchung i bia khiahnak tuah a har ngaimi thil cu Bethel College ah Biblical Student Subject cawnpiaktu professor hi maw ka tuan rih ko lai, asi lo ah hi rian hi kal tak i Khrihfabu pakhat i pastor tuan dah a that deuh hnga? timi kong hi a si. Cu caan lio i Pathian nih ka cung i a tuahmi thil pakhat cu, Khrihfabu - hmunkhat ah aa pum i a thangchomi le pum khat bantukin rian a tuan i zarh fatin aa tong i Khrih he aa lomi nun lei ah a kalmi Khrihfabu kha thuk deuh in dawt khawhnak lungthin a ka ngeihtermi kha a si. Baibal ca chimb rian zongah lawmhnak phunkhat cu a um ko. Pathian kawhauhmi rian zong a si ko. Sihmanhsehlaw cu zan ahcun a liannganmi duhnak dang nih cu thil cu a vun tei. Cu ti cun a hnu thla tlawmpal ah Bethlehem Baptist Khrihfabu ah a ka hruai. Hi ca ka tial lio ahhin, cu thil an cannak cu kum hleinga a luan cang. Hi Khrihfabu minung hna nih ka caah sullam an rak ngeih zia ka ruah tikah ka mitthli fawi tein a tla tawn. Annih nih cun ka lungthin nih a duhmi thil nganbik cu “Khrih ngeih” a si kha an hngalh tiah ka ruah. Ka palh lo ahcun, an zumhnak a than le an i lawmhnak a than chinnak hnga (Filipi 1:25) ka nunnak dihlak in ka ruah ka kawl zong an hngalh tiah ka ruah. Ka tialmi le ka phungchimmi nih aa tinhmi cu hi tinhmi thil pahnih hna cu thil pakhat a si zia langhter awk kha a si. Misual pakhat aa thlennak nih Khrih kha

tam deuh in a ka ngeihter i, rian dang a sawhsawh phun zakhat ka tuanni nakin hi thil nihhin a ka thianter deuh. Khrih cu kaa lawmhnak a si ti le Bethlehem Khrihfabu cu kaa lawmhnak a si timi bia hi aa dangmi bia phunhnih a si ti lo.

Temh-innak Chungah Lawmhnak Cu Duh Awk Thil Tha A Si Ahcun Hmuh Awk Ah Va Kawl Tuah

Kolosa 1:24 ah Paul nih, “Nan ca i ka inmi temh-innak chungah hin *lunglawmhnak ka ngei* i Khrih nih a tuarmi fahnak chungah a chambaumi thil kha ka taksa pum chungah a dihlak in ka tlinte” tiah a timi hi a si tawnmi thil he aa ralkah ngaingai mi a si ko nain, hi bia nihhin a kan lauter awk a si lo. Bia dang in kan chim ahcun, ka inmi fahnak le harnak cu keimah pumpak tein ka langhternak thawngin Khrih nih a inmi fahnak cu a dihlak in ka tlinte. Cucaah ka lung aa lawm, tinak a si.

Khrihfa rum nuamhnak phung nihcun Paul nih a tuahmi thil hi a thami le duh awk tlak a simi thil a si caah kanmah zong nih kan tuah ve awk a si, tiah a ti. Temh-innak chungah lawmhnak a ngeimi hi, hibantuk thlarau sinak thil dawh le tha kha thil hmete a si lo ah thil tete a hung cang lengmang mi, a si lo ah kawl a herh lomi ti men i kan ruah a si ahcun thlarau vawlpamtu he aa khat nawnmi kan si hnga. Hihi ralring ngai in ka chim. Thiang Thlarau nih hibantuk thil lianngan a tuah i Khrih nih a temh-innak chungah a ummi zeizong vialte ca zatnak kha fiang chin in a langhter a si ahcun, “Midang ca i temh-innak tuar cu pom khawh mi a si ko, asinain lawmhnak cu kawl awk a si lo,” ti chim hi thlarau volhpamh he aa tluk nawnmi a si. Khrih a hlorhmi khuaruahhar thil cu temh-innak lawng a si lo, temh-innak chung i a ummi lawmhnak zong hi a si ve. Cun kannih cu hi thil kan kawl awk ah kawhauh kan si. 1 Thesalon 1:6,7 ah Paul nih, “Thawngthabia kha harnak tampi lakah *Thiang Thlarau lawmhnak* he cohlang u, cu ti cun nannih cu Mecedonia le Achaia peng i a ummi zumtu hna sinah zohchun awk tlakmi nan si khawh nakhnga” tiah a ti. A biapi ngaingai mi thil pahnih kha i chingchiah u: A pakhatnak ah, harsatnak lak i lunglawmh cu Thiang Thlarau riantuannak a si; a

pahnihnak ah, midang nih zulh awk ah zohchun awk thil a si. Thiang Thlarau nih a tuahmi khuaruahhar riantuannak kha a thami thil pek a si i a thami kawl tung a si lo ti in a tet-nau tertu hna sin khan vaa ralring u.

Fahnak Nan In Tikah I lawm U, Nan Laksawng Cu A Ngan!

Khrihfa rum nuamhnak phung nih Khrihfa a simi caah temh-innak chungah lawmhnak lam a dang tampi a um tiah an chim. Hi vialte hi Pathian velngeihnak i a dihlak i a zami le a dihlak in lung a tlin ternak lam aa langhnak a si caah hi thil hna kha kan kawl kan daw i awk a si. Lam pakhat cu Mathai 5:11,12 ah Jesuh nih hi ti hin a kan chimh, “Keimah ruangah midang nih nan cungah serhsatnak, hremnak, a hmaan lomi bia puhnak kha an tuah ahcun mi thluachuak nan si. *Khi tikah nannih cu i lawm u, zeitin tiah vancung khua ah nan laksawng cu a ngan*” (Luka 6:22,23 chungin lakmi) tiah a ti. Temh-innak chung i lunglawmhnak a ratnak lam pakhat cu thawhthan caan a phak tik i kan co laimi laksawng a ngan zia kha an thinlung mit in zoh pengnak in a si. Hibantuk zoh pengnak nih a tuah khawhmi thil cu a ra liomi thil liannan he zohchunh tikah atu i kan inmi fahnak hi a hmete mi a lawhter. “Atu lio caan i kan inmi temh-innak cu hmailei ah a langte laimi sunparnak he cun tahchunh awk a tlak lomi thil ah ka ruah” (Rom 8:18, 2 Korin 4:16-18 chung in lakmi). Temh-innak kha tuar awk tha si ter awk caah kan.co laimi laksawng cung i kan i lawmhnak nih dawtnak lungthin a chuahter ti kha a cunglei dal 4 ah kan hmuh cang. “Na ral kha daw hna law, thatnak kha tuah, zehmanh i ruahchannak um lo in, *cun nan laksawng cu a ngan lai*” (Luka 6:35). Mi sifakmi cung ah nun va siang u, cu ti cun thluachuahnak nan hmuh lai, annih nihcun an in lehrul kho hna lai lo, zeitin tiah mi dangmi thawhthan caan a tluu tikah pek than nan si lai” (Luka 14:14).

Midang Nih Nganfah Harnak An In Pek Tik Hna Ah I Lawm Ko U, Hi Thil Nih Zumh Fiannak A Thuh Ter Chin

Temh-innak chungah lawmhnak kan hmuh khawhnak lam pakhat cu, cu temh-innak nih a chuahter mi ruahchannak thawngin a si. Mi dang nih nganfah harnak an kan pekmi chungah lunglawmhnak kan hmuhmi cu thawhthannak kan i ruahchanmi chung ah a hram aa bunh. Sihmanhsehlaw, cu temh-innak nih kan ruahchannak hram kha a fehter chin. Tahchunhnak ah Paul nih, “Harnak nih cun in khawhnak kha a kan ngeihter i in khawhnak nih cun ziaza a kan ngeihter, ziaza nih cun ruahchannak kha a kan ngeihter; ruahchannak nih cun a kan deuh lo.” (Rom 5:3,4) tiah a ti. Hi ka zawn ah, Paul i aa lawmhnak cu a hmuhmi laksawng lawngah a hram a bunhmi a si lo, cu laksawng hmuh dingin a ruahchannak a fehter tu temh-innak chung zongah a hram aa bunhmi lawmhnak a si. Nganfah harnak nih in khawhnak a chuahter i in khawhnak nih kan zumhnak kha a tak a dikmi a sinak hngalhnak kha a chuahter. Cu nihcun Khrih kan i ngeih taktak lai timi ruahchannak kha a thawnter.

Richard Wurmbrand nih, zumtu pakhat nih Khrih caah intuar a harmi hremnak a tuar khawh zia kha hitihin a tial.

Fak tukin an in hrem tikah, ze i thil hmanh nih man an ngei ti lo. Zeihmanh nih man a ngeih ti lo ahcun ka intuar khawhnak zong nih man a ngei ti lo. Cun zeihmanh nih man a ngeih ti lo ahcun, fahnak ka tuar lomi zong nih man a ngei ti fawn lo. Hi bantuk a phi na chuah tiang na in khawh a si ahcun, na inmi harsatnak na tuar khawh zia kha na hmuh lai. Hi ti hin harsatnak kha na tei khawh a si ahcun, hi thil nih na chungah a nganmi lawmhnak an pek lai i hi lio caan te i Khrih nih an umpi kha na hngalh lai.¹⁵

A nganmi lunglawmhnak cu Khrih bawmhnak thawngin ka in khawh timi hngalhnak in a rami hi a si. Mei chung i an in rawhnak ah a takmi sui na si zia kha na in khawhnak nih a fianter.

Hnulei ah na tolh than lo zeicahtiah na nunnak chungah Khrih cu a takin a um. Amah nih a chim bantukin Pathian cu na caah lungtlinnak a dihumnak in an petu Pathian a si. Hibantuk hin Lamkaltu 5:41 chungah zongah an tukvelh hna lio i an ton-theihmi (experience) si dawh a simi cu, “Bia ceihtu council upa hmaika in an chuak i, *amah a min ruang i an huahmi ningzahnak kha temh-in awk ah aa tlakmi an si tiah ruahmi an sinak cungah an lung aa lawm*” ti kan hmuh. An zumhnak a tak a si le fahnak meialh chungah a tak an sinak langhter awk ah timh cia in a ummi an si kha Pathian nih a hngalh ko tiah an ruahnak nih an lung a lawmhter hna.

Khrih He Temh Innak Chungah I Lawm Ko U, Cu Nihcun Sunparnak Ah An Phak Ter Hna Lai!

Kan i lawmhnak hrimhrim hi sunparnak lam ah a kan phakter tu a si timi biatak nih temh-innak chung i kan lunglawmhnak mei kha a alhter chin. Temh-innak chung i lunglawmhnak cu hmuh dingmi laksawng zoh pengnak lawng le temh-innak nih a chuahter mi a tak, a dikmi sinak hngalhnak feh ternak lawng nih a chuahter lo. Temh-innak chung i lawmhnak cu temh-innak chung i lunglawmhnak nih hmailei ah a dong lomi lunglawmhnak kha a tlinte hrimhrim lai timi biakamhnak thawng zong in a si ve. Lamkaltu Piter nih hi kong ah hi ti hin a fianter: “Khrih a temh-innak ah nan i hrawm venak a dikari a san rupte in nan i lawmhnak kha santer peng ko u; zeitintiah a sunparnak kha langhter a si tikah a liannganmi lunglawmhnak nan ngeih khawh nakhnga” (1 Piter 4:13) tiah a ti. Temh-innak chungah atu i i lawmhnak cu Khrih a langh caan a phak tikah a donghnak lawmhnak a phak tertu lam a si. Piter nihcun, temh-innak chung i lunglawmhnak kawl kha a tu ah a kan fial, (nawl a kan pek) zeitintiah, Khrih a rat than tikah, chim khawh lomi lawmhnak he aa lawmmi hna chungah kan i tel venak hnga caah a si.

Midang Ca I Temh-innak Chungah Aa Lawmmi Nih Cun Khrih Kha An Hmuh

Temh-innak chung i lunglawmhnak ngeih khawhnak caah a palinak lam cu kan hngalh dih cangmi kha a si. Cu thil a ratnak cu midang caah kan temh-innak thawng in Khrih a sunlawinak kha annih nih an hmuh khawh zia le, mei-alh chung i a fekmi kan zumhnak thawngin annih nih fek chin in an dir zia kha a kan hngalh ternak thawngin a si. Paul nih Thesalon Khrihfabu sinah hi ti hin a chim, “Atu cu kan nung taktak cang, Bawipa chungah fekte in nan dir a si ahcun. Zeitintiah, nanmah ruang i Pathian hmaika ah kan langhtermi lawmhnak nih zeibantuk lawmhnak dah Pathian caah a chuahter” (Thesalon 3:8,9) tiah a ti. Kolosa 1:24 chung i lawmhnak cu hi ti hin a si, “Nanmah ca i ka temh-innak chungah khan ka lung aa lawm.” Midang kha Khrih a dawtnak le a sunlawinak hmuhsak awk ah temh-innak kan innak a chan cu, a fekmi zumhnak chungah aa thleng tharmi hna cu zeizong vialte lung a tlintertu Khrih a sunparnak kha a lenglang in a cerh tertu thil dang nih a lawh khawh ve lomi kil thum ngei thlalang zum bantuk an si caah a si. Hi chungah kan temmi lawmhnak cu Khrih chung i kan temhmi lawmhnak he dannak zeihmanh a um lo. Khrih a sunparnak cu kannih caah a “nganmi hlawknak a si.” Hi ruangah hin, ze i thil paoh sungh kha kan in awk a si. Kan inmi temh-innak chungah Khrih nih a sang deuhmi sunlawinak a hmumi kip le a zummi kip cu, cu tluk i a man a lianganmi thil a tehte hmanthlak le kan i lawmh thannak i a ruang le a kong cu an si.

Vawlei Cungah Aa Lawm Bikmi Hna

Jesuh he Kalvari i a kalmi lam cu lawmhnak a um lomi lam a si lo. Fahnak a phurmi lam cu a si ko, sihmanhsehlaw lawmhnak a pemi lam a si. A riantuannak le dawtnak caah mission rian le thawngtha karhnak caah temhinnak lei peknak nakin. a lo than lengmang mi nuamhnhainhak le himnak kha kan i thim a si ahcun, lawmhnak he aa ralchanmi thil kha kan i thim a si ko

hnga. Dong lo in a chuakmi cerhti kha kan el a si ko hnga (Isaiah 58:11). Hi vawlei cungah a lung aa lawm bikmi hna cu, an chung i a ummi khuaruahhar awk a tlakmi Khrih chung i a ummi sunparnak ruahchannak (Kolosa 1:27) le annih nih vawlei mi caah an temh-in venak thawngin Khrih i a tem-in mi fahnak kha karh ter awk ah, ti bang an halmi kha temtawn tu um lo tein tuahnak nawl a ngeimi hna khi an si.

Pathian nih Khrih ca i nun le, cucu temh-innak in langhter ding in a kan auh. Khrih nih temh-innak aa thim, a cungah amah te in a rak tlungmi a si lo. Khrihfabu ser awk le tlinte awk ah hi thil hi aa thim. Hi temh-innak hi i thim ve awk ah atu a kan auh. Cucu zeidah a si ti ah cun, a vailam kha i put ve i Kalvari lam kha zulh le Khrihfabu ca i riantuan awk ah le a temh-innak kha vawlei ah theihteer awk ah kan duhnak kha hlaw i kan nunnak pek awk ah a si.

Aa hungmi kutka (open door) timi ministry a hruaitu le 1967 kum i a tialmi *Pathian Hmawngkhu Tama (God's Smug-gler)* in a min a thangmi pa Brother Andrew nih Khrih nih a kan kawhauhnak kong kha 1990 kum canceo ah hi ti hin a tial;

Khrih kong tehte khan a duhmi caah cun innka aa kharnak vawlei khua ze hmanh ah a um lo... Aa kharmi innka cu ka hmuhsak tuah u, luh khawhnak ningcang kan chimh hna lai. Chuah thannak ningcang bel kan kamh hna lai lo...tiah a ti.

Jesuh nih, "Innka aa hun ahcun," ti in a kan chim lo, zeitin tiah an i khar lo caah a si. "An in sawm i na caah tuang phah dawh an phah ahcun va kal ko," tiah a ti fawn lo.

Mission rian hi lamthar in kan fuh a herh cang, i rianranh ngai le, hneksak huam ngai le, thawngtha phuan huam ngai le khamtu thir vampang a um lo timi lungput le... lam a hmaisai tu tuannak lungthin he - kan fuhpanh a herh.

Ka phan ngaimi cu, a thukmi hawruang chung le tlerkhawn a hmanngmi pawngkam chung le thisen a

luannak chung in kan kal a herh te lai, timi hi a si. Sihmanh sehlaw, cu ka lam cun kan thiamthiam kal ko lai.

Kanmah rian taktak i kan i chiah a si ahcun a kan dawnkhantu paohpaoh cu Pathian nih a lak dih ko hna lai. "Bawipa ze i thil paoh tlung ko hmanh seh," an ti. Amah nih cun an thlacamnak cu a leh ko hna lai. Zeidah tih a nung deuh. Sihmanh sehlaw hi ti a kal lengmangmi chung hin kan kal, kan tan ve awk a si. Hi ti ning in a luan ciami kum thonghnih chung zong Baibal nih rian a tuan ning a si.

Cucaah, a har ngaimi caan he hmaitonh in kan dir i cu chung cun kan kal awk a si... Khrihfabu le Khrihfa zumhnak kha lentecelhnak ah kan hman. Kik lo lum lo in kan um hmanh kha kan i hngal lo. Kan zumhnak caah a man kan pek a herh. 2 Timote 3:12 hi rel tuah; "Khrih chungah Pathian nun ningin a nungmi si kan duh ahcun, hremnak kha kan huah awk a si". Nam behnak a tamnak ram chung i a ummi Khrihfabu cu thianternak tapi in a um... ka chim khawhmi a donghnak cu, timh cia in um hi a si ko.¹⁶

Kan Thawnnak Langhter Kha A Si Lo,

Amah Sunlawinak Langhter Awk Tu Kha A Si

Hi kawhauhnak lehnak cu Khrihfa rum nuamhnak phung i a hrampi in aa thlengmi karhlannak pakhat a si. Temh-innak kan in cu, in awk a si kha mi nih an kan chimh ruangah a si lo. Sihmanhsehlaw, cu ti a kan chimtu nih temh-innak cu a zungzal a dong lomi lawmhnak a si kha a langhter ca tu ah kan in mi a si deuh. Amah nih cun temh-innak chung i nawlngaihnik lei ah kal awk ah a kut a kan zauh. Cu ti a kan auhnak cu kan tuanvo ca i kan i peknak ah kan thazang thawn zia kha hmuhsak awk ah a si lo. Ziaza, lungput tha ngeih awk ah kan i timhmi a thawnnak langhter awk zong ah a si fawn lo, sihmanhsehlaw hngakchia bantuk lungput he a dong ti lomi a man a sunglawimi zeizong thil

a tlinte tu a biakam kha langhter awk tu ah a si. Moses nih cun, a lo than lengmangmi vawlei nuamhnak nakin, an cungah that lonak tuah a huahmi Pathian miphun hna i an temh-innak kha i hrawm ve awk ah *aa thim... zeicahtiah hmailei i a hmuh te laimi laksawng kha aa ruahchan*" (Hebru 11:25,26). Cucaah temh-in awk ah lung tak te i bia kan i khiahnak ah si lo in a nawlingaihnak nih velngeihnak Pathian kha a sunpar ter chin.

Khrihfa Rum Nuamhnak Phung I

A Chung Muru

Hihi Khrihfa rum nuamhnak phung i a chung muru cu a si. Temh-innak chung in lunglawmhnak kan kawlnak ahhin, kan i lawmhnak i a hrampi a simi i zeizong vialte lung a tlinte tu kha kan langhter chin. Kan fahnak kan in mi khat lei raal ah cun Pathian Amah hrimhrim cu ni ceunak bantukin a ceu. Amah cu, temh-innak chung i kan i lawmhnak a kawltung le a hrampi a sinak kong kha kan langhter lo ahcun, kan inmi temh-innak cu sullam ngei lo a si ko hnga. Cu sullam cu hihi a si. Pathian cu kan caah hlawnak a si. Pathian cu hlawnak a si.

Minung nih aa tinhmi a donghnak bik cu Pathian sunpar ter hi a si. Hihi zeidang nakin a dik khunnak zawn cu *Pathian chung ah kan lung a tlin bik lio caan hi Amah kha kan sunpar ter bik lio caan a si* timi bia ahhin a si. Cucaah ka thlacammi cu, Pathian nih vawlei cung i a ummi a miphun vialte cungah, zeizong vialte nakin Amah cu cungnung bik siter awk ah a fakmi duhnak a ngeimi an sinak hnga an cungah a Thiang Thlarau kha a thletnak hnga caah a si. Cun thla ka cam rihmi cu, Pathian chung i a ummi lawmhnak cu, ze i bantuk fahnak lak hmanh ah Pathian i cungnung bik a sinak le zeizong vialte cung i lungtlinnak a pe khotu thil mansung a si kha fiang tein tehte khannak thawng a si kha langhter awk ah a si. Cun a ra laimi thil cu, Khrih nih a inmi fahnak chung i a chambaumi thil kha a dihlak in kan tlinte tikah, vawlei cung miphun vialte nih Khrih a dawtnak kha an hmuh lai i, an zumhnak nih a pekmi hna lawmhnak nih a velngaihnak kha a langhter chin lai.

Notes

1. Richard Wurmbrand, *A Sannak Hmun Lei ah Phaknak* (Bartlesville, OK: Living Sacrifice book, 1992), back cover.
2. Philip Yancey nih "Hawhra Bang A Kalmi Mei"timi kong chung in (*Nihin Khrihfa zumhnak*, October 5, 1984, p.109).
3. Marvin Vincent, I.C.C. *Filipi le Filimon sinah cakuat* (Edinburgh: T&T. Clark, 1987), p.78.
4. Joseph Tson, "Martar Thihnak Theology" The Roman Mission Society chuahmi ni thla tial lo cauk hmete, P.O.Box 527, Whenton, IL, 60189057, p.4.
5. Stephen Neil, *Khrihfa Mission Tuanbia* (Harmondsworth, Middlesex: Penguin Books Ltd, 1964), p.43,44.
6. Henry Betlenson nih editor a tuanmi "Polycarp Martar Thihnak"timi kong chung in *Khrihfabu kong cauk ah lakmi a si*. (London: Oxford University press, 1967), p.10.
7. "Polycarp Martar Thihnak," p.9,10.
8. "Polycarp Martar Thihnak," p.11.
9. "Polycarp Martar Thihnak," p.12.
10. George Otis, Jr., *A Hnunungbik Mikei: Islam le Ni donghnak Caan ah Hmai khuhtu Hliimnak* (Grand Rapids: chosen books, 1991), p.261,263.
11. Joseph Tson; "Martar Thihnak Theology" chungin lakmi, p.1.
12. John Piper i *Miphun Hna Cu Lawmhter Hna U: Mission Rian ah Pathian a Cungnungnak* (Grand rapids: The Back Book House, 1993), p.94-96. Zoh awk dang cauk: Richard Wurmbrand tialmi *Khrih caah Hremmi*, a si lo ah *Khi Khi Jesuh Sisehlaw Na Puan Na Pe Siang Hnga Maw?* a si lo ah *Teitu Zumhnak*. Cauk dang zoh awk: *Temhin Awk Ah Kawh auhmi*, *Tei Awk Caah Kawh Auhmi* timi Herbert Schlossberg tialmi le Leslie Lyall tialmi Tuluk Ramah Pathian nih a uk timi cauk.
13. Joseph Tson, "Martar Thihnak Theology," p.2.
14. "Martar Thihnak Theology," p.3.

15. Richard Wurmbrand, "Vawlei Tang Thlithup Khrihfabu Caah Timhlahmnak" kong, *Epiphany Journal*, Vol.5, No.4, Summer, 1985, p.50.
16. Brother Andrew, "Pathian Hmawngkhutama Nih A Phuan," *Nihin Khrihfabu* timi cauk ah Michael Mandlin he biahalnak, December 11, 1995, p.46.

Kan Hmaika Ah Chiahmi Lawmhnak

Pathian Duhnak Rian Nih
A Pekmi Bawmtu thil

Pathian Duhnak

*Khrihfa nuamhnak doctrin a tanhmi pa i a
khuaruahnak*

(Meditations of a Christian Hedonist)

John Piper

\$9.00 (retail \$12.99)

Nunnak i a rian nganbik cu Amah ah zungzal i nuamhnak thawng in Pathian kha sunparnak pek rian a si. Tuanvo le lunglawmhnak kar ah i rem lonak hi a um khomi a si lo: lunglawmh hi kan tuanvo a si. Baibal i kan hmuhmi thil si ning in Piper nih ar ko ar ko in a kan tuah lengmang, asinain a chimmi cu kan zum bal lo. Pathian chungah a tam khawh chung i i lawmhnak hmuh awk ah tih a nungmi kawlhawlnak rian ahhin amah kha tuanpi ve u. Asinain, na hngalh awk a simi cu, cu rian ah cun na nunnak liam a herh ko lai. A poi lo - "Pathian i a hmunmi a dawtnak cu nunnak nakin a tha deuh" (Psalm 63:3). Hi a voihranak namhmi cauk chung ah aa telmi cu: Biahmaithi thar, pehsauhmi hngalh ternak, remh thanmi dal, hnu bik tial tharmi dal 9 nak i Mission rian kong, a thar te i tialmi dal 10 nak i Temh-innak le Rel Ningcang Hruaitu, tehna hi an si.

Desiring God Ministries

DGM cu Minnesota ram then, Minneapolin khua Bethlehem Khrihfabu i herhmi thil chuahti tu riantuannak a si. Pathian kha na ngun bawm si ter awk ah bawmhnak rian a tuanmi kan si. Hi ti tuah khawhnak dingah a herhmi thil tampi kha kan chuahti. Kan sermi thil lakah a tambik cu John Piper tialmi cauk le a chimmi audiotapes an si. Cu pin ah cun, Pathian kha a laicer ah a chiami hngakchia cawnpiak awk curricula hna an si. Cu hlei ah kan ministry hmunhma ah conference tuan a duhmi kan tuahter hna i, John Piper i conference phungchimnak program zong timhlahmnak kan bawmh. Kan ngeihmi “Na pek khawhmi ze i paoh” timi policy kong hi rak kan hal. A man lo in kan pek khawhmi herhmi thil kong thawngthanhnak cauk zong rak kan hal:

(888) 346-4700 www.desiringgod.org

Miphun Hna Cu I Lawm Hna Seh!

(Let The Nations Be Glad!)

Mission rian ah Pathian a cunngunngnak

John Piper

\$9.00 (retail \$12.99)

Hi cauk hi Khrihfabu nih vawlei cungah thawngtha a karhnak ding caah Pathian kha a laimacir ah a chiami vision an ngeih khawh nakhnga kawhauhnak cauk a si. Piper nih biakchonhnak cu Khrihfabu i a kawltung donghnak a si ti kha a kan hmuhsak i, cu Pathian a laimacir ah a chiami biaknak nih mission rian ca i a herhmi thazang ah a cang. A tialmi dal hna ahhin biakchonhnak, thlacamnak, temhinnak, Universalism le annihilationism (hloh cikceknak zumhnak), Pathian uknak le thawngtha phuannak rian le thawngtha nih a phak rih lomi hna miphun kong hi tam khun in a tial.

Temh-innak Chung In Lawmhnak Zulh Dawinak

Hihi Khrihfa rum nuamhnak kan timi i a chung muru cu a si. Temh-innak chung in lunglawmhnak kan zulh dawinak ahhin, lawmhnak a chuahnak hrampi i zeizong lung a tlin tertu a sinak a man a ngeihnak kha a langhter chin. Kan inmi fahnak i a khat lei raal ah Pathian ceunak cu a ceu ko. Amah cu kan temh-innak chung i kan i lawmhnak i a kawltung le a hrampi a si zia kha kan chim lo ahcun, kan inmi temh-innak cu sullam ngei lo ah a cang hnga. Cu sullam cu hihi a si. Pathian cu ka caah hlawknak a si. Pathian cu ka caah hlawknak a si. Pathian cu ka caah hlawknak a si.

Minung i aa tinhmi a donghnak cu Pathian sunpar ter hi a si. Hihi zeidang nakin a dik khunnak zawnte cu *Pathian chung ah kan lung a tlin bik lio caan hi Amah kha kan sunpar ter bik lio caan a si* timi bia ahhin a si. Cucaah kan thlacammi cu, Pathian nih vawlei cung i a ummi a miphun vialte cungah zeizong vialte nakin Amah cu cungnung bik si ter awk ah duhnak fakpi a ngeimi an si nakhnga an cungah a Thiang Thlarau a thletnak hgna caah a si. Cun thla ka cam rihmi cu, Pathian chung i a ummi lawmhnak cu ze i bantuk fahnak lak hmanh ah, Pathian a cungnung biknak le zeizong vialte cungah lungtlinnak a pe khotu thil man sung a sinak kong kha fiang tein tehte khangtu a sinak a thawng a zia kha langh fianter awk ah a si. Cun a ra laimi thil cu Khrih nih a inmi fahnak chung i a chambaumi thil kha a dihlak in kan tlinter tikah, vawlei cung miphun vialte nih Khrih a dawtnak kha an hmuh lai i, an zumhnak nih a pekmi hna lawmhnak nih a velngeihnak kha a langhter chin lai timi kong hi a si.

(Desiring God: Meditations of a Christian Hedonist, 10th Anniversary Expanded Edition (Sisters, OR. Multnomah Books, 1996, P.238) chung in lehmi a si.

Desiring God Ministries

720 Thirteenth Avenue South
Minneapolis, MN 55415-1793

888-346-4700

612-373-0651 International

612-338-4372 Fax

mail@desiringgod.org

www.desiringgod.org

DESIRING
GOD
Ministries

*Pathian sin ah kan lung a tlinbik lio caan hi Amah kan sunpar
ter bik lio caan a si.*

Hremnak Kong
Tlangpi Then
*Cawnnak Le Langh
Ternak*

Milton Martin

Hremnak Kong
Tlangpi Then
Cawmak Le Langh
Ternak

Timhmi le remh thanmi. Milton Martin Missionary
Ministry nih nawl peknak thawngin hmanmi a si.

Milton Martin Missionary Ministries

P.O.Box 1567

Route 2, Box 2624

Belton, TX 76513

(254) 933-9339

A Rian A Tuan Liomi Khrihfabu

(*Matthai 16:18*)

- I. Khrih nih a Khrihfabu kha a dirh i Amah rian kha pehzulh awk ah a thlah. (*Matthai 16:18, 28:18-20*).
  - A. Kan biakinn hna hi an i khar tawn a si ahcun, hi a sullam cu Khrihfa zumhna i a dihdonghna a si lai maw?
  - B. A hmasa bik Khrihfabu hna nih biakinn a si lo ah temple an ngei lo.

- II. A hmasa bik Khrihfabu cu fakpi in hremnak an rak huah! Annih nih cu hremnak cu an leh ve?
  - A. Paraivet inn ah an i pum (*Lamkaltu 5:42*).
  - B. "Mi sawhsawh Khrihfa" nih zumh awk tlak tein tehte khannak rian ah an i tel (*Lamkaltu 8:1,4*).
  - C. Caan tha an ngeihmi kipte tehte khannak ah an hman (*Lamkaltu 15:12,13*).
  - D. Zultu hna kha an cawnpiak hna (*Lamkaltu 11:25,26*).
  - E. Pathian rian an tuan pah in hmunkhat ah hawikomhna an tuah. (*Lamkaltu 2:46,47*).
  - F. Caan tha an ngeih caan fate ah siseh, zeibantuk thil umtu ning a chuah caan ah siseh, pumhkhawmh biak chonhna an tuah (*Lamkaltu 16:23-25*).

- III. Biakchonh ning, i hawikomh ning le tehte khan ning a phunphun an hman.
  - A. Inn Khrihfabu hmun kipte ah a um (*Rome 16:3-5, 1 Korin 16:19*).
  - B. Hremmi Khrihfa le *hmatpungtin* rih lomi Khrihfabu hna nih, chiah ni, thitumnak, mithi ruakvuinak tehna an ton caan ah pum khat in an hman.
  - C. Lam dang, phun dangdang in ruahna pek khawhmi na ngei maw?

IV. Khrihfa le Khrihfabu teinak caah Setan nih a hmanmi hriam nam pawl

A. Khrihfa mi dohnak caah a dangte i i chiahnak kha Setan nih hriamnam ah a hman.

B. Sualnak le nawlbuarnak kha Khrihfabu dohnak ca i hriamnam ah Setan nih a hman.

1. Mi tha lo pa cu “u le nau soal puhtu” a si.

2. Setan i soal a puhnak rian cu aa peh peng i a dong bal lo.

3. Mah le tuahmi soalnak kha a phuang lomi cu thongh awk ah Setan nih a hngah peng ko hna.

4. Bawipa he i hawikomhnak le rawl hrawmnak kha umter peng awk ah fimkhur le ralring tein tuah a herh.

(1 Johan 1:8-10).

5. Pumpak nawlbuarnak kha hmaitonh tein a dantatnak a um lo ahcun “tlang tia in a nganmi” harnak ah a cang kho.

6. Sualnak kha ngaihthiam a si hnu ah, Khrihfa mi nih soal deu kha an i phurh peng nakhnga Setan nih a thiam khawh chungin aa zuam. (Rome 5:1,2; 8:33,34).

7. Zumh lonak he “Zeicah” tiah ti lo in, “Bawipa, zeidah tuah seh ti na ka duh?” tiah bia kha hal.

Khrihfa Mi Nih Temh-innak Cu An In Lai

(1 Piter 4:12-19)

I. Temh-innak caah biakamh (1 Piter 2:21, 4:12; 1 Thesalon 3:3,4; Lamkaltu 14:22, 2 Timote 3:12, Marka 13:9,13, Filipi 1:29).

II. Temh-innak i aa tinhmi (1 Piter 4:12; “Mei bantuk hneksaknak” Job 23:10; Salm 66:10).

A. Kan zumhnak langh tertu tehte

B. Thil pakhat kha “cu tin a si” kan ti tikah a si zia kha a takin langhter a herh.

C. Kan zumhnak a thuhnak langh ternak tehte

1. Kan um hmun thialter awk a si lo ah lam dang ah kan i mernak ding caah zeil hna dah a chuah a herh?
2. Dawnkhantu a hmet ngan a si lo ah a biapit, pit lo nih kan zumhnak a thazang kha a langhter.

III. Khrih A Temh-innak Ah I Tel Venak

A biafang ning tein chim ahcun, Khrihfa ka simi cu Khrih a temh-innak chungah a lutmi an si. Vailam si loin minung kut ruangah a si kho.

- A. Bawipa cu an cohlang lo. (Johan 1:10,11)
- B. Bawipa cu an huat (Johan 15:24, Isaiaah 53:3)
- C. Bawipa nih a nuammi a Pa inn kha a kal tak.
- D. Bawipa nih Amah paraivet inn a ngei lo.
- E. Bawipa nih ngunkhuai pek awk phaisa hmanh a ngei lo. (Matthai 17:27).
- F. Bawipa nih ihnak ihkhun a ngei lo.
- G. Bawipa cu a dik lo ning in soal an puh lio ah bia in rungventu a ngei lo (1 Piter 2:22,23).
- H. Bawipa cu vuinak thlan a ngei lo (Isaiaah 53).
- I. Bawipa cu mi sifak a si.
- J. Filipi 3:10, 1 Piter 2:21, 4:1, Kalati 2:20, 6:12,17, Lamkaltu 5:41, Hebru 12:2, 1 Thesalon 2:2. Kannih nih kan lehrulhnak tah zeidah an si hnga? (Hebru 12:2).

IV. Temh-innak chungah a si lo ah Temh-innak thawngin hmuhmi thawnnak (1 Piter 4:14).

Thiang Thlarau cu temh-innak a ingmi hna sin ah a um. Biakam Hlun cauk chungah minmei cu Pathian a umnak hmelchunhnak a si. Hi minmei cu Bawipa a sunparnak ti a rak si (1 Siangpa-hrang 8:10,11). Hi bantuk sunparnak cu Khrih ca i a tem ingmi zumtu cungah Thiang Thlarau in a ra. Thiang Thlarau cu hi rian hna kha tuan awk ah a ra - khahter, khuhter, hrukter, tuam,

fehcahter, bawmh, thlacampiak, a chambaumi khahter - hi vialte tuah awk ah a ra. Hi sunparnak cu Stephen ah kan hmuh (Zultu 6:5-8, 7:55,60). Zan cu a muih deuh paoh ah arfi cu an ceu chin (2 Korin 12:9,10).

- V. Temh-innak chung i Tih A Nungmi Thil (1 Piter 4:14-16).
- Khrih caah temh-innak cu mah sualnak le hruhnak ruangah a tlungmi temh-innak an i dannak pakhat a um.
  - Ningzahnak (Hebru 2:11)
  - Lawmhnak le lawmhnak biachimnak caan ah thinhunnak (Exodus 15:23,24, 16:2, 1 Thesalon 5:15-18).
  - Khrihfa mi lawng nih temh-innak an in tiah ruahnak (Genesis 3:16-19).
  - Temh-innak cungah a ngan a dam lomi lawmh tuknak.
  - Temh-innak kha sullam um loin tihnak.
- II. Temh-innak kong ah Baibal Nih Zeitindah A Kan Cawnpiak
- Khrihfa mi nih temh-innak hi kan i ruahchan awk a si (Johan 15:18-21, 17:14, 1 Johan 3:13).
  - Temh-innak cu Pathian nih kan caah a kan duhpiak mi a si kho. (1 Piter 4:16, 2:21).
  - Pathian fa hngakchia a si mi nunnak ah temh-innak a tlungmi nihhin tinhnak pakhat a ngei (1 Piter 1:6,7, 2 Korin 12:7-10).
  - Dinnak caah temh-innak kan in awk a si. (Matthai 5:10, 1 Piter 4:15).
  - Pathian nih a dikmi temh-innak cu thluachuah a pek. (Matthai 5:10-12, Luka 6:22,23).
  - Temh-innak nih vancung lei ah a kan zohter. (Rome 8:16-18, Kolosa 3:1-3).
  - Temh-innak kan in ruangah kan ning a zah awk a si lo, kan hmai a chiat awk a si. (1 Piter 4:16, Hebru 13:12,13).
  - Zohchun awk a tlakmi Khrih a nunning kha kan i zohchun

awk a si. (1 Piter 2:19-25).

- I. Temh-innak kan in tikah Bawipa nih temh-innak a lehrulh bantukin kan tuah ve awk a si. (Matthai 5:38-48, Rome 12:14,17-21, 1 Piter 2:21-23).
  - J. Teinak a ngei khomi kan si. (Johan 16:33).
- VI. Temh-innak Thawng in Thian Ternak (1 Piter 1:7, 4:12).
- A. Temh-innak cu thian ternak, a thurmi thenhnak, cirik tawlnak caah hman khawh an si.
  - B. Temh-innak nih amah tein thenhnak le thianter khawhnak a tuah kho lo. Pathian velngeihnak lawng nih thenhnak le thian ternak a tuah khawh, sihmanhsehlaw temh-innak nih kan herhmi kha a kan hngalhter.
    1. Temh-innak nihcun kanmah thazang le tawwnak in zehmanh tuah khawhmi kan ngeih lo zia hngalhnak a kan bawmh.
    2. Temh-innak nih sualnak kha sual a si zia rianrang tein a kan hngalhter.
  - C. Temh-innak thawngin Bawipa kha pumpuluk in bochan zia a kan thiamter. (2 Korin 12:9,10).
  - D. Zeitindah kan lehthal lai? Kan nunnak pum kha Pathian kut ah hngamnak he chia. (1 Piter 4:19, Lamkaltu 7:59, Luka 23:46).

Zumtu Nunnak Ah Temh-innak Thenkhat

Temh-innak cu mikip cung i a tlungmi thil a si (Job 5:6,7). Khrihfa a simi zong nih temh-innak cu tuar a si dih ve (2 Timote 3:12, Lamkaltu 14:22, 1 Piter 2:21).

Hremnak hi a dotdot in phun tampi an um: nambehnak, ningzah ternak, thleidannak, thihphaihnak, chawva thilri sungh zatlaknak, a si lo ah pumsa in zangen riantuannak an si.

I. A Tlangpi In I Hrawmmi Ruah Palhnak

- A. Temh-innak cu palhmi le sualnak ruangah a tlungmi dantatnak a si (1 Piter 4:19, 3:14, 4:16).
- B. Zeitik caan hmanh ah ngaihchiat awk a si lo ti i ruah. (1 Piter 1:6).

III. Temh-innak Caah Timhcia In Um

- A. A si tawnmi thil tiah ruat (1 Piter 4:12, Filipi 1:29).
- B. Pathian Bia an in cawnpiak mi kha hngal. (Filimon 3:10, Rome 6:3-5, Johan 8:31,32).
- C. Khrih chungah hmun camcin ko u. (Johan 15:4).
- D. Nifa te in Thiang Thlarau sinah nangmah le nangmah kha a sungkhan in i ap. (Efisa 5:18, 4:30).
- E. Pathian duhnak ahkhan i din, i hngat. (Efisa 5:17, Hebru 4:1, 9-11).
- F. Nangmah le na unau hna nih temh-innak nan in ti tikah an nih kha thlarau lei ah thanter hna. (Kolosa 3:16,17, Efisa 5:19-21).

Khrihfabu Hna Cungah Dohnak A Tlun Khawhnak Lam Hna

I. Hremnak Nih Aa Sel Khunmi Thil. (Johan 15:18-21, Kolosa 1:24-27).

Ral nih an rak tukmi cu Bawipa kha a si zungzal.

II. Ral A Teimi Hna Holh Biafang

- A. Teitu ca i hmanmi biafang aa hlumnak - "tei" (Biathlam 2:7,11,17,26, 3:5, 12,21).
- B. Teinak biathli (Biathlam 12:11).
  - 1. "Tufa thisen in" (Biathlam 12:11a)
    - (Thisen a biapit zia cawnnak chingchiah awk)
    - a. Pathian he daihnak

- b. Kan chiatha thleidannak ah daihnak
  - c. Nunnak chungah thawnnak
  - d. Hi hriamnam cu a tlaw:
- 1) Liberal theology - thisen a um lo.
  - 2) Liberation theology - vailam a um lo
  - 3) Thilrit phur awk a um lomi phungchim - thawnnak a um lo
2. "An tehte khannak bia in" (Biathlam 12:11b)
- a. Kan ka kha ang lo in um ternak in le kan tehte khannak ningcang le zumh awk tlak sinak kha hlohthlau ternak thawngin teinak kan hmuh khawh lo nakhnga Satan nih aa zuam zungzal.
  - b. "Kan chunglei ral" zong a um rih.
- 1) Khrihfabu chungah i thenhmalnak
  - 2) Tihphannak
  - 3) Zumh lonak
  - 4) Dawtnak um lonak
  - 5) Zapi caihhmami kong tu kha i buaipi i mi zapi ca le mi thlarau caah i buaipi lo.
- c. Khrihfa chungkhar zohkhenhnak um lo.
  - d. Pathian duhnak a si lomi rian timhlahm le tuaktan.
  - e. Kan nunnakcuaitlai ruangran tein a kalter lo tu.
3. "Thih ngamh tiangin an nunnak kha an sian" (Biathlam 12:11c)
- a. Mah ti ning thumh deuh i hawi ti ning i hrawm cu teitu hna hmanmi biafang ah aa tel lo.
  - b. A tem ingmi Khrihfami hna i zohchun awk tlakmi nunning.
  - c. Pumsa thil he aa pehtlaimi thil lawng an i tel lo. Kan i tinh mi cung kai ding saduhthahnak le kan reng le kan ngeimi sining tehna hi kanmah ah kan thihter a herh.

III. Hmelchunhna Tlangpi

Hremnak timi cu cubantuk theng, kha bantuk theng in a um ti khawhmi phun a si lo, communist ram a si zongah, biaknak le hranhram uknak ram a si zongah. Hremnak hramthawk aa timh tikah a tlangpi in hmelchunhna tete an um.

A. Thangthabia karhna riantuanna kha ri khiahpiaknak

1. Khrihfa mi kha khual tlawanna nawl an pek hna lo, a si lo ah an duhmi riantuanna nawl an pe hna lo.
2. Radio le TV chung i Khrihfa he aa pehtlaimi program paohpaoh an phihkhar.
3. Biakinn leng i biaknak meeting, pumhna paohpaoh khap a si.
4. Pumh khawmhnna nawl hal hmasa a herh. Nawl pek hnu dah ti lo ah cun pumh khawmhnna tuah khawh a si lo.
5. Khrihfa riantuan cawlcanghna kipah a cozah mi ngia-thlaitu an chiah hna.

B. Baibal cauk le Khrihfa he aa pehtlaimi ca paohpaoh ram-chung luhter an khap.

1. Khrihfa he aa pehtlaimi cauk paohpaoh cu a herh lomi thil a si, an ti.
2. Baibal cauk kha hurna hmanthlak a cuangmi cauk reng ah a chiami ram an um.

C. Ramdang mi missionary hna kha ram chung in an thawl hna.

1. Biaknak lei riantuantu hna cu ram chung minung lawng siseh timi upadi in ri an khiah.
2. Ramdang mi nih ram chungah rian an tuan khawh lonak ding ah upadi an suai. Ram cheukhat ah cun, ni tlawmpal le caan tlawmpal chung lawng ramdangmi kha len khawhna nawl, a si lo ah an khiahmi hmunhma chung lawngah len khawhna nawl an onh.
3. Ram dangmi ram chung ah an um ngam lo nakhnga

terhkhonhnak le thazang in that lonak an buah.

D. Khrihfa hruaitu hna cungah terhkhonhnak le thleidannak fakpi an buah.

1. An cakuat kha an check piak hna i soal an phawt hna. Pastor hna kha phungchim ding kong ah ri an khiahpiak hna.

a. Pulpit cung in ram uknak kong a telh chihmi Khrihfa-bu cu ngan khuai thawh a luatnak nawl kha an lakpiak than.

b. Cozah nih an fale kha tlaih i kalpi ding in pastor kha an terhkhonh peng hna.

2. Pastor pawl cu an caan dihlak kha an riantuannak ah hman-nak nawl an pe hna lo.

a. Ram mi zapi thanchonak caah thanmi, chuahpi mi an ngei ve hrimhrim lai an ti hna.

b. An thazang le an caan vialte hman le pek a herhmi rian tuavo an pek hna.

3. Pastor hna cu an member hna sinah va len le thawngthabia he aa pehtlaimi ca va phawtzamh kha an thlahuh hna.

4. Khrihfabu kha catialnak seh, computer, ca namhnak seh i ngeihnak nawl an pe hna lo.

5. Pastor kha terhkhonhnak a phunphun hmang in an duh paoh in an buah hna.

a. Bia hal awk ah an auh hna.

b. A cozah nihan thanmi phung cawnnak ah hranhram lo in an kaiter hna.

c. Mitthit awk a tlakmi thil in an lem hna, a si lo ah an hnek hna.

1) Hi thil cu hawi nih an tinco khawh lomi thil tinco nak nawl zong a si kho.

2) Khrihfa midang nih kainak nawl an hmuh lomi college le rian ah an fale kha luhnak nawl zong a si kho.

d. Ruah lopi in an umnak inn ah an ra i an thil an check, an kawl.

e. An i pumhna le an riantuan lio kha a cozah official nih an nam hna.

6. Ram chung a hlatnak ah pastor kha rian va tuan awk ah tuan-vo an pek hna.

a. An i tinhmi cu pastor kha an Khrihfabu le Khrihfa midang he a dangdang i umter awk caah a si.

b. A nauta mi le zahpi awk a tlakmi rian an pek hna.

7. Pastor kha an tlaih hna i cawnnak an neihter than hna (re-educated).

a. Hi ahhin hremnak aa tel kho

b. Ningzah huahnak an pek hna

c. A dik lomi sual puhnak le a si lo pi in an kong tehte khangtu ca an rel hnawh hna.

E. Khrihfabu kha hramhram loin hmatpung an tinter hna.

1. Khrihfabu dihlak i hruaitu hna cu a hna tlakpi mi an si hrimhrim a herh.

2. Phungchim sarmon paohpaoh ca in tialter hmasa i, chim hlanah a cozah zung, a si lo ah a cozah nih tuanvo pekmi hna nih check ta dih.

3. Pastor hna cu phung an chim hlan ah, cozah duhmi biakamnak caah minthut hrimhrim a si lai (Tahchunhnak: zum lotu kha zumtu an sinak ding ah kaa zuam lai lo timi bikamnak).

F. Bu dangdang (denomination) hna cu hranhram lo in an fonhter hna.

1. Bu a um ding zat kha ri an khiah.

2. Khrihfabu paohpaoh cu ram chung bu kip fonh council (ecumenical council) kut tang ah an umter hna.

3. Ram chungmi Khrihfabu fekfek pakhat kha an ser.

G. Ca cawnnakle pawcawmnak rian kong cawnnak caan tha kha Khrihfa mi caah ri an khiah i an bitter.

1. Mino kum ze i maw kar zat a simi lawng kha sianghleirun kainak nawl an pek hna.
  2. Khrihfa mi cu, sibawi, professor, a si lo ah zapi ca riantuan-tu kan si kho lo.
  3. Khrihfa mi nih an duhmi riantuan le an duhmi rian pek awk ah duhthimnak nawl an ngei lo.
- H. Kum 18 tang paohpaoh cu biaknak kong cawnnak nawl khap a si.
1. Inn i ca cawnnak tuah khawh a si lo.
  2. Khrihfa mino hna cu 'special cawnnak' timi an kaiter hna i, cu ah cun Pathian a um lonak kong (atheism), duhsah tein thil ahung can i aa thlennak (evolution), nu le pa sinak kong (sex) cawnnak a si lo ah, karlak thlak i thim awk nun khuasak ning tehna hi an cawnter hna.
  3. Upadi a buarmi nu le pa cu kan fale kan sung kho.
    1. Khrihfa mi pakhat le pakhat bawmhna i pek kha an khap. Inn chungkhar khat ah minung pakhat tlaihkhiih a ton ahcun a tangmi a chungle nih an tincomi *akhunh a zi* ze i mawzat kha an sung ve.
- I. Cu an sunghmi ah cun, si-ai thlawpbulnak nawl ngeihmi, inn khaan hmuh khawhnak nawl le rawl ngahnak nawl zong aa tel.
2. Chungkhar hna cu, zumtu hawikawm dang he, a si lo ah chungkhat unau dang he i hawikomhnak nawl an pe hna lo, chungkhar khat le khat a dang tein an umnak hnga.
- J. Khrihfabu hna cu khar an si.
1. Biakinn hna cu thildang tuahnak ah an hman hna.
  2. Khrihfa mi hna kha a dang tete i thenter awk ah hmun dangdang a hlatnak ah rian an tuanter hna.
  3. Khrihfa mi kha zumtu midang he pehtlaihna le thawng-pang i hal kha an thlauh hna.

IV. Khrihfami Tampi Nih Hi Thil Hi An Cungah A Tlung Bal Lai
Lo Ti In An Zumh.

A. A thenkhat ruangah annih cu an luat tiah an zumh.

B. Lawrkhawm (rapture) timi hi a sullam a phunphun in leh a
si nain, hihi hremnak in luatnak biafang a si lo. Pathian nih
hremnak in a kan luatter lai tiah zumhnak nawl kan ngei lo.

V. Zumtu Hna Caah Cawnpiaktu Thil

A. Kan ram ca le hruaitu hna caah cu hlannak in thlacam (1
Timote 2:1-4, Rome 13:1-7).

B. Khrih caah teitu si ding in na lung i thlek (Biathlem 12:11).

Hremnak A Chuah Khawh Ning Ding Muithlam A Phunphun (1 Piter 2:19-24)

Temh-innak cu zumtu taktak kip i an nunnak he aa tlaimi thil then
pakhat a si. Zumtu pakhat cungah temh-innak a tlun khawhnak lam
a tlawmbik ah phun sawmthum le phunkhat an um.

1. Dinnak ca ruangah (Matthai 5:10, 1 Piter 3:14)

2. A dik lomi puh i thangchiatnak in (chiatnak in report). (Salm
31:13, Job 19:18, 55:12-14, Luka 6:22).

3. Ningzah huahnak. Zapi hmai i ningzah ternak, mi mithmuh ah
niam ternak, min chiatter. Kan Bawipa zong pa min hngalh lo
i hrinmi tiah an puh bantuk le cun a tak lawng in vailam ah an
thlai bantuk khin. (Hebru 13:13; 11:26).

4. A dik lomi bia an puh. (Salm 35:11, 27:12; Matthai 5:11, Luka
23:2,5,10, Marka 14:55-50, Lamkaltu 6:13, 16:19-23, 26:2,7).

5. Dehhlennak in foihnak, rap chiah i foih, hlennak, lih in puh
khawhnak lam kaw. (Daniel 6:4,5, Luke 11:54, Matthai
10:16-18).

6. A thli tein an cungah thil tha lo tuah awk ah khuakhan a tongmi
an si. (2 Samuel 15:12, Genesis 37:18, 2 Korin 11:32, Lamkaltu
9:23).

7. Nihsawhmi. (Salm 42:3) - Zomhtaih awk ah, nihsawh ze rel

- lo awk ah, bia le mithmai nih nihsawh, lente i celhnaak ah hman awk ah (Job 12:4, Matthai 27:29,31,41, Lamkaltu 2:31, 17:18, 32, Hebru 11:36).
8. Rawimi - dehhlen rawiphiarnak he (Matthai 24:10, Luka 21:16, Salm 41:9).
  9. Nehsawhmi - nautat serhsat awk ah, fih, zeihmanh lo minung ah chiah, upat awk tlak lo ah ruah. (1 Korin 1:28; 4:10c).
  10. Chungkhar nih huatmi. (Matthai 10:21, 34-36, Mikah 7:6, Luka 21:16).
  11. Mi nih huatmi. (Luka 21:17, Matthai 10:22, Job 19:19).
  12. Ziaza lei minchiat ternak, catial in thangchiat ternak, thangchiat, a chiatnak in report. (Salm 31:13, Job 19:19, 1 Piter 2:12, 1 Korin 4:13).
  13. Mah mi bu nih ÷ihmi (Lamkaltu 9:26).
  14. Biaceihnak zung ah biahlnak a huahmi (1 Korin 4:9-14; 2 Korin 11:23-28).
  15. Thingthlakmi (Luka 21:12, Lamkaltu 4:3, 5:18, 12:4, 16:24, 2 Korin 6:5, 11:23c, Hebru 11:36b).
  16. Tukvelhmi (Lamkaltu 5:40, 16:23; 2 Korin 6:5, 11:24, Matthai 10:17).
  17. Bia i al. (Lamkaltu 13:45).
  18. Ralchantu forhhaih. (Lamkaltu 6:12, 13:50, 14:2,19, 19:23,25,26,29, 21:27).
  19. Nawlgeitu hmaika ah hranhram in soal puh (Lamkaltu 18:12, Matthai 10:17,18).
  20. Tlerhkhonhmi (Lamkaltu 4:18,21; 5:40).
  21. Lung chehmi. (Lamkaltu 7:58,59, 14:19; 2 Korin 11:25, Hebru 11:37).
  22. Nganfah harnak peknak (2 Timote 3:11; Salm 34:19).
  23. Chuahmi sinak (Lamkaltu 13:50, Johan 16:2a).
  24. Tha dih, tha bat cikcek. (2 Korin 11:27).
  25. Rawltam le tihal. (2 Korin 11:27; 1 Korin 4:11).

26. Mi zoh dawk zoh awk men. (1 Korin 4:9; Lamkaltu 9:16; 20:23; 21:11; Hebru 10:33a).
27. Pumsa ca herhmi sungh, chambau. (1 Korin 4:11, 2 Korin 6:4, Filipi 4:12, Hebru 11:37).
28. Martar thihnak. (Luka 21:16, Lamkaltu 7:59; 12:2; Johan 16:2).
29. Nganfah harnak. (2 Timote 1:8, 4:5, Matthai 24:9, Salm 34:19, 2 Korin 4:17, 6:4, Hebru 10:32, 33; 11:25, 37, Kolosa 1:24, 1 Thesalon 1:6, 3:7, Jeim 5:10).
30. Sifah pamnak (2 Korin 6:10; Filipi 4:12).
31. Chawva thilri sunghnak. (Hebru 10:34b).

Hremnak Kha Tei Khawhnak Ding

Caah A Herhmi Thil Hna

- I. Biakam Thar Cauk Nih A Langhter Ning In Zultu A Simi Thlarau Hruaitu Kha Thim Hna. (Lamkaltu 14:21,22; Titas 1:5).
  - A. Hruaitu tha cu a reng a san ruangah aa uah lo (1 Timote 3:6, 1 Piter 5:3).
  - B. Hruaitu tha cu zum awk a tlakmi sinum - sal an si. (1 Piter 5:2, Johan 13:14-17).
  - C. Hruaitu tha cu mi zapi he aa khat in an um.
  - D. Hruaitu tha cu ziaza a dingmi, lih a chim lomi, Khrihfa mi lawng si loin mi vialte nih a dinnak kha theihhngalhm̄ an si.
  - E. Hruaitu tha cu hawihlei in ralthatnak le teinak an ngei. Cu nihcun hruaitu taktak an si pengnak kha a bawmh - a ʔan pi hna.
- II. A Zultu Sinak ding Caah Na Caan Pe (2 Timote 2:2).
  - A. A zultu si dingah Pathian nih a thimmi minung kha thim hna. (Luka 6:12)
  - B. Nangmah an zultu hna he na caan tam deuh pe. (Marka 3:14).
  - C. Zohchun awk na nun ziaza in cawnpiak hna. (1 Korin 4:15, 16; Filipi 4:9, Johan 13:14-17).

- D. A tluangtlammi le a fiangmi bia in cawnpiak hna. (Lamkaltu 20:26,27).
- E. Tuan awk rian na pekmi hna an tuanni ah a that le that lo tha tein zohkhenh hna.
- F. Mah tuanno ningte in a tuan khomi si a biapit zia le ziaza tha in than a biapit zia kha cawnpiak hna. (1 Timote 4:12-16).
- G. Anmah min fangkheh tein an caah ni fate in thlacampiak hna. (Efisa 1:16, Filipi 1:3-6, Kolosa 1:3).

III Kan Inn Chungkhar Hi Kan Runven Hrimhrim A Herh.

- A. Kan inn chungkhar minung hna hi fiangte in khamh an sinak ding le khrih cu an Bawipa a sinak ding caah a fian cikceknak ding in tuah. (Kolosa 1:9-13; 2 Korin 13:5, Rome 8:1-14).
- B. Kan inn chungkhar ah fale a simi kip cungah a ra laimi khuadawm caah timh cia in umter hna. (Deuteronomi 6:4-9, 20-25, 11:18-21, 30:2, Phungthlukbia 6:20-24, Joshua 24:14,15).
- C. Baibal cauk le Khrihfa cauk hna kha khawmsua law na chungkhar rel khawh awk ah chia hna.
- D. Mi vanchia deuhmi hna kha na ngeihmi va cheu, va hrawmh ding rian zeitik hmanh ah philh hlah. (Rome 12:9-18; 13:8; 15:1, 1 Korin 16:1, Lamkaltu 20:35, Kalati 6:2).

IV. Khrih Tehte Khan Rian Tuannak le Cu Rian Cu Pehzulh Peng Khawhnak Ding Caah A Karlak Thlak Thim Awk Ningcang Kawl. (Matthai 16:18).

- A. Mino hna kha telter peng hna law, cawlcanghter peng hna.
- B. Temh-innak a ingmi midang hna an temh-innak kong hngalh kha a si khawh chungin vaa i zuam law an sinah va leng hna. (Hebru 13:3).
- C. Mi zapi caah zawnruahnak le lungretheihnak thinlung na ngeihnak kha a tak a dikmi dawtnak in langhter, tahchunhnak ah, zawtfahnak, thihnak le a hleice in harnak a tongmi hna

sinah ti-rawl le a dang zohkhenhnak le an harnak i hrawm ve rian kha tuah. (Matthai 25:35-40; 5:43-45; Jeim 1:27; 2 Timote 1:16-18; Rome 12:20).

D. Cekne tiang thinrunhnak le bia kha chim kha hrial. (Rome 12:14,17,19,21; Matthai 5:38-48).

E. That lonak kha that lonak in va letrul hlah. (Matthai 5:44; Luka 23:34; Lamkaltu 7:60, 1 Korin 4:11-13; 1 Piter 2:23).

F. Na ral hna caah thla va cam. (Matthai 5:44).

Minung Nih Rian An Tuan Khawh Lo

Caan A Phan Cang

(Johan 9:4).

Cu vial, kha vial kan tuan khawh cang tiah chimmi cu a tampi ko nain, thawngthabia lut kho loin innka khar kanhmi ram vawlei cungah ram 40 reng lo an um rih. A dang ram tampi hna ahcun biaknak he aa pehtlaimi luatnak le zalennak sungh ding thinphang in an um lio a si. Hi ram i a ummi zumtu hna hi zeitindah an um? Jeremiah 8:20 hi anih caah i thim awk ah a harmi le an tahnak aw cu a si. Amah a rian cu kan tuan hrimhrim lai - chun caan a si liote ahhin” (Johan 9:4).

I. Khrih A Bia Hna Kong Kha Ruat In

A. “Zan” nih a sawh chanmi a sullam cu zeidah a si hnga?

Khuazei maw ah siseh khuazei hmanh ah siseh Khrih a um lonak cu “zan” he aa tlukmi a si. (Muihnak - ceunak a um lonak).

1. Mi nih thawngthabia le Khrih ca rian an ralchanhnak hmun cu ‘zan’ a si. (Marka 5:17).

2. Biaknak hna cu duhnak a thawngmi in a alh i thinhunnak he Pathian kha an doh, an tuk ahcun, cucu ‘zan’ a si.

“Khrih cu Judah biaknak a biami hna nih vailam ah an tah”. (Matthai 27:20-25).

3. Zumtu nunnak chungah sualnak a luh kha lam onh a si i ka soal ko tiah phuan le cu sualnak kha hlawt a si lo ahcun. cucu 'zan' a si. (1 Johan 1:5,6).
4. Amah a mi hna caah Khrih nih a rat than tikah mi tampi caah cun 'a dong ti lomi zan' caan a tlung lai. (Matthai 24:30,31).
5. "Rian" nih a sawh khawhmi sullam hi zeidah a si hnga?
  1. Pathian duhna nawl ngaih cu Amah riantuan a si. (Johan 9:4).
  2. Kanmah chungin le kan cungah Khrih kha riantuan ternak nawl kan onh a si ahcun cucu Amah rian kha kan tuan a si. (Matthai 5:15,16).

II. Ahohmanh Nih Rian An Tuan Khawh Lo Lio Ah Zeitindah Zan Cu A Rat Lai?

- A. Muihna i a thawnnak hna cu hi yawlei le a chung i a ummi hna sinah muihna tlonter awk ah rian an tuan. (Efisa 5:11, 6:12).

An hmanmi ningcang hna cu: Minung fimthiamnak le tuannak lawng a biapi tiah a timi (secular humanism) ruahnak, chan thar timi zumhna (new age), ram ukna nawl ngaihna biakna, a dik lomi biakna phung (false cults), ziaza rawhna, that lonak tuah pengna hna hi an si.

- B. Setan nih minung thinlung, Khrihfabu le yawlei mibu chungah muihna thlaici kha a tuh hna. (Matthai 13:24-28).

III. Ahohmanh Nih Riantuan Khawh A Si Lo Tikah Zeicaah Zan Cu A Rat Lai?

- A. Chun caan a dih hnu ah zan caan a rat cu yawlei sining phung a si.
- B. Baibal nih a langhter mi cu, a kau tukmi muihna lopil

chungah kan um lio ah cu, that lonak cu a thang a zual chinchin lai a ti. (2 Timote 3:13).

C. A ceunak a tlawmmi le a kikkdaimi, a derthawmmi Khrihfah nih hi vawlei caah ze i hmanh an tuah kho lai lo. (Matthai 6:22, 23; 5:13-15; Biathlam 3:15-16).

D. Thlarau lei muihnak a tlun lio caan ahcun sualnak kha sualnak ah ruah a si lo i palhnak kha palhnak ah ruah a si lo. (2 Timote 3:1-9, 4:3,4).

IV. Zeidah Kan Tuan Hrimhrim A Herh?

A. Chun a si lio caan tha kha a hman zia thiam.

1. Inn ka aa khar ah siseh, aa hon ah siseh kan luh hrimhrim awk a si. (Caan tawite chung i caan tha kan ngeih lio ah mi tampi sin ah thawngthabia cu kan phak ter hrimhrim lai).

2. Vawleicung i tuan a za cangmi lo hmun kha hngal.

(Pathian Thiang Thlarau nih a khunbik caan te ah hmun zeimaw ka ah minung lungthin kha a thim cia hna).

3. Innka aa hungmi le midang biaknak a ing khomi umnak hmun kha hngal law, pawngkam sining thate a um tikah cucu caan tha ah i lakin, thawngthabia chim ding in timhcianak ngei; tahchunhnak ah, Paul nih a hmasa bikah khuapi chung i a ummi Judah mi biakinn ah a kal i cu Judah mi hna kha Pathian le Baibal an hngalh deuhnak hnga a cawnpiak hna. (Lamkaltu 13:5, 14,15; 17:1-3; 18:2,4; 19:8).

4. Ramthar i a ummi a dik lomi phung le philosophy ruahnak phung (isms) hna kha tei i zuam hna.

B. Thawngthabia a dik ning le a sining dik tak (pure Gospel) kha, nun zia phung le biaknak phung le biakinn caah va zuarthlai hlah.

C. Atu hi cawlcangh caan a si. (Afrika phungthlukbia: "Ni a linh lio te ah tli").

1. Kan nunnak cu rawlulhna le thlacamnak caah pe usih, a takin Pathian kha kawl usih. (Isaiah 55:6,7; Salm 32:6,7).
2. Kan nunnak kha kan thianter lai i, sualnak vialte kha kan hlawt hrimhrim lai. (Isaiah 1:16,17; Jeremiah 4:14, Rome 12:9, Johan 17:17).
3. Thiang Thlarau chungin kal ulaw, mi thlarau kha tlai hna u. (Rome 13:13; Kaiati 5:25; Efisa 4:1; 5:15,16, Kolosa 1:10, Filipi 2:14-16).

Hneksaknak Kha Teinak Ah Canter

(Jeim 1:2-12)

A minthang ngaimi phungchimnak le cawnpiaknak nihcun Khrihfa nunnak ah harnak a um kho lo, tiah an ti.

Sihmanhsehlaw, Baibal chimmi kan zoh ahcun, Pathian cu "theihtlai rian" a chuahti tu a si zia kha kan hmuh. Hi rian hna hin zeizong thil vialte hna kha a thami thil chuahter awk caah hmunkhat te ah rian a tuanter hna (Rome 8:28). Thluachuahnak hna hi chiatserhnak puanchia chungah zual chih in an um kho. Ngaihchiatnak zong hi lunglawmhna nih hlennak ah aa hrukmi lenglei angki a si kho. Pathian nih kan nunnak ah tlinter a duhmi thil kha lamdang, phundang in a tuah khawh lo tikah, hneksaknak, fahnak le temh-innak hmangin a tlinter hna. Pathian nih minung kan tem inmi thil hna le caan hna kha a sawhsawh in a hloak bal lo - a chimmi kha a dik ning tein kanlehrulh a si ahcun. Pathian cu zeizong vialte cungah uktu le nawlgeitu a si. Sualnak le sual ruang i chimhhrinnak a herh caah hneksaknak le temh-innak a um kha Pathian nih a duh i a pom. Cucaah Khrihfa a simi nihcun hneksaknak le temh-innak kha a um tawnmi thil sining phung (natural and normal) a si ko tiah a ruah hrimhrim a herh.

Lunglawmh le lawmh lo kar i a ummi i dannak hi hnahnawhnak le harnak ton le ton lo cungah aa hngatmi a si lo. An i dannak cu cu harnak he pehtlai in zaidah na tuah timi cungtu ah aa hngat.

Hneksaknak Lehrulh ning Lam Pahnih

1. Pathian lam - thatnak caah thil tampi a tlinter.
2. Vawlei mi lam - pumsa duhnak lei in lehrulhnaak a si. Hi nihhin duh lonak, thinhunnak le a caan zat hlan ah thihnak a chuahter.

Thil umtuning hna hi anmah tein a cangmithil men an si lo: Pathian nih a kut in a tlaihipmi thil an si.

1. Pathian sin in a rami an si.
2. A thami thil an si.

Pathian nih a duhmi cu:

1. Hneksaknak kha teinak ah canter
2. A ingtemmi hna cu teitusi awk ah
3. Vailam cu sunparnak si awk ah
4. Temh-innak cu sunparnak i canter awk ah
5. Raldohnak cu teinak hriamnak i canter awk ah.

Jame 1:2	-	Rel
1:3	-	Hngal
1:4,9	-	Pom
1:5,6	-	Hal

Hneksaknak Tei Khawhnaak Ding Caah A Herhbikmi Thil Pali

1. Aa lawmmi lungput (c.2)
  2. Aa tinhmi hngal (c.3)
  3. A sungpek duhnak thinlung (c.4)
  4. Zumh a duhmi thinlung (c.6-8)
- I. Lawmh Awk thil Ah Va Ruat: Aa lawmmi lungput. (Jame 1:2).
- A. Thil kan cuanhning nih a phichuakmi ning in si awk ah bia a khiah. Kan lungputning nih kan tuahmi a chuahter.
  - B. Hneksaknak cu kan i ruahchan awk a si. (c.2; 1 Piter 4:12).

- C. "Daivingthut bantukin tukforhnak chung i na tlak tikah"
 (c.2b) a phun, a rong a tampi. (Tahchunhnak ah: thil thitu nih puan than pahnih karlak ah lachon a chiah i zan vurh puan a thit bantuk khi a si. A hnulei in zoh ahcun a rong a chuakmi, a hraatmi, duh awk a um lem lomi - hnokcur in a ummi thil he an i lo. A hmailei in zoh ahcun thawitlem dawhdawh kha hmuh khawh an si. Hi bantukin zumhnak kha kan cawn i kan zumhnak a than chinnak hnga, Pathian nih kan nunnak chung i kan ton - temmi cungah a cangmi thil hna kha a cawhpawlh hna i a ningcang in a chiah hna.
- D. A man kan ngeihter ning nih thil a cangmi hna i a man kha khiah ning a chuahter.

1. Mi pakhat khat nih siaremnak kha ziaza nakin a man tam deuh ah a chiah a si ahcun, Pathian tinhmi thil a tlinnak ding caah hneksaknak cu onh a si hnga lo.
2. Mi pakhat nih pumsa ca le thilri chawva lawng kha thla-rau lei thilnak in man tam deuh ah a chiah a si ahcun, hneksaknak a tlun tikah nuamh lonak in na khat lai.
3. Mi pakhat nih, hmailei caan ca nakin atu caan kha man ngei deuh ah a chiah a si ahcun hneksaknak nih na cungah a tlunter mi cu that deuhnak nakin, thinhunnak tu a si deuh lai.

II. Hngal: Tinhmi Kha Hngalh A Herh. (Jame 1:3).

- A. Zumhnak hi hneksak del a tong pengmi thil a si. Hneksak delnak a tong bal lomi zumhnak cu, khamhnak a phan bal lomi zumhnak ca i a hmelchunhnak pakhat a si.
- B. Zumhnak kha tuah i cawnter nak hmangin a zumhnak kha karhcho ter i thluachuah pek a sinak hnga Pathian nih Abraham kha hneksak a del.
  1. Thil thabik chuahter awakah Pathian nih hneksak a del.
  2. Thil chiabik tlun ternak ding caah Setan nih hneksak a del.

- C. Hneksaknak nih kan ca thatnak lei ah rian a tuan, kanmah ralchan in a tuan lo. (Rom 8:28).
- D. Dik te le tha tein hmanmi hneksaknak nih nutling patling sinak a bawmh (Rom 5:3,4).
1. Tinhmi; thinsaunak, in khawhna, timhlahmna, teinak, tuah khawhna (thawh, rian awt, riantuan peh, kal peng, a dongh tiang in tlik zuamna ah tlik).
  2. Thinsaunak cu, pawngkam thil a cangmi paoh kha a si paoh va si seh, a cangmi paoh va cang seh tinak a si lo. Harnak le temh-inna tangah tei a ma mi lungput tu a si.
  3. Thintawinak le zumh lonak hi hmunkhat ah a kal ti zungzalmi an si. (Hebru 6:12, 10:36; Isaiah 28:16).

III Pom: A sung khan duhna (Jame 1:4).

Kanmah nih a nawl pek loin Pathian nih kan chungah rian a tuan kho lo. A sungkhan loin hneksaknak kha kan ton a si ahcun a rawk ciami, a thumi, mah ca lawng a khoihmi, puitling lo hngakchia bantukin kan um ko lai.

IV. Hal: Zumh A Duhmi Thinlung. (Jame 1:5,6).

- A. Zeibantuk thil dah thlacamna in kan hal lai? Fimnak. (Zeicahdah velngeihna, a si lo ah thawhna kan hal deuh lo?).
- B. Hngalhna cu thil sining kong thawngpang hngalh a si. Fimnak cu hngalhmi thil kong hman thiamna a si.
- C. Fimnak kan herh. Cucaah cun, Pathian nih kan ca thatnak ding ca le kan thanna ding ca le Amah sunparna ding ca i a kan pekmi caan tha hna kha a lak in hlothlau hna hlah u sih.
- D. Kan thancho, kan fehcahna ding caah Pathian nih kan cung i a lung dingmi thil kha ratter a onh. Setan tu nihcun kanmah rawhna ding caah thil a tlunter hna.

Zumh Lonak Le Lungretheihnak Kha Dohnak

(Filipi 4:7; Kalati 3:23; 1 Piter 1:5)

1. Nan nunnak le nan lungthin chungah Pathian daihnak cu cerhti put bantukin luanter ko u. (Filipi 4:7).
2. Zumh lonak le lungretheihnak vialte kha hlaw hna u. (Filipi 4:6; Jame 4:7).
3. Na lungchung khuaruahmi kha veng; a dikmi le a thiangmi thil kha ruat hna. (Filipi 4:8).
4. Na lungchung le na mit in Bawipa le Pathian he aa pehtlaimi thil lawng kha va zoh. (Isaiah 26:3; Kolosa 3:1-3; Matthai 6:33).
5. Thlarau raldohnak ah cunglei in pekmi hriamnam kha hmang hna. (2 Korin 10:4-6).
6. Pathian ralthuam kha a dihlakin i hruk. (Efisa 6:10-18).
7. Zumhnak chungin kal! (Matthai 6:25-34; 7:7-11; 17:20; 21:22; Marka 11:22-24).
8. Thlarau chungin kal. (Kalati 5:16-26; Rome 6:14-23; 8:1-13).
9. Na zumhnak le naa bochannak cu Pathian chung lawng ah siseh. (Hebru 3:6, 12-14; 6:11, 12; 10:19-23, 35-39).
10. Na ruahnak le thil biapi ah na chiahnak cu Pathian lawngah siseh. (1 Piter 5:7).

Khrihfa Temh-innak Caah Laksawng Hna

(1 Piter 4:13)

1. Vancung khua ah sunparnak. (2 Korin 4:17,18; 1 Piter 5:1,10,11).
2. A dong lomi zungzal hnangamnak. (2 Korin 1:7, Rome 8:17).
3. Mi vialte kha Khrih kong hngalhter a si. (1 Korin 4:11).
4. Pathian velngeihnak cu langhter in a um. (2 Korin 4:15).
5. Pathian nih ding tein bia a ceih lai tiah aamakhannak hmuh. (2 Thesalon 1:4,5).
6. Amah (Khrih) he kan uk ti lai. (2 Timote 2:12a).

7. Sunparnak Thlarau an cungah aa fu. (1 Piter 4:14).
8. Sunparnak cu Pahtian sinah phakter in a um. (1 Piter 4:16).
10. Lunglawmhnak a ruang. (1 Piter 4:13,14).

Temh-innak Chungah Khrih I Zohchun Awk Thil Pasarih (1 Piter 2:21-24; 3:14-17)

1. Temh-innak. (1 Piter 2:21; Matthai 16:24; Johan 2:6).
2. Sualnak ngeih lonak. (1 Piter 2:22; Isaiah 53:9).
3. Hrokhrol lihchim a hmanh lo. (1 Piter 2:22); Hlennak.
4. Nihawhnak huah bu in dawtnak ngeih. (1 Piter 2:23; Isaiah 53:7; Rome 5:3; 12:14; Matthai 5:44-48; James 1:2-4).
5. Thihphaihnik chungah thinfualnak ngeih. (1 Piter 2:23; 4:19; Rome 12:12; Luka 21:19).
6. Pathian ah i dinh. (1 Piter 2:23; 4:19; Luka 23:46). Amah caah i pek; Pathian i bochan.
7. Dinnak. (1 Piter 2:24). A dingmi, tanh deuhmi a ngei cia lomi, thleidannak a ngei lomi.

Hremnak Caah Timhlanhnak Kong Cawn Awk:

Sinum Le Sal Hna Sinah Fim Chimhnak.

Rian Pekmi Le Riantuantu Hna Sinah Chimhhrinnak (Efisa 6:5-8; Kolosa 3:22-25)

1. Zeikip ah an ukto hna nawlbia va ngai. (Efisa 6:5; Kolosa 3:22).
2. Na tuavo kha zumh awk tlak tein a tuanni va si - ther le phang in tuan. (Efisa 6:5, Kolosa 3:22).
Zeikong hmanhah - Pathian kha tihzah
(Kan duhmi siseh duh lomi siseh, mah nih i thim lo; a nuamh ruangah i thim lo le a nuamh lo ruangah al lo).
3. Mi hmuh awk in tuan lo. (Efisa 6:6a; Kolosa 3:22c).
4. Pathian duhnak tuah. (Efisa 6:6c; Kolosa 3:22c).

5. Lungthin tak tein. (Efisa 6:6d, Kolosa 3:22d). Lungthin dihlakin.
6. A thami duhnak he - lunglawm ngai in. (Efisa 6:7).
7. Mi nih na tuahmi an hngalh lo zong a h Pathian nih a hngalh ko lai. (Efisa 6:8; Kolosa 3:24,25). Bawipa nih laksawng an pek lai. (Kalati 6:7-9).

Titas 2:9,10

1. An uktu hna nawlbia va ngai (Titas 2:9a). Zei can, ze kong paoh ah mi duhnak zulh kha i zuam. (Titas 9b).
2. Mi bia kha i faksak hlah (Titas 2:9c) Mi he bia vaa i el hlah; mi dang hmaichiatnak va tuah hlah.
3. A thlithup in thil lak hmang hlah (Titas 2:10). Fir hmang hlah, a si lo ah hlennak in thil hmuh i tim hlah; na caan le riantuan thiammi na sinak kha fir hlah (Luka 16:10). Zum awk tlakin na nunzia kha midang hmuhsak hna. Thil hmete ah siseh, thil nganpi ah sish zeizong te ah zumhtlak mi va si. (Luka 16:10)

1 Piter 2:18-20

1. Mi kuttang ummi va si (1 Piter 2:18a). Nangmah le nangmah kha i ap, rinhcanh zumh awk in riantuan, na rian kong fiangte in chim thiam, hawi i bochan, na tuavo cungah zumhtlakmi va si, midang nih hrenmi, tlaihipmi, ukmi va si.
2. Tihzahnak dihlak he (1 Piter 2:18b). Mi dang kha upatnak pe hna. A si lo ah mi dang dirhmun kha na hngalhpiak hna zia langhter.
3. A dik lo ningin pekmi temh-innak kha ing. (1 Piter 2:19,20). Thinfualnak he; mah te tinhmi martar thih a si lo ah temh-innak tu si lo in.
4. Khrih i zohchun awk a nun kha zul law cawng. (1 Piter 2:21-23). Khrih lamhmi keneh kha zul.

Kan Raldohnak He Pehtlai In Thlarau**Thil Sining Kong****(Efisa 6:12; 2 Korin 10:3,4)**

Teinak cu Khrih thawngin kan ta a si. (Rome 8:32,37; 1 Korin 15:57). A dikmi thil cu, vawlei cungah raldohnak tampi, sunghnak tampi, hnu tolhnak, mah inn khar kanhnak, thlarau lei tlakchamhnak le thihnak tehna an ummi hi a si. Sihmanhsehlaw, lungthawnnak a kan petu ding ah kan i cinken awk phung hna kha a tanglei ahhin ka tial:

- I. Pathian cu cungnungbik uktu le zeizong thil a tlaihiptu a si.
(Isaiah 40:14; Daniel 2:20-22; 4:35; Job 12:14-23; Salm 75:6,7; 76:10; Jeremiah 27:5-7; Phungthlukbia 1:24-31; Hebru 13:8).
- II. Pathian cu a biakam a tloh bal lo. (2 Korin 1:20; 2 Piter 1:4).
Baibal ah biakamhmi thongsarih reng lo a um - biakam pakhat cio hi zumtu nih kan herhmi kip caah kamhmi an si. (Joshua 21:45; 23:14); 1 Siangpahrang 8:56; Hebru 6:13-18; Lamkaltu 7:5; 2 Piter 3:9. Biakam he aa pehtlaimi: Hebru 2:3; Isaiah 30:18; Salm 34:8; Phungthlukbia 16:20; Jere-miah 17:7,8).
- III. Pathian nih a kan pekmi nawlbia thawngin teinak kan hmuh dingmi cu aamahkhan cia a si.
A kan kamhmi bia ningin a tlin khawhnak ding caah, a kan pekmi nawlbia pakhat cio caah a velngeihnak pakhat cio kha zaalak in a pek chih. (2 Korin 9:8; 12:9; Efisa 3:20).
Nawlbia tak Khrihfabu sinah Bawipa biakam:
  - A. A thawnnak - Nawlngaihnak (Matthai 28:18).
  - B. Amah umpinak (Matthai 28:20).
  - C. Thil peknak (Filipi 4:13-19).
- IV. Teinak cu Bawipa rat than lainak cungah aa hngat. (2 Thesalon 2:8).
Amah he a sunparnak ngeih ve (Biathlam 1:5-8; 19:11-16; Filipi 2:9-11; Efisa 1:19-22; Rome 16:18; Isaiah 11:3-5; Job 4:3-9; Salm 91:14-16).

Hi Kaa Hmunah A Cang Ti Lai Lo

1. Noah phungchimmi kha mi zapi nih zeitindah an lehrulh? (Matthai 16:21,22).
2. Jerusalem nih temh-innak ka in lai i ka thi zau lai a ti tikah Piter nih zeitindah ka leh? (Matthai 16:21,22).
3. Hi kong ah Jesuh nih zeitindah a ti ve? (Matthai 16:23).
4. Caan dongah Jesuh nih a ra liomi a temh-innak kong zeidah a chim? (Matthai 26:31).
5. Piter nih zeitindah a leh? (Matthai 26:33-35).
6. Hi thil an hung tlun taktak tikah zeidah a cang? (Matthai 26:69-75).
7. Zeicaah Piter nih a zumhnak a al?
8. Piter nih a tonmi thil umtu ning hi hawi ton bal lomi thil umtu ning a si maw?
9. Hi bantuk i thim awk thil mi dang nih an ton venak zohchun awk na chim khawhmi a um maw?
Baibal chungin:
Vawlei cung hmunkhat khat ah:
10. An himnak hi ze i thil hmanh nih a hrawk kho lai lo tiah a zummi hna kong ah 1 Thesalon 5:3 nih zeitindah a chim?
11. Hi kong hi Piter nih Khrih he a nunnak chungah a cawn a rak herh. Hi kong hi pakhat in fianter tuah. (Matthai 14:29-31).
12. Lot nih a pawngkam thil umtu ning zulh in a nunnak kha kalter a onh caah a palhmi thil kha a rak i thim.
A. Aa thimmi cu zeidah a si? (Genesis 13:10,11).
B. Cu nih cun zeidah a chuahter? (Genesis 19:15-26).
C. Zeicahdah Lot nih a rauh hlan ah Sodom le Gomorrah hi a rawk lai ti ah a ruah lo?
D. A fa-ei le nih zeitindah an leh? (Genesis 19:14).
13. Jesuh chimmi bianabia ah mirumpa cungah ze i thil dah ruah lopi in a tlung? (Luka 12:16-21).
14. Rawhralnak le hremnak a tlun caan ah kan tuah hrimhrim

awk thil Jesuh nih a kan chimhmi zeidah an si?

(Luka 21:8-28).

Baibal Nih A Kan Chimhmi Temh-innak Phung

1. Johan 15:18-21 ning in, Khrihfa mi cungah a tlungmi hremnak a ruang le a sullam hi zeidah an si?
2. A zultu hna cu Paul le Barnaba nih zeitindah thazang an rak pek hna. (Lamkaltu 14:22).
3. Hremnak cu a ho cungah tlunter ding in dah timh a rak si? (Lamkaltu 9:4,5).
4. 2 Timote 3:12 chung ningin, hremnak cu tlun dawh, tlun lo dawh a si lo ah hrial awk a tha lomi thil a si maw?
5. Khrihfa mi tampi nih Khrih an hlawnak a ruang cheukhat chim tuah. (Matthai 13:20,21).
6. Matthai 16:24 chungah Khrih nih kan sin in aa ruahchanmi thil pathum cu zeidah an si?
7. Hremnak in awk ah timh cia in a ummi hna caah Bawipa nih bia a kamhmi pathum cu zeidah an si? (Matthai 5:10-12).
8. Pathian nih biakamnak a tuahmi tlinternak ding caah thil umtu ning pakhat a um hmasa a herh zungzal.
Tahchunhnak: Biathlam 3:20
Cu thil umtu ning cu zeidah a si?
Kamhmi bia cu zeidah a si?
9. Hi he aa lomi Baibal caang pathum sawh.
10. Deuteronomi 11:22 ah Israel mi kha Pathian nih biakam a peknak ding caah zeil thil umtu ning dah a cang hmasa?
11. Pathian kamhmi bia kan i hngatchan khawh ding tik le caan:
  - A. Daihnak caah (Isaiah 26:3).
  - B. Ram uknak daihnak (1 Timote 2:1-3).
12. A kan hremtu hna cungah zeibantuk lungput dah kan ngeih awk a si? (Lamkaltu 4:23-30).

A. Matthai 5:44

B. Luka 23:34

13. An zumhnak ruangah an tukvelh hna tikah Piter le Johan nih atu tu hna kha zeitindah an lehrulh hna? (Lamkaltu 5:41).
14. A zultu hna kha an hrem tik hna caan ah an thlacam lio i an pawngkam thil sining zeidah a si? (Lamkaltu 4:23-30).
15. Rom 8:35-39 i chimmi hremnak khi zeibantuk hremnak dah a si?
16. Baibal nih Rom 8:31-39 i a chimmi teinak cu zeidah a si?
17. Khrihfa mi vialte hi hremnak an tong dih lai tiah a timi Baibal caang a tlawmbik ah pathum in sawh.
18. Rem lonak le hremnak cu a karh chin ko lai nain teinak a um lai zia cu a fiang ko. Zeicaah?
Hi kong Baibal caang tehte na ngei maw?
19. Kan pumpak cio nih hremnak kha kan tei khawh nakhnga Khrihfa a simi nih zeidah kan tuah lai? (Efisa 6:10-18).
20. Zeibantuk ralthuam dah na nunnak ah a chambau bikmi a si?
21. Thlennak ser na duh maw? A bikin sawh.
22. Biathlam 12:11 ah, Setan tei khawhna lam pathum kong a chim. Cu hna cu zeidah an si?

Hremnak A Ingmi Khrihfabu Caah Bawmtu Thilri

Martar Hna Au Thawng A Man Loin Cah Khawh A Si!

Martar Hna Au Thawng hi hremnak a ingmi Khrihfabu caah thekvak tha ngai i rian a tuannak kum 30 a si cang. Kan mission rian cu a fiang ko. Vawlei cung a kenkip ah Khrihfaba mi cungah hremnak cu aa pehtlaih peng ko caah, anih aunak aw thawng kha vawlei mi sinah thanhter nak rian a tuan pah in thlarau lei in an herhmi ca le tuannak in an herhmi kha bawmhnak rian a tuan.

Hremnak a ingmi kan unau le kan far le hna kong hngalh lo le tehtekhannak um loin kan zumhnak hi a tlam a tling kho lomi khi a lo tawn. Annih cu dawnkhantu thil tampi nih a kulh hna nain, thumhthial a duh hrim lomi zumhnak le a nungmi zohchun awktlak nun, Pathian dawtnak le zumh awk tlak a sinak tehte fiangfai an si.

Martar Hna Au Thawng thawngthanhnak ca hi a man loin hmuh awk ah rak cah ve dingin kan in sawm hna. Hi hremnak a ingmi Khrihfaba hna an tehte khanmi na relnak nih, thla fate in thazang an pek lai. A bikin Khrih ca i temh-innak a huahmi hna caah thlacam awk zong na hngalh lai. *Martar Hna Au Thawng* thawngthanhnak ca nih hi temh-innak i i tel ve khawhnak ningcang zong an chimh lai. Hi Khrih pum then hna he i hawikomhnak caan tha kha tlohl hlah mu.

Pastor Richard Wurmbbrand Le

Martar Hna Au Thawng Tialmi Cauk Hna

Khrih Caah Hremmi: A voi 30 nak chuahmi a si. Aman: \$6.00

Pastor Richard Wurmbbrand

Lungtho ngai in tialmi tehtekhannak nih Nitlak lei ram vawlei kha a hnih. Kum tampi chung vawlei tang lunginn thong

bi te chungah mahte lawng erkhumnak tengah zangfahnak um loin hremnak a in hnuah, Richard le Sabina Wurmbrand cu tuchan Khrihfa Martar hna an tehtekhannak bia he an hung lang. A voi 30 nak chuahmi cauk ahhin hmanthlak hna, Khrihfa hruaitu hna tehtekhannak bia le Martar Hna Au Thawng riantuannak a hnunung bik thawngpang an kong tial a si. (Caku phaw, cahmai 176 a um).

Mah Lawng In Pathian he - \$ 6.00

Pastor Richard Wurmbrand

Amah te lawng thonginn khan hmete, vawlei tang pe 30 a thuhnak chungah kum thum a um. Cu caan lio ah cun, Richard Wurmbrand nih ni a hmu bal lo, ram a tawng bal lo, minung pakhat hmanh zoh awk a ngei bal hna lo. Sihmanhsehalw, amah lawng a ke ah thir cikcin khiih buin a thut ko lio ah, aw fiang ngaimi pakhat kha a theih - cu aw cu Khrih aw a si. A sinah rian a rak tuanmi aw, a ziam bal lomi aw cu a si. Cu nih a chuahter mi cu khrih dawtnak in a khatmi mipa, cu caan chung vialte thuk ngai in Pathian he an i hawikomhnak kong vialte kha phuan a duhmi mipa kha a chuahter. Hi cauk nih a chimmi kong cu a dang te i umnak thonginn chungin a chuakmi lawmhnak nganpi phuannak kong kha a si. (Cahmai 128).

Cuba Ram Cungah Pathian Kahmi Meizik

Kuan Fang Hna - \$ 6.00

Tom White

“Fu kung in chon kanhmi” hnulei ah, America Khrihfa mi pakhat nih kum 24 thong tlaknak a in. A ruang cu communist uknak a thazang kha thawngthabia cauk hme tete (gospel tract) phawtzamhnak in a derter timi sual phawtnak ruangah an thlaknak a si. Tom White i a thong tlak chungah a huahmi tuahtonak tihnung le Cuba ram i a ummi martar hna kong, amah pumpak hrimhrim in a hmuh a theihmi kong kha hi cauk nih a kan chimh. (cahmai 222).

Cakei Pahnih Karah - \$ 8.00*Tom White khamhmi*

Khapmi tipil innak le a thlithup meeting tuahnak in thong tlaknak tiang; Vietnam Khrihfa mi nih Khrih an zumhnak ruangah a man tampi an liam. Communist palik le ram chung mipahun hna nih biaknak karah tlaihip in an um lio ah, an teinak voi tampi cu Pathian cu zumh awk tlak Pathian a si zia tehte khangtu a si. (cahmai 192).

Mei A Ngei Lomi Saram Mit - \$ 10.00*Soon Ok Lee*

“Thawngtha hmaika ah ka luatnak ding order an hun thanh tikah, mei a ngei lomi saram thongruk mit nihcun tang ko in an ka zoh dih. An mit in ka sinah zangfah halnak bia an chimmi cu. “Thong in na chuah tikah, kan kong hi tehte va khang te” ti hi a si. 1986, October 26 ni ah, Soon Ok Lee cu communist Chaklei Korea ram ah a daimi zingka i a rian a tuan lio ah an rak auh. Cu zan cun an inn ah a kir than ti lo. Kum ruk chung thong ah an thlak i zangfahnak ngei loin an hrem. Cuti a sinak zong cu a cozah tuanvo ngeitu officer pa duhmi phaisa kha a pek lo caah a si. Thonginn chung i Khrihfa mi an thahnak hna kha a mit in a hmuh hna lio ah, Soon Ok Lee nih a hngalh khawh lomi thil cu, a cozah nih Khrih hlaut awk ah an fialni hna kha zeiruangah dah hi tluk lung thawng hin an el hna hn_ga, ti hi a si. Cucu Thlanglei Korea a phak i Khrih he an i ton hnu lawngah a lung a fiang.

Thlapa Samthih Kuang Ral Dohnak - \$ 5.00*George John*

Kut a ngei lomi Khrihfa nih lunglawm tein um khawh a si thiamnak Mohammed ram ah cun, chawdawr le inn lak le thonginn chung hna le siangpahrang inn chung tiang in Khrih a thawngthabia cu a thlithup tein a karh cuahmah ko. Islam biaknak i thlapa samthih kuang tang hmanh ah Khrihfabu cu a nung peng ko. Hi a taktak tehtekhannak khawmhmi cauk nih tahchunhnak he

a fianter mi kong cu, ni hin vawlei cung Khrihfabu kha a zuamcawhtu thil - Muslim vawlei ah thawngthabia chim riantuan a herh zia kha a si. (cahmai 200).

Martar Hna Au Thawng Nih A Chuahmi Video Tep

Martar Tahnak - \$ 15.00

Sudan mi hngakchia pa; Vietnam ram Hmong miphun hngakchia nu; Indonesia tleirawl nu Rikka. Annih cu dannak a ngeimi vawlei hmun dangdang ah a ummi an si; aa khat lomi nun zia phung dangdang chung in a thang lianmi an si. Sihmanhsehlaw thil pakhat zawn ah cun i khahnak an ngei. Jesuh Khrih an zumhnak ruangah vawlei mi nih an hngalhami hremnak lak i a zualbik hremnak chungah teitu nakin a uak deuhmi teitu an si. Sudan ram, Nichuah Thlanglei Asia le Indonesia ram i nan unau hna nih an tuarmi temh-innak kong le an zumhnak nih an hmuhmi khamhnak Lungpi cungah zeitluk fekin dah a dirter hna ti kha an tehte khannak in va tanpi hna u. Hi thil a kannak hmunhma video a tlaitu le a zohkhenhtu cu CNN i David Goodnow a si. Hi video nihcun nangmah le hremnak a ingmi na inn chungkhar hna kha hmaitonh tein an umter hna lai. *Martar Tah Thawng* hi 1999 kum ah IDOP nih a chuahmi "Hmai pali" timi video chungin lakmi a si i a dang pehchap mi zong aa tel. Na chungkhar ton khawhnak caan tha hi tloh hlah! (minit 27).

Mei Alh Tang Zumhnak - \$ 15.00

Mei Alh Tang Zumhnak timi video nih hremnak he lu i khawng lak in aa tongmi Khrihfah hna he nun lio biahalnak (life interview) tuahnak kong kha a kan phorh. Hi video ahhin Zahid timi pa kha na ton lai. Amah cu Khrihfah mi a rak hremtu pa a si. Amah cu Pathian nih Damascus lam i Paul a tonter mi bantuk kha a tonter ve i a umnak Muslim ram i a inmi hremnak chungah a zumhnak kha thanternak lam a onh. Tuluk pastor pa inn ah na leng lai i Khrihfah mi nih atu lio ah an tonmi, "fakpi in vel hna" timi policy kha na mit in na hmuh lai. Cun Linh Dao nih a tonmi,

ngaihchia a simi harnak kha na hmuh lai. Amah cu Vietnam mi tleirawl nungak a si. Vawlei tang thlithup Khrihfabu caah rian a tuan ruangah a pa an tlaihnak he pehtlai in harnak a tuarmi nute a si. "Mei alh tang ah zumhnak" timi video nih hi biahalnak hin an zuamcawh lai; "Ka zumhnak hi mei alh tangah fek tein a dir kho hnga maw? Khrih a pum then dang a simi hna tuanbia in na lung thawhternak ding caan tha kha va tlohl hlah. (minit 30).

Stephen Zumhnak Hneksak Delnak - \$ 15.00

Hneksaknak cu Khrihfa mi kip cungah a ra ko, nifa tein... kum hleihnih a simi Stephen cu a zumhnak ruangah an zomhtaih i an nihsawh. Hi ningzahnak cu a nu le a pa he inn ah hmunkhat ah an rak i hrawm. Cu zan a mang ah Stephen cu zumhnak thannak khual lamlei ah a kal. Tuanbia chungah cun a va i chok i Jesuh le martar in a thimi Stephen, sahrang eiter nak tual (Rome coliseum) luhnak kutka i luh awk ah aa tim liomi chungkhar hna, William Tyndale, tuchan Middle East ram le an zumhnak kong a chimmi midang hna kha a va ton hna. Mino tlangval Stephen nih pennak kong a rak hmuhning le 'khrihfa mi' timi a rak ruahning cu chikkhat te ah fakpi in aa thleng. A hun i hlau i a pawngkam vawlei mi sinah a va kal than i tehte a khan. Hneksaknak a tongmi a zumhnak cu Khrih a pum (a Khrihfabu) nih a thawnter.

Stephen i a tonmi hneksaknak cu chan kip mi hna caah lung thawhtu, zuamcawhna le sunday school cawwnak le khamh rih lomi hna le an chungkhar caah a thawngmi hriamnam a si. Zumh awk a tlakmi mi raltha hna he kan kal tinak nih hneksak kan in tikah Jesuh Khrih kha zulh peng awk ah annih nih an kan kawh auhnak thawng in kannih kha thazang a kan pek. "Hmu hrimhrim" timi, hi video chungah cawwnak tlangpi le Baibal caang lakmi an i tel (a luanmi thazang cawlcanghna aa tel lo; fakpi in cawlcanghna hna cu a vel in chim le langhternak an si. (minit 22)

Hremnak a ingmi Khrihfabu kong tam deuh in na theihnak ding ah an bawmtu cauk dangdang, video, tep, cauk hme tete hna le thil dangdang zong Martar Hna Au Thawng riantuanak ah hmuh khawh an si. American ram ah Martar Hna Au Thawng nih a chuahmi cauk min cazin cauk (catalogue), thil cahnak, a si lo ah thla fate kan chuahmi thawngthanhnak ca (a lak in pekmi) hna kha cah na duh a si ahcun Phone No.(800) 747-0085 ah na rak kan chawnh lai i ca in kuat na kan duh a si ahcun a tanglei address ahhin na rak kan kuat khawh:

The Voice of the Martyrs

P.O.Box 443

Bartlesville, OK 74005-0443

E-mail:thevoice@vom-usa.org

www.persecution.com ahhin na kan leng kho.

Canada, Australia, Englang le New Zealand i a ummi na si ahcun a tanglei address ah pehtlaihna na tuah khawh:

The Voice of the Martyrs

P.O.Box 117

Port Credit

Mississauga, Ontario L5G 4L5

Canada

Release International

P.O.Box

Bromley B R2 9TZ

England

The Voice of the Martyrs

P.O.Box 250

Lawson NSW 2783

Australia

The Voice of the Martyrs

P.O.Box 69-158

Glendene, Auckland 1230

New Zealand

Notes

The Triumphant Church

A three-part study from the writing of Richard Wurmbrand, John Piper, & Milton Martin

Rev. Richard Wurmbrand presents actual illustrations from the underground church on strategy, loving others, moments of crisis, and other stories of Christian survival.

Rev. John Piper, in an excerpt from his book *Desiring God*, explains that “the pearl of greatest price is the glory of Christ.” Christ is most glorified through our suffering, as we “experience depths of yieldedness to God that would not have been otherwise demanded.”

Milton Martin expounds on “Turning Trials into Triumphs” and more than a dozen other themes with hundreds of Scripture references.

Though this handbook you will come into a deeper understanding of God’s perspective of the persecution of His Body worldwide as well as how we as Christians can be prepared to face it. Expect to be challenged, yet inspired ... confronted, yet encouraged ... tested, yet edified. And excellent resource for Bible studies and sermons.

